T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN EBEVEYNLİK STRESİ, İŞ-AİLE ÇATIŞMASI, ALGILANAN SOSYAL DESTEK İLE EVLİLİK UYUMU DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

MÜGE NUR ATEŞOĞLU
21736025

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SEHER MERVE ERUS

2024

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN EBEVEYNLİK STRESİ, İŞ-AİLE ÇATIŞMASI, ALGILANAN SOSYAL DESTEK İLE EVLİLİK UYUMU DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

MÜGE NUR ATEŞOĞLU
21736025
ORCID NO: 0009-0002-2476-2897

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SEHER MERVE ERUS

TEMMUZ 2024

Müge Nur ATEŞOĞLU tarafından hazırlanan "Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Ebeveynlik Stresi, İş-Aile Çatışması, Algılanan Sosyal Destek ile Evlilik Uyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı çalışma, **25/07/2024** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunmuş ve jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programında **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman	**İmza**
Doç. Dr. Seher Merve Erus	.....

Jüri Üyeleri	**İmza**
Doç. Dr. Fulya Türk	
Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Yaman	

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN EBEVEYNLİK STRESİ, İŞ-AİLE ÇATIŞMASI, ALGILANAN SOSYAL DESTEK İLE EVLİLİK UYUMU DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırma, okul öncesi dönemde çocuğu olan evli ve çalışan annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolünü belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırma kapsamında annenin yaşı, annenin eğitim düzeyi, annenin haftalık çalışma süresi, eşin yaşı, eşin eğitim düzeyi, eşin haftalık çalışma süresi, evlilik süresi, çocuk sayısı, çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun okula gitme durumu değişkenlerine göre annelerin ebeveynlik streslerinde anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmaya 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan 305 anne katılmıştır. Araştırmada, "Kişisel Bilgi Formu", ''Anne Baba Stres Ölçeği'', ''Yenilenmiş Çift Uyumu Ölçeği'', ''Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'' ve ''İş-Aile Çatışması Ölçeği'' kullanılmıştır. Annelerin ebeveynlik stresi düzeylerinin annenin yaşı, eşin yaşı, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun okula gitme durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılığı olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi; annenin eğitim düzeyi, annenin haftalık çalışma süresi, eşin eğitim düzeyi, eşin haftalık çalışma süresi, evlilik süresi, çocuğun yaşı değişkenlerine göre anlamlı farklılığı olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolünü belirlemek amacıyla AMOS paket programında yapısal eşitlik modeli (YEM) ve bootstrap yöntemi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda annelerin ebeveynlik streslerinde, annenin yaşı, annenin eğitim düzeyi, annenin haftalık çalışma süresi, eşin yaşı, eşin eğitim düzeyi, evlilik süresi ve çocuğun cinsiyeti değişkenleri açısından anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır. Eşin haftalık çalışma süresi, çocuk sayısı, çocuğun yaşı ve çocuğun okula gitme durumu değişkenleri açısından anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. YEM ve bootstrap yöntemi sonucunda annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolü olduğu bulunmuştur. Araştırmanın bulguları, alanyazın ve araştırmalar ışığında tartışılmış, öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynlik Stresi, Evlilik Uyumu, Algılanan Sosyal Destek, İş-Aile Çatışması

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTING STRESS, WORK-FAMILY CONFLICT, PERCEIVED SOCIAL SUPPORT AND MARITAL ADJUSTMENT LEVELS OF MOTHERS WITH PRESCHOOL CHILDREN

This study was conducted to determine the mediating role of work-family conflict in the relationship between marital adjustment, perceived social support, and parenting stress for married and working mothers with preschool children. In addition, within the scope of the study, it was examined whether there was a significant difference in the parenting stress of mothers according to the variables of mother's age, mother's education level, mother's weekly working hours, spouse's age, spouse's education level, spouse's weekly working hours, marriage duration, number of children, child's age, child's gender, and child's schooling status. 305 married and working mothers with children between the ages of 2 and 6 years participated in the study. “Personal Information Form," “Parenting Stress Scale," “Renewed Couple Adjustment Scale," “Multidimensional Perceived Social Support Scale,” and “Work-Family Conflict Scale” were used in the study. Independent groups t-test was conducted to determine whether there was a significant difference in the parenting stress levels of mothers according to the variables of mother's age, spouse's age, number of children, gender of the child, and child's schooling status; a one-way analysis of variance (ANOVA) was conducted to determine whether there was a significant difference according to the variables of mother's education level, mother's weekly working hours, spouse's education level, spouse's weekly working hours, marriage duration, and age of the child. In order to determine the mediating role of work-family conflict in the relationship between mothers' marital adjustment and perceived social support and parenting stress, structural equation modeling (SEM) and the bootstrap method were used in the AMOS package program. As a result of the analyses, no significant difference was found in the parenting stress of the mothers in terms of the variables of mother's age, mother's educational level, mother's weekly working hours, husband's age, husband's educational level, marriage duration, and gender of the child. Significant differences were found for the variables of weekly working hours of the spouse, number of children, age of the child, and schooling status of the child. As a result of the structural equation modeling (SEM) and bootstrap method, it was found that work-family conflict mediated the relationship between mothers' marital adjustment, perceived social support, and parenting stress. The findings of the study were discussed in light of the literature and research, and recommendations were presented.

Keywords: Parenting Stress, Marital Adjustment, Perceived Social Support, Work-Family Conflict

ÖN SÖZ

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca akademik bilgi ve tecrübesiyle bana örnek olan, yol gösteren, desteğini eksik etmeyen değerli tez danışmanım Doç. Dr. Seher Merve Erus'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez danışmanım olarak akademik yolculuğum boyunca sağladığı değerli katkılar ve teşvik edici tutumu ile tezim üzerinde çalışmaya başladığım ilk günden tez çalışmamı sonlandırdığım ana kadar özverisini ve desteğini esirgemeden sabırla tezimi yönettiği için kendisine minnettarım.

Bir psikolojik danışman olarak yetişmemde ve bu tezi tamamlayacak yetkinliğe ulaşmamda büyük emekleri olan değerli hocalarım Prof. Dr. Fulya Yüksel Şahin'e, Prof. Dr. Ali Eryılmaz'a, Prof. Dr. Mehmet Engin Deniz'e ve Doç. Dr. Ceymi Doenyas'a teşekkür ederim. Tez jürimde yer alan değerli hocalarım Doç. Dr. Fulya Türk'e ve Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Yaman'a tezim üzerindeki katkı ve önerileriyle bana yol gösterdikleri ve tez çalışmamın gelişimine sağladıkları destek için teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bursiyeri olduğum, eğitimime destek sağlayan TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB) 2211-A Yurtiçi Genel Yüksek Lisans Burs Programı'na teşekkür ederim.

Beni özenle ve sevgiyle yetiştiren, bana inanan ve verdiğim her kararda yanımda olan, maddi ve manevi desteğini her daim hissettiğim çok sevgili annem Yeter Sülük'e ve babam Dursun Sülük'e gönülden teşekkürlerimi sunuyorum. Hayatımın her anında yanımda oldukları, karşılaştığım zorluklarda bana güç verdikleri ve başarıya ulaşmam için gereken tüm koşulları sağladıkları için onlara minnettarım. Sizin sabrınız, fedakârlıklarınız ve koşulsuz sevginiz olmadan bu noktaya gelmem mümkün olmazdı.

Hayat yolculuğumda bana hep yol gösteren, örnek olan, sevinç ve üzüntülerimi içtenlikle paylaşan canım ablalarım Serap Çapkan'a ve Sevda Keskin'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Her zaman yanımda olduğunuz, deneyimlerinizle bana ışık tuttuğunuz ve karşılaştığım her engelde bana cesaret verdiğiniz için minnettarım. Sizin destek ve sevginiz, benim için her zaman büyük bir güç kaynağı oldu. İyi ki varsınız ve iyi ki sizler gibi harika ablalarım var. Size sahip olduğum için kendimi çok şanslı ve ayrıcalıklı hissediyorum. Hayatımda oynadığınız bu özel ve değerli rol için sonsuz teşekkürler. Ayrıca, bana neşe ve motivasyon kaynağı oldukları için biricik yeğenlerim Ada, Atlas ve Mert'e gönülden teşekkür ediyorum. Sizlerin varlığı, en zor anlarda bile yüzümü güldürdü ve hayatımı daha anlamlı ve keyifli hale getirdi. Teyzeniz olduğum için kendimi çok şanslı hissediyorum. İyi ki varsınız, sizi çok seviyorum.

İlkokul yıllarından bugüne kadar hep hayatımda olan, beni hep destekleyen, dostluklarıyla içimi ısıtan çok sevgili arkadaşlarım Ceyda Nur Emiral'a ve Melisa Demir'e gönülden teşekkür ederim. Uzun yıllar boyunca süregelen bu değerli dostluk, benim için çok kıymetli ve özel. İyi ki varsınız ve iyi ki sizin güzel

arkadaşlığınıza sahibim. Yıldız'daki ilk günümde tanıştığım ve o günden beri hayatımı renklendiren, lisans dönemimin her anını daha anlamlı ve özel kılan canım arkadaşım Gizem Çimen'e teşekkür ederim. Özellikle sosyal desteğiyle beni motive eden, her zaman yanımda olup başarabileceğime inanan, karşılaştığım zorluklarda yükümü paylaşan ve bana güç veren değerli arkadaşım İrem Sancaklı'ya teşekkür ederim. Tez sürecimde bana sağladıkları değerli bilgi ve destekleri için Ezgi Güney Uygun'a ve Fatma Miray Sarıyıldız'a teşekkür ederim. Sizlerin yardımları ve teşvikleri olmadan bu çalışmayı tamamlamam mümkün olmazdı. Ayrıca, bu süreçte beni motive eden ve tez yolculuğumu kolaylaştıran sevgili arkadaşlarım Buse Arı'ya ve Hilal Bibin'e içten teşekkürlerimi sunarım. Bu süreci sizlerle yürütmek çok keyifliydi.

Son olarak, araştırmaya gönüllü olarak katılım sağlayarak sabırla araştırma sorularını cevaplandıran tüm annelere en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Her birinizin araştırma sorularına verdiği cevaplar ve paylaştığı deneyimler bu tez çalışmasının derinliği ve kapsamının zenginleşmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca, tezimi ebeveynlik sürecinde karşılaştıkları sayısız zorluğa rağmen büyük bir özveriyle çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek için çaba harcayan tüm annelere adamak istiyorum. Bu tezin, yaşadığınız zorlukların ve başarıların bir yansıması olmasını umut ediyor ve sizlere duyduğum derin saygıyı ifade etmek istiyorum.

Müge Nur ATEŞOĞLU

Temmuz, 2024; İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iii**
ABSTRACT ..... **iv**
ÖN SÖZ ..... **v**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **x**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xi**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xii**

1. GİRİŞ **1**
1.1. Araştırmanın Amacı 7
1.2. Araştırmanın Önemi 9
1.3. Araştırmanın Varsayımları 11
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları 12
1.5. Tanımlar 12
1.5.1. Stres 12
1.5.2. Ebeveynlik Stresi 12
1.5.3. Evlilik Uyumu 13
1.5.4. Algılanan Sosyal Destek 13
1.5.5. İş-Aile Çatışması 13
1.5.6. Okul Öncesi Dönem 13

2. KURAMSAL ÇERÇEVE **14**
2.1. Okul Öncesi Dönem ile İlgili Kuramsal Çerçeve 14
2.2. Ebeveynlik Stresi ile İlgili Kuramsal Çerçeve 17
2.2.1. Ebeveynlik ve Ebeveynlik Stresi 17
2.2.2. Ebeveynlik ve Ebeveynlik Stresi ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar 18
2.2.2.1. Ebeveynliğin Belirleyicisi Olarak Süreç Modeli 18
2.2.2.2. Ebeveyn Stres Modeli 21
2.2.2.3. Webster-Stratton Stres Modeli 23
2.3. Evlilik Uyumu ile İlgili Kuramsal Çerçeve 24
2.3.1. Evlilik ve Evlilik Uyumu 24
2.3.2. Sağlıklı Evlilik İlişkileri 26
2.3.3. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler 27
2.3.4. Evlilikte Sorun Alanları ve Evlilik Uyumunu Artırıcı Stratejiler 29
2.3.4.1. Evlilikte Sorun Alanları 29
2.3.4.2. Evlilik Uyumunu Artırıcı Stratejiler 30
2.4. Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Kuramsal Çerçeve 31
2.4.1. Sosyal Destek Kavramı 31
2.4.2. Sosyal Destek Kaynakları 31
2.4.3. Sosyal Destek Türleri 32
2.4.3.1. Duygusal Destek 32
2.4.3.2. Saygı Desteği 33
2.4.3.3. Ağ Desteği 33

2.4.3.4. Bilgi Desteği ... 33
2.4.3.5. Somut-Fiziki Destek ... 33
2.4.4. Sosyal Destek Modelleri ... 33
2.4.4.1. Temel Etki Modeli ... 34
2.4.4.2. Tampon Etki Modeli ... 34
2.4.5. Algılanan Sosyal Destek ... 34
2.5. İş-Aile Çatışması ile İlgili Kuramsal Çerçeve ... 35
2.5.1. İş-Aile Çatışması Kavramı ... 35
2.5.2. İş-Aile Çatışması Türleri ... 36
2.5.2.1. Zamana Bağlı Çatışma ... 36
2.5.2.2. Gerginliğe Bağlı Çatışma ... 36
2.5.2.3. Davranışa Bağlı Çatışma ... 37
2.5.3. İş-Aile Çatışması Kuramları ... 37
2.5.3.1. Telafi Kuramı ... 37
2.5.3.2. Taşma Kuramı ... 38
2.5.3.3. Bölünme Kuramı ... 38
2.5.3.4. Rol Kuramı ... 38
2.5.3.5. Çatışma Kuramı ... 38
2.5.4. İş-Aile Çatışmasını Etkileyen Faktörler ... 38
2.5.5. İş-Aile Çatışmasının Sonuçları ... 40
2.6. İlgili Araştırmalar ... 41
2.6.1. Ebeveynlik Stresi ile İlgili Araştırmalar ... 41
2.6.2. Evlilik Uyumu ile İlgili Araştırmalar ... 44
2.6.3. Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Araştırmalar ... 47
2.6.4. İş-Aile Çatışması ile İlgili Araştırmalar ... 49

3. YÖNTEM ... 53
3.1. Araştırmanın Modeli ... 53
3.2. Araştırma Grubu ... 54
3.3. Veri Toplama Araçları ... 56
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu ... 56
3.3.2. Anne Baba Stres Ölçeği ... 56
3.3.3. Yenilenmiş Çift Uyumu Ölçeği ... 57
3.3.4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ... 57
3.3.5. İş-Aile Çatışması Ölçeği ... 58
3.4. Verilerin Toplanması ... 58
3.5. Verilerin Analizi ... 59

4. BULGULAR ... 63
4.1. 2-6 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Annelerin Ebeveynlik Stresi, Evlilik Uyumu, Algılanan Sosyal Destek ve İş-Aile Çatışmasına Yönelik Betimsel İstatistikler ... 63
4.2. Ebeveynlik Stresi Puan Ortalamalarında Demografik Değişkenlere Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemeye Yönelik Bulgular ... 64
4.3. Evlilik Uyumu ve Algılanan Sosyal Destek ile Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişkide İş-Aile Çatışmasının Aracılığına İlişkin Model Analiz Sonuçları ... 69
4.3.1. Ölçme Modelinin Test Edilmesi ... 70
4.3.2. Yapısal Modelin Test Edilmesi ... 72

5. TARTIŞMA VE YORUM ... 75

5.1. 2-6 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Annelerin Ebeveynlik Stresi Düzeylerinde Demografik Değişkenlere Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum 76
5.2. Evlilik Uyumu ve Algılanan Sosyal Destek ile Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişkide İş-Aile Çatışmasının Aracılık Rolüne Yönelik Tartışma ve Yorum 88
5.2.1. Evlilik Uyumunun İş-Aile Çatışmasını Yordamasına Yönelik Tartışma ve Yorum 89
5.2.2. Evlilik Uyumunun Ebeveynlik Stresini Yordamasına Yönelik Tartışma ve Yorum 91
5.2.3. Algılanan Sosyal Desteğin İş-Aile Çatışmasını Yordamasına Yönelik Tartışma ve Yorum 93
5.2.4. Algılanan Sosyal Desteğin Ebeveynlik Stresini Yordamasına Yönelik Tartışma ve Yorum 95
5.2.5. İş-Aile Çatışmasının Ebeveynlik Stresini Yordamasına Yönelik Tartışma ve Yorum 97
5.2.6. Evlilik Uyumu ve Algılanan Sosyal Destek ile Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişkide İş-Aile Çatışmasının Aracılık Rolüne Yönelik Tartışma ve Yorum 99

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 108
6.1. Sonuç 108
6.2. Öneriler 109
6.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler 110
6.2.2. Gelecekte Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler 110

KAYNAKÇA 113

EKLER 138

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Grubundaki Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Frekans ve Yüzdelik Değerleri 55
Tablo 2. Demografik Veriler ve Ölçek Toplam Puanlarının Basıklık-Çarpıklık Değerleri 60
Tablo 3. Uyum İyiliği İndeks Değerleri 62
Tablo 4. Değişkenlerin Toplam Puanlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Standart Hata, Ranj, Minimum ve Maksimum Değerleri 64
Tablo 5. Ebeveynlik Stresinde Annenin Yaşına Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları 65
Tablo 6. Ebeveynlik Stresinde Eşin Yaşına Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları 65
Tablo 7. Ebeveynlik Stresinde Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları 66
Tablo 8. Ebeveynlik Stresinde Eşin Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları 66
Tablo 9. Ebeveynlik Stresinde Annenin Haftalık Çalışma Süresine Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları .. 66
Tablo 10. Ebeveynlik Stresinde Eşin Haftalık Çalışma Süresine Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları .. 67
Tablo 11. Ebeveynlik Stresinde Evlilik Süresine Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları 67
Tablo 12. Ebeveynlik Stresinde Çocuk Sayısına Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları 68
Tablo 13. Ebeveynlik Stresinde Çocuğun Yaşına Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları 68
Tablo 14. Ebeveynlik Stresinde Çocuğun Cinsiyetine Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları 69
Tablo 15. Ebeveynlik Stresinde Çocuğun Okula Gitme Durumuna Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları 69
Tablo 16. Evlilik Uyumu, Algılanan Sosyal Destek, İş-Aile Çatışması ve Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişkileri Belirlemek Amacıyla Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları 70
Tablo 17. Ölçme Modelinin Uyum İyiliği İndeks Değerleri 72
Tablo 18. Yapısal Modelin Uyum İyiliği İndeks Değerleri 74

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Evlilik Uyumu, Algılanan Sosyal Destek ve İş-Aile Çatışması ile Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişkileri Açıklayan Model Önerisi 7
Şekil 2. Ebeveynliğin Belirleyicisi Olarak Süreç Modeli 19
Şekil 3. Ebeveyn Stres Modeli 21
Şekil 4. Ebeveyn Davranışının Belirleyicileri 22
Şekil 5. İş-Aile Çatışması Türleri 36
Şekil 6. 2-6 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Evli ve Çalışan Annelerin Evlilik Uyumu, Algılanan Sosyal Destek ve İş-Aile Çatışmasının Ebeveynlik Stresleri ile Modellenmesi 54
Şekil 7. Ölçme Modeli 71
Şekil 8. Yapısal Model 73

KISALTMALAR LİSTESİ

TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YEM	: Yapısal Eşitlik Modeli

1. GİRİŞ

Evlilik, bir yetişkinin yaşamındaki önemli kararlardan biri olmakla birlikte aile kurumunun temel yapı taşlarından biridir (Erbek vd., 2005; Kublay & Oktan, 2015). Kadın ve erkeğin bir arada yaşama arzusundan doğan bu ilişki türü, aile kurma sürecini başlatmakla birlikte bireylerin yaşamlarını büyük ölçüde değiştirmektedir (Ekşi vd., 2017; Nazlı, 2021). Evlilik ilişkilerinde var olan duygusal destek, geniş sosyal bağlantılar, fiziksel sağlık, finansal güvenlik ve artan yaşam tatmini gibi faktörler, bireylerin stresle başa çıkma yeteneğini artırmakta, fiziksel ve zihinsel sağlıklarını desteklemekte, genel mutluluk ve refah seviyelerini artırmaktadır (Fincham & Beach, 2010; Horwitz vd., 1998). Buna karşın, evlilikle birlikte bireylerin yaşamlarında evlilik ilişkisi, ebeveynlik rolleri, aile içindeki görev ve sorumluluklar, iş-aile yaşam alanları arasında denge kurma gerekliliği ve sosyal çevre ile kurulan yeni aile bağları gibi önemli stres kaynakları da oluşmaktadır. Bu sürecin zorlukları ailenin büyümesiyle birlikte daha da artmaktadır. Çocukların bakım ve ihtiyaçları, eğitimi gibi konular ebeveynler için ek stres faktörleri yaratmaktadır (Ekşi vd., 2017). Aileye bir çocuğun katılması, aile içindeki rollerin ve günlük rutinlerin yeniden düzenlenmesi gibi birçok değişikliği beraberinde getirmektedir (Kazak & Marvin, 1984). Ebeveynliğe geçişle birlikte rol değişiklikleri meydana gelmekte ve çocuğun talep ve ihtiyaçları artmaktadır. Bu durum, ebeveyn olmaya ilişkin algılanan stresi etkilemektedir (Oronoz vd., 2007). Ebeveynlik stresi, çocukların davranışlarını yönetmek, günlük bakım görevlerini yerine getirmek, aile rutinlerini oluşturmak ve sürdürmek gibi ebeveynlik rolünde yaşanan zorlukları ve talepleri ifade etmektedir (Kwok & Wong, 2000). Çocuk yetiştirmenin getirmiş olduğu sorumluluklar ve zorluklar okul öncesi dönemde yoğun bir şekilde hissedilmektedir (Skreden vd., 2012). 2-6 yaş aralığını kapsayan okul öncesi dönem, kişiliğin temellerinin atıldığı, iradenin ve istemli davranışların oluştuğu, çocuğun gelişiminde benzersiz ve belirleyici bir dönemdir (Çulcuoğlu & Çınar, 2019; Midyat vd., 2011; Turdimurodov, 2021). Gelişimsel görevler açısından kritik bir öneme sahip olan okul öncesi dönemde çocukların bakım, eğitim ve gelişim ihtiyaçları üst düzeydedir. Çocuğun ihtiyaçları ebeveynlerin fiziksel, duygusal ve zihinsel

kaynaklarını zorlayabilmektedir. Buna ek olarak bu dönemdeki çocuklardan gelen taleplerin fazlalığı ebeveynler üzerinde baskı oluşturmaktadır (Durmuşoğlu-Saltalı, 2013; Skreden vd., 2012). Ebeveynler üzerinde baskı oluşturan bir diğer faktör de okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal uyum ve becerilerinin gelişimi ile problemli davranışlarını yönetebilme yeteneklerinin, ilerleyen yıllarda edinecekleri sosyal uyum ve becerilerinin temelini oluşturmasıdır (Gültekin-Akduman vd., 2015). Ebeveynlerin okul öncesi dönem çocuğunun sosyal ve duygusal gelişimlerine yönelik rehberlik sağlama çabası kendilerini yetersiz hissetmelerine ve stres düzeylerinin artmasına neden olabilmektedir (Bağcı-Çetin, 2023; Gladding, 2012). Okul öncesi dönem çocuğuna sahip olmanın fiziksel ve ruhsal gereklilikleri, çocuk büyütme sürecindeki en zor dönemlerden birini ifade etmektedir (Gladding, 2012). Doğan-Bulut ve Asan (2020) farklı aile yaşam döngülerindeki ailelerin algıladıkları stres ve stresörleri ile başa çıkma durumları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmasında okul öncesi dönemde çocuğu olan ailelerin algıladıkları stres düzeyi ortalamalarının diğer aile yaşam döngüsündeki ailelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çocuğun bakım ve sorumluluğunun önemli ölçüde anneye ait olmasından kaynaklı olarak okul öncesi dönem çocuğuna sahip olmak anneler için baş etmesi güç bir durum olabilmekte ve stres oluşturmaktadır (Bağcı-Çetin, 2023; Gladding, 2012).

Ebeveynlik zor ve karmaşık bir görev olmakla birlikte, aynı zamanda dinamik bir süreci ifade eder. Bu süreç, çocukların doğumundan itibaren başlayan ve onların yetişkinliğine kadar süren fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel ihtiyaçlarını karşılamayı içermektedir. Ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili görevleri yerine getirirken kendine ve çocuğuna yönelik deneyimlemiş olduğu olumsuz duygular, psikolojik ve duygusal zorlanmalar ‘‘ebeveynlik stresi’’ olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynlik stresi, anne-babanın ebeveyn olmanın gerektirdiği görevlere uyum sağlamaya karşı verdikleri fizyolojik ve psikolojik tepkilerden oluşan süreçler bütünüdür (Deater-Deckard, 1998). Belsky’nin (1984) ebeveynliğin belirleyicilerini açıkladığı süreç modeline göre, ebeveynlik, ebeveynin ve çocuğun kişisel özelliklerinin yanı sıra çeşitli bağlamsal kaynaklardan etkilenmektedir. Bu bağlamsal kaynaklar arasında evlilik ilişkisi, sosyal ilişkiler, çalışma hayatı bulunmaktadır. Ebeveyn davranışları üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler yaratma potansiyeline sahip en önemli değişken evlilik ilişkisidir. Evlilik ilişkileri, ebeveyn davranışları üzerinde etkili

olmakla birlikte ebeveynlik stresi üzerinde de etkili olmaktadır (Abidin, 1992; Belsky, 1984). Eşler arasında evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliğine varılması ve sorunların olumlu bir şekilde çözülebilmesi uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır (Erbek vd,, 2005). Evlilik ilişkisinde uyumun olmaması, ebeveynlerin anne ve baba olarak rollerini olumsuz yönde etkileyebilir (Özbey, 2012). Eşler arasındaki uyum, yalnızca evlilik ilişkisini değil, aynı zamanda ebeveynlik rollerinin verimliliğini ve çocukların gelişimini de etkilemektedir. Uyumlu evliliklerde, eşlerin birbirlerine karşı destekleyici olmaları, sorunları yapıcı bir şekilde ele alabilmeleri, aile içindeki genel mutluluğu artırırken, uyumsuz evliliklerde ise bu desteğin ve yapıcı iletişimin eksikliği, stres ve çatışmaların artmasına yol açabilmektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarına sağladıkları duygusal ve sosyal desteği de olumsuz etkileyebilmektedir. Alanyazın incelendiğinde evlilik uyum düzeyi yüksek olan ebeveynlerin ebeveynlik stresi düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir (Camisasca vd., 2014; Fallahchai & Fallahi, 2022; Mazzeschi vd., 2015; Salcuni vd., 2015). Bu araştırmalarda evlilik uyumunun ebeveynlik stresini negatif olarak yordadığı bulunmuştur. Alanyazın bilgilerinden yola çıkarak evlilik uyumunun ebeveynlik stresi üzerinde koruyucu etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

Evlilik ilişkisinde aileye bir çocuğun dahil olması önemli geçiş dönemidir ve yaşam rollerinin düzenlenmesi, aile içerisindeki rollerin değişimi gibi birçok değişikliği beraberinde getirmektedir (Kazak & Marvin, 1984). Aile üyelerine yeni sorumluluklar yükleyen bu süreçte anne, çocukların birincil sorumluluğunu üstlenmektedir. Birincil sorumluluğu üstlenmesinden kaynaklı olarak bebeğin doğumundan en çok etkilenen kişi annedir. Bebeğin doğumu ile annenin yaşam tarzı büyük oranda değişmektedir. Bu değişikliklerin annenin stres düzeyini etkileyeceği öngörülmektedir. Bu durumla başa çıkmada rol oynayan önemli etmenlerden biri, algılanan sosyal destektir (Bağcı-Çetin, 2023). Sosyal destek, bireylerin, aile, akraba, komşu, arkadaş vb. ilişkileri ile ulaşabilecekleri somut ve psikolojik kaynaklarını ifade etmektedir (Cutrona & Troutman, 1986). Rodgers'a (1998) göre ebeveynlik stresi ve ebeveyn davranışı arasında sosyal desteğin bir tampon görevi bulunmaktadır. Ebeveynlik ile sosyal destek kaynakları arasında pozitif bir ilişki bulunmakla birlikte ebeveynler sosyal destek kaynaklarını bekledikleri düzeyde algıladıklarında stres düzeyleri düşmektedir (Belsky, 1984).

Bireyler, iş, aile, akrabalar, arkadaşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla sürekli etkileşim halindedir. Bu ilişkiler arasında en çok dikkat edilmesi gereken, bireyin ailesiyle olan ilişkisidir. Bekar bir çalışan, anne-baba-kardeş ilişkilerine; evli bir çalışan eş-çocuk ilişkilerine dikkat etmek durumundadır. Bireyler, yaşamlarında farklı alanlarda çeşitli rollere sahiplerdir ve yerine getirmek durumunda oldukları rolleri gerçekleştirirken denge sağlamaları gerekmektedir. Bu denge bozulduğunda ortaya çıkan mühim sorunlardan biri iş-aile çatışmalarıdır (Özdevecioğlu & Çakmak-Doruk, 2009). İş-aile çatışması, bireyin ailesel ve mesleki sorumluluklarının birbiri ile karışması sonucunda birey tarafından deneyimlenen rol karmaşası olarak bilinmektedir (Greenhaus & Beutell, 1985). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) (2024) verilerine göre 2024 yılı Mart ayında 15 yaş ve üzerindeki erkek nüfusta işgücüne katılma oranı %71,8; 15 yaş ve üzerindeki kadın nüfusta işgücüne katılma oranı %36,9'dur. Kadın istihdam oranında 2005 yılı itibariyle genel bir artış bulunmaktadır (Ayta & Şen, 2023). Kadınların iş hayatına katılımıyla birlikte geleneksel aile yapısında birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Bu durum, çift kariyerli ailelerin sayısında artışa yol açarak, bireylerin iş-aile ve aile-iş dengesi konusunda daha fazla zorluk yaşamalarına neden olmuştur (Gölpek-Karababa, 2021). Çalışan kadınlar birçok rol üstlenmekte, ağır yükler taşımakta, iş sorunlarını, baskılarını, kadınlara yüklenen kısıtlamaları üzerlerinde taşımaktadır. Bunun olağan bir sonucu olarak da yorgunluk, kaygı ve stres gibi problemler yaşamaktadır. İşin bıraktığı olumsuz etkiler çalışan kadın tarafından evine taşınmakta, eşi ve çocukları üzerinde etki bırakmaktadır (ALZyoud, 2020). Örneğin, 0-5 yaş arasında çocuğu olan 1276 ebeveyn ile yapılan bir çalışmada yorgunluk seviyesi ile ebeveynlik stresi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir (Cooklin vd., 2011). Ebeveynler yorgunluk seviyeleri arttıkça ebeveynlik görevlerini yerine getirmekte ve yönetmekte zorlanabilmektedir. Bu durumun olağan bir sonucu olarak da ebeveynlik stresleri artmaktadır (Dunning & Giallo, 2012).

Kadınlar, anne olduktan sonra yoğun sevgi, derin koruma içgüdüsü, endişe ve kaygı, tükenmişlik, suçluluk ve yetersizlik hissi gibi birçok yeni duyguyla tanışmakta ve bu duygularla başa çıkmakta güçlük çekmektedir. Bu süreç, çalışan anneler için daha zorlu geçmektedir; çünkü ev ve iş rollerine annelik rolü de eklenmektedir. Kadının evde ve iş yaşamındaki rolleri genellikle birbirini olumsuz yönde etkilemektedir (Kayrak & Çelikay-Söyler, 2024). World Bank'in (2015) araştırmasına göre,

Türkiye'de çalışmayan çocuk sahibi kadınların yaklaşık %45'i çocukları olmadan önce çalışırken, bu kadınların %71'i işgücünden ayrılma sebebi olarak çocuk bakımı ve sorumluluklarını göstermektedir. ERG ve AÇEV'in (2017) araştırmasında 0-5 yaş arası çocuğu olan 3.220 kadının %77'si çalışamadığını belirtirken, bu kadınların %42.5'i çalışmamalarını küçük çocuk sahibi olmalarına bağlamaktadır. Çalışmak, kadınlara kişisel gelişim ve potansiyellerini gerçekleştirme imkânı sunar ve aynı zamanda farklı rolleri deneme fırsatı tanır. Bunun yanında çalışan kadınlar çoklu sorumlulukların üstlenilmesinden kaynaklı olarak stres, iş yükü, ev işleri ile kariyer sorumluluklarını uzlaştırma ve rol çatışması sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır (ALZyoud, 2020). Kadından evde geleneksel işte ise modern rolleri yerine getirmesinin beklenmesi iş ve aile yaşamlarında erkeklerden daha fazla çatışma yaşamasına neden olmaktadır. Mesleğindeki terfi imkanlarının kısıtlanması, evliliğin ve çocuğun kariyerini kesintiye uğratması gibi nedenlerden kaynaklı olarak da iş-aile çatışması kadınlarda daha fazla görülmektedir (Arslan, 2012). Aycan (2008), 0-6 yaş çocuğu olan ebeveynler ile yaptığı çalışmada kadınların, erkeklerin yaşadığı iş-aile çatışması nedenlerinden yetersiz eş desteği ve aşırı iş yüküne ek olarak çocuk bakımından duydukları memnuniyetsizlik, çocukları ile geçirdikleri zamandan memnuniyetsizlik ve kurumsal desteğin yetersizliği nedeniyle daha fazla iş-aile çatışması yaşadığı görülmüştür. Kadınların ‘‘anne’’ ve ‘‘eş’’ rollerinin iş hayatında kazanılan kimliklerden önce gelmesi kadınların çalışmaktan kaynaklı suçluluk hissetmesine neden olmaktadır. Özellikle küçük çocuğu olan kadınlar, bu durumdan kaynaklanan suçluluk, endişe ve stresi daha fazla yaşayabilmektedir (Akçinar & Özbek, 2021).

Belsky'nin (1984) teorisine göre iş ve iş ile ilgili değişkenler ebeveynlik üzerinde etkili olmaktadır. İşin bireyin aile ilişkilerini etkileme düzeyi de ebeveyn davranışları üzerinde etkilidir. Belsky (1984) ile benzer şekilde Abidin'e (1992) göre iş ebeveyn rollerine etki etmekte; ebeveyn rolleri de ebeveynlik stresine etki etmektedir. İş-aile çatışmasının ebeveynlik üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda yüksek düzeydeki iş-aile çatışmasının düşük ebeveynlik memnuniyeti (Shreffler vd., 2011), düşük ebeveyn çocuk etkileşimi ve ebeveyn yetkinlik algısı ile (Cinamon vd., 2007) ilişkili olduğu görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresine etkisi olduğu da görülmektedir (Aydın, 2022; Berryhill & Durtschi, 2017; Hwang & Jung, 2020; Moreira vd., 2019; Shreffler vd., 2011).

Çalışan anne ve babalar artan çocuk yetiştirme yükü ve iş ve aile alanları arasındaki rol çatışmaları nedeniyle yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşama eğilimindedir (Moreira vd., 2019). Bağcı-Çetin (2023) algılanan sosyal destek ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeylerinin çalışmayan annelerden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Çalışan anneler bekledikleri düzeyde sosyal destek alsalar bile çalışmayan annelerden daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşamaktadır. Çalışan annelerin çalışmayan annelerden daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşamasında iş-aile çatışması faktörünün etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu açıdan bu araştırmada da algılanan sosyal destek ve evlilik ilişkisinin iş aile çatışmasıyla olan doğrudan ilişkisi incelenmiş ve bu ilişkilerin ebeveynlik stresiyle ilişkisi anlaşılmaya çalışılmıştır.

Evlilik ilişkisi, sosyal ilişkiler, sosyal destek ve iş ile ilgili etkenler ebeveynliği ve ebeveyn davranışlarını etkilemektedir (Abidin, 1989; Abidin, 1992; Belsky, 1984). Alanyazın incelendiğinde ebeveynlik stresi ile evlilik ilişkilerini inceleyen (Chung vd., 2023; Gray vd., 2012; Kurt; 2018; Lavee vd., 1996; Ponnet vd., 2013), ebeveynlik stresi ile sosyal ilişkileri inceleyen (Britner vd., 2003; Cihan vd., 2021; Lederberg & Golbach, 2002; Östberg & Hagekull, 2000; Respler-Herman vd., 2012), ebeveynlik stresi ile çalışma hayatını inceleyen (Aydın, 2022; Berryhill & Durtschi, 2017; Chung vd., 2023; Hwang & Jung, 2020) çalışmalar olduğu görülmektedir. Buna karşın alanyazında süreç modelindeki bağlamsal kaynaklardan evlilik ilişkisi, sosyal ilişkiler, çalışma hayatı ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Alanyazın bilgilerinden yola çıkarak evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresini yordamada önemli değişkenler olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte alanyazın incelendiğinde evlilik uyumu ve algılanan sosyal desteğin iş aile çalışmasıyla olumsuz yönde ilişkili olacağı değerlendirilmektedir. Bu bağlamda evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ile ebeveynlik stresi arasında iş aile çatışmasının aracılık ettiği düşünülmektedir. Alanyazında bu yönde değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma bulunmamaktadır. Bu nedenle evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresi değişkeniyle ilişkisinin saptanması önemli görülmektedir. Bu araştırmada evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışması ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiler Belsky'nin (1984) ebeveynliğin belirleyicilerini açıkladığı süreç modeli ve Abidin'in (1989) ebeveyn stres modeli

kapsamında değerlendirilmiştir. Modern toplumda artan çift kariyerli aile yapısının getirdiği zorlukların anlaşılması ve çalışan annelerin yaşadığı deneyimleri anlamak ve onlara yönelik destek mekanizmalarını güçlendirilmesi açısından çalışan annelerin evlilik uyumları, algıladıkları sosyal destek, iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkinin incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik streslerinin demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Ayrıca, 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresleri ile evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışması düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Şekil 1'de evlilik uyumu ve algılanan sosyal destek ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolünü açıklamayı amaçlayan modele yer verilmiştir.

Şekil 1. Evlilik Uyumu, Algılanan Sosyal Destek ve İş-Aile Çatışması ile Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişkileri Açıklayan Model Önerisi

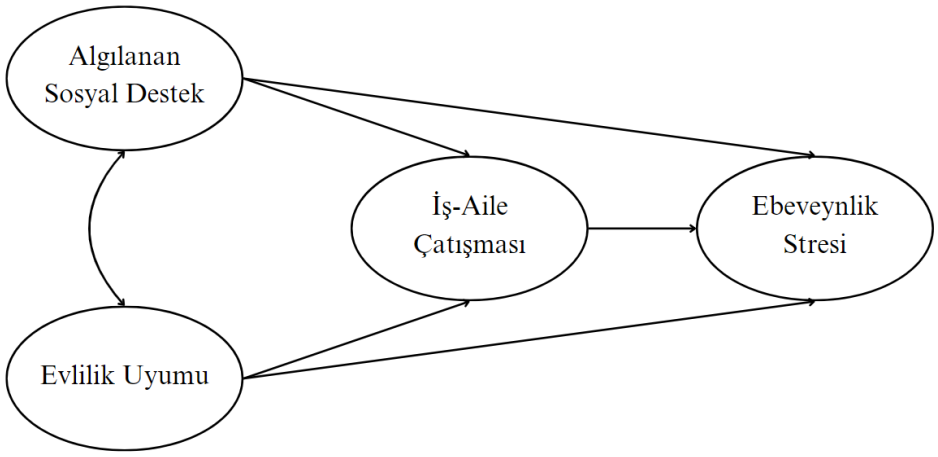

Araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenen problem cümlesi ve alt problem cümleleri aşağıda sıralanmıştır.

1. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi demografik değişkenlere göre anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?

1.1. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi annenin yaşına göre anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?

1.2. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi eşin yaşına göre anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?

1.3. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi annenin eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?

1.4. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi eşin eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?

1.5. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi annenin haftalık çalışma süresine göre anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?

1.6. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi eşin haftalık çalışma süresine göre anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?

1.7. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi evlilik süresine göre anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?

1.8. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi çocuk sayısına göre anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?

1.9. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi çocuğun yaşına göre anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?

1.10. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi çocuğun cinsiyetine göre anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?

1.11. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi çocuğun okula gitme durumuna göre anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?

2. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin evlilik uyumu ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolü var mıdır?

2.1. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin evlilik uyumları iş-aile çatışmasını anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

2.2. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin evlilik uyumları ebeveynlik stresini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

2.3. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin algıladıkları sosyal destek iş-aile çatışmasını anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

2.4. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin algıladıkları sosyal destek ebeveynlik stresini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

2.5. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin iş-aile çatışmaları ebeveynlik stresini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Ekonomik hayatta kadınların rolü ve etkinliği, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından büyük önem taşımaktadır. Buna rağmen kadınlar ekonomik hayata katılımda birçok sorun ile karşılaşmaktadır. Bu sorunlar arasında, çalışma hayatındaki cinsiyet ayrımcılığına dayalı uygulamalar, fırsat eşitsizliği, mesleğindeki terfi imkanlarının kısıtlanması, mobbing, cinsel taciz, evliliğin ve çocuğun kariyerini kesintiye uğratması ve iş-aile yaşamı dengesizliği bulunmaktadır (Arslan, 2012; Kenan & Çamur, 2021). Günümüz toplumu eşitlikçi bir yöne doğru ilerlese de kadınların ev ile ilgili işlerde erkeklerden daha fazla sorumluluk üstlendiği görülmektedir (Kulik, 2011). Ev ile ilgili işlerde sorumluluğun kadında daha fazla olması özellikle çalışan anneler için oldukça zorlayıcıdır; çünkü çalışan annelerin ev ve iş ile ilgili sorumluluklara ek çocuk bakımı ve yetiştirme ile ilgili sorumlulukları bulunmaktadır. Kenan ve Çamur'un (2021) çalışmasında, çocuk sahibi olmayı düşünme ve çocuk sahibi olma ile ilgili maddelerin yer aldığı ‘‘çocuk sorumluluğu’’ nedeniyle kariyer sonlandırma eğilimlerinin, eşinin kariyeriyle ilgili önceliklerini kendi kariyerinden daha fazla önemsediğiyle ilgili maddelerin yer aldığı "eşin önceliği" ve kadının çalışma hayatında karşılaşabileceği olası sorunlarla ilgili maddelerin yer aldığı "iş yaşamı sorunları" nedenleriyle kariyer sonlandırma eğilimlerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçta çalışan annelerin çocuk bakımında üstlendiği rolün etkili olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma bulgusu ile paralel olarak Türkiye'de yapılan bir çalışmaya göre çalışmayan çocuk sahibi kadınların yaklaşık %45'i çocukları olmadan önce çalışırken, bu kadınların %71'i işgücünden ayrılma sebebi olarak çocuk bakımı ve sorumluluklarını göstermektedir (World Bank, 2015). Başka bir araştırmada da 0-5 yaş arası çocuğu olan 3.220 kadının %77'si çalışamadığını belirtirken, bu kadınların %42,5'i çalışmamalarını küçük çocuk sahibi olmalarına bağlamaktadır (ERG & AÇEV, 2017). Çalışan anneler iş ve aile yaşamlarında üstlendikleri çoklu rol ve sorumlulukların etkisi ile rol çatışması, stres, iş yükü, çocuk yetiştirme yükü, iş ve aile yaşamları arasında denge kurma gibi sorunlarla

karşılaşmaktadır (ALZyoud, 2020; Moreira vd., 2019). Bu sorunların annenin ebeveynliği, ebeveyn davranışları ve ebeveynlik stresinde etkili olması olağandır. Alanyazın incelendiğinde yurt içinde ve yurt dışında çalışan anneler ve ebeveynlik süreçleri ile yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Annenin ebeveynliğinin çocuğun gelişimi üzerinde etkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Belsky, 1984), sağlıklı gelişim gösteren çocuk sayısını artırmak ve sağlıklı toplumlar oluşturmak için çalışan annelerin ebeveynlik stresini ve etkileyen değişkenlerin incelenmesi gerekli görülmüştür. Çalışan annelerin iş ve aile yaşamları arasında denge kuramamaları sonucunda yaşadıkları iş-aile çatışması ebeveynlik streslerini etkileyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkilerin incelenmesi önemlidir.

Çalışan annelerin okul öncesi dönem veya okul dönemi çocuğuna sahip olmaları, yerine getirmeleri gereken birçok sorumluluk için zaman yetersizliğine neden olmaktadır (Voydanoff & Kelly, 1984). Annelerin yaşadığı zaman yetersizliği stres düzeylerini etkilemektedir (Lam vd., 2018). Bu süreçte, evlilik uyumu ve algılanan sosyal desteğin önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Evlilik uyumu yüksek olan çiftler, birbirlerine daha fazla destek sağlayarak stresle daha etkili bir şekilde başa çıkabilirler. Ayrıca, geniş aile, arkadaşlar ve topluluk gibi sosyal destek kaynakları, annelerin üzerindeki baskıyı azaltarak hem duygusal hem de pratik yardım sunmaktadır. Eşten, aileden ve diğer insanlardan gelen desteklerin annelerin zaman yönetimini iyileştireceği ve stres düzeylerini düşüreceği öngörülmektedir. Alanyazın incelendiğinde, yurt içinde ve yurt dışında ebeveynlik stresi ile ilgili yapılan çalışmaların sıklıkla gelişim sorunları olan çocukların ebeveynlerindeki stres düzeyini belirlemeye yönelik olduğu görülmektedir (Avcı vd., 2021; Epstein, 2008; Fallahchai & Fallahi, 2022; Gülaldı, 2010; İlhan, 2017; Milgram & Atzil, 1988; Schieve vd., 2007; Wang vd., 2017). Sağlıklı gelişim özellikleri gösteren çocukların ebeveynleri de ebeveynlik stresi yaşamaktadır (Aydoğan & Özbay, 2017; Kurt, 2018). Buna rağmen bu çocukların ebeveynleri ile yapılan çalışmalar daha sınırlıdır. Bu tez çalışması bu konudaki araştırma eksikliğine dikkat çekmekle birlikte yeni bir araştırma ile alanyazına katkı sağlamaktadır. Bu araştırmanın iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresini azaltmada evlilik uyumu ve sosyal desteğin koruyucu faktör olarak değerlendirilmesinin önemini ortaya çıkarması hedeflenmektedir.

Bu tez çalışması, Belsky'nin (1984) ebeveynliğin belirleyicilerini açıkladığı süreç modelinden yola çıkarak, evlilik ilişkisi, sosyal ilişkiler ve çalışma hayatı bağlamsal kaynaklarının ebeveynlik stresine nasıl yansıdığını incelemeyi hedeflemektedir. Bağlamsal kaynaklardan evlilik ilişkisi için evlilik uyumu değişkeni, sosyal ilişkiler için algılanan sosyal destek değişkeni, çalışma hayatı için iş-aile çatışması değişkeni seçilmiştir.

Bu araştırma, ebeveynlik stresi ile evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışması arasındaki ilişkileri ortaya koyarak alanyazına katkı sağlamaktadır. Bu araştırma, uygulayıcılar, psikolojik danışmanlar ve aile terapistleri için pratik bilgiler sunarak, bu profesyonellerin çalışan annelere yönelik daha etkili müdahaleler geliştirmesine olanak tanıyabilir. Evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresi üzerindeki etkisinin incelenmesi ruh sağlığı uzmanlarının ebeveynlik stresi üzerinde etkili olan temel faktörleri daha iyi anlamalarına yardımcı olarak, müdahale stratejilerini belirlemeleri ve daha etkili hale getirmelerine katkı sağlayabilir. Ayrıca bu araştırma, çalışan annelerin yaşadığı zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma yolları hakkında kapsamlı bilgi sunmaya çalışmaktadır. Bu araştırma, evlilik uyumunun ve algılanan sosyal desteğin ebeveynlik stresi üzerindeki koruyucu etkilerini vurgulayarak, bu alanlarda yapılacak müdahalelerin önemini ortaya koymayı planlamaktadır. Araştırmada iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresini artırıcı etkilerinin detaylandırılması, iş yerinde daha esnek ve destekleyici politikaların geliştirilmesi gerekliliğine dikkat çekebilir.

Bu araştırma teorik ve uygulamalı alanlarda bilgi birikimini artırarak, ebeveynlik stresinin yönetimi ve azaltılması için daha etkili stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Teorik açıdan, evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresi üzerindeki etkilerinin ayrıntılı olarak incelenmesi, ebeveynlik stresi konusundaki kuramsal (ebeveynliğin belirleyicisi olarak süreç modeli ve ebeveyn stres modeli) çerçeveyi desteklemektedir. Buna ek olarak bu değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi, gelecekteki araştırmalar için bir temel oluşturmakla birlikte yeni araştırma sorularının ortaya çıkmasına yardımcı olabilir.

1.3. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma ile ilgili temel varsayım aşağıda belirtilmiştir.

1. Araştırmaya katılan annelerin Kişisel Bilgi Formu, Anne Baba Stres Ölçeği, Yenilenmiş Çift Uyumu Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve İş-Aile Çatışması Ölçeği'ni samimi ve tarafsız şekilde yanıtladıkları kabul edilmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma ile ilgili sınırlılıklar aşağıda belirtilmiştir.

1. Araştırma sonuçları araştırma grubundan elde edilen bulgularla sınırlıdır.
2. Araştırmada ölçülmesi amaçlanan özellikler, Kişisel Bilgi Formu, Anne Baba Stres Ölçeği, Yenilenmiş Çift Uyumu Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve İş-Aile Çatışması Ölçeği'nin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Bu bölümde stres, ebeveynlik stresi, evlilik uyumu, algılanan sosyal destek, iş-aile çatışması ve okul öncesi dönem kavramlarının tanımlarına yer verilmiştir.

1.5.1. Stres

Stres, ruhsal gerilim olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Fizyolojik ve psikolojik sebeplerden kaynaklı olarak sinir sistemini yıpratan organizmada gerginlik, sıkıntı, yorgunluk, güvensizlik, çöküntü, dikkat dağınıklığı şeklinde ortaya çıkan psikolojik olarak rahatsız olma durumudur (Tutar, 2021).

1.5.2. Ebeveynlik Stresi

Ebeveynliğin beraberinde getirmiş oldukları sonucunda ebeveynin, kendine ve çocuğuna yönelik deneyimlemiş olduğu olumsuz duygular ‘‘ebeveynlik stresi’’ olarak tanımlanmaktadır (Deater-Deckard, 1998). Ebeveynlik stresi, ebeveynlerin çocuk sahibi olmanın gerektirmiş olduğu görevlere uyum sağlamaya yönelik vermiş oldukları fizyolojik ve psikolojik tepkileri ifade etmektedir (Kaymak-Özmen & Özmen, 2012).

1.5.3. Evlilik Uyumu

Evlilik uyumu, eşlerin günlük yaşantıya ve yaşantı içerisinde değişen koşullara uyum sağlamaları ve bir süre sonra birbirine uygun olarak değişmeleridir. Evlilik uyumu, eşler arasında sorun yaratan farklılıklar, kişilerarası gerginlik ve kişisel kaygılar, eşler arasındaki uyum, doyum ve fikir birliği derecesine göre belirlenen dinamik bir süreci ifade etmektedir (Spanier, 1976).

1.5.4. Algılanan Sosyal Destek

Sosyal destek; bireylerin, aile, akraba, komşu, arkadaş vb. ilişkileri ile ulaşabilecekleri somut ve psikolojik kaynaklarını ifade etmektedir (Cutrona & Suhr, 1990). Bireyin diğer kişilerden aldığı desteğe verdiği kişisel değeri ve bireyin ihtiyaç duyduğunda çevresindeki sağlam ilişkiler kurduğu insanlardan destek görebileceğine yönelik inancı, algılanan sosyal destek olarak tanımlanmaktadır (Coventry vd., 2004; Stokes, 1985).

1.5.5. İş-Aile Çatışması

İş-aile çatışması, bireyin ailesel ve mesleki sorumluluklarının birbiri ile karışması sonucunda birey tarafından deneyimlenen rol karmaşası olarak tanımlanmaktadır (Greenhaus & Beutell, 1985).

1.5.6. Okul Öncesi Dönem

2-6 yaş aralığını kapsayan (Çulcuoğlu & Çınar, 2019; Midyat vd., 2011) ve gelişimsel görevler açısından kritik öneme sahip olan okul öncesi dönem (Durmuşoğlu-Saltalı, 2013), kişiliğin temellerinin atıldığı, iradenin ve istemli davranışların oluştuğu, çocuğun gelişiminde benzersiz ve belirleyici olan dönemdir (Turdimurodov, 2021).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma konusuyla ilgili olan okul öncesi dönem, ebeveynlik stresi, evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışması kavramları kuramsal çerçeve içerisinde sunulmuştur. İlk olarak sırasıyla okul öncesi dönem, ebeveynlik stresi, evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışması kavramlarının literatürüne yer verilmiştir. Ardından ebeveynlik stresi, evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışması ile ilgili araştırmalar sunulmuştur.

2.1. Okul Öncesi Dönem ile İlgili Kuramsal Çerçeve

Okul öncesi dönem 2-6 yaş aralığını kapsamaktadır (Çulcuoğlu & Çınar, 2019). Bu dönem, kişiliğin temellerinin atıldığı, iradenin ve istemli davranışların oluştuğu, çocuğun gelişiminde benzersiz ve belirleyici bir dönemdir (Turdimurodov, 2021). 2-6 yaş aralığını kapsayan okul öncesi dönem kapsam, hız ve nitelik olarak gelişimin en yoğun olduğu dönem olmakla birlikte gelişimsel görevler açısından kritik bir öneme sahiptir (Çulcuoğlu & Çınar, 2019; Durmuşoğlu-Saltalı, 2013; Uyanık & Kandır, 2010). Bu dönem; fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel ve dil gelişimleri açısından son derece önemli ve geleceği etkileyen özelliklerin kazanıldığı dönemdir (Uyanık & Kandır, 2010). Fiziksel, sosyal, bilişsel, dil ve psikomotor gelişimleri okul öncesi dönemde büyük ölçüde tamamlanmaktadır (Karaca vd., 2011).

Freud, bireyin kişilik yapısının yaşamının ilk beş ya da altı yılında şekillediğini ve yetişkin kişiliğinin temellerinin bu yıllarda atıldığını savunmaktadır. Freud, her bireyin birtakım gelişim dönemlerinden geçtiğini, bu gelişim dönemlerinin belirgin özelliğinin cinsel yönden birincil duyarlı bölge olduğunu ve her bir dönemin yetişkin kişiliğinde etkili olduğunu bildirmiştir. Bu dönemler, psikoseksüel gelişim dönemleri olarak adlandırılmaktadır. Psikoseksüel gelişim dönemleri oral dönem, anal dönem, fallik dönem, gizil (latent) dönem ve genital dönem olmak üzere beş dönemden oluşmaktadır. 0 ile 18 ayı kapsayan oral dönemde ağız, dudaklar ve dil en duyarlı bölgelerdir (Burger, 2016). Oral dönemdeki bebek anneye bağımlı olmakla birlikte haz ilkesi ile yaşamını sürdürmektedir (Sağlık, 2021). 3 yaşa kadar süren anal

dönemde anal bölge en duyarlı bölgedir (Burger, 2016). Anal dönemde tuvalet eğitimi verilmeye başlanmaktadır. Tuvalet eğitimi sırasındaki ebeveyn tutumları çocuğun kişiliğinde etkilidir. Tuvalet eğitimi sırasında ebeveynin katı olması cimri, titiz; ebeveynin rahat olması ise dağınık ve özensiz kişilik özelliklerine neden olabilmektedir (Sağlık, 2021). 3-6 yaşlarını kapsayan fallik dönem ise en önemli dönemdir. Fallik dönemde cinsel organ en duyarlı bölgedir. Bu dönemde çocuklarda karşı cinsiyetteki ebeveynlerine karşı istek duydukları karmaşalar yaşanmaktadır. Bu karmaşa erkek çocuklarda ‘‘Oedipus’’, kız çocuklarda ‘‘Elektra’’ olarak adlandırılmaktadır (Burger, 2016). Oedipus kompleksi, erkek çocuğunun annesine duyduğu sevgi ve yakınlık sonucu babasını rol model olarak almasıdır. Elektra kompleksi ise kız çocuğunun babasına duyduğu sevgi ve yakınlık sonucu annesini rol model almasıdır (Çolak & Kahriman, 2022).

Psikososyal gelişim kuramına göre 0-6 yaş aralığında bebeklik, erken çocukluk ve oyun çağı olmak üzere üç dönem bulunmaktadır. Bebeklik döneminde ‘‘temel güvene karşı temel güvensizlik’’, erken çocukluk döneminde ‘‘özerkliğe karşı utanç ve şüphe’’ ve oyun çağı döneminde ‘‘girişkenliğe karşı suçluluk’’ psikososyal krizi yaşanmaktadır (Erikson, 1984). Yaşamlarının ilk bir ya da ikinci yılında bebeklerin ihtiyaçlarının ve temel gereksinimlerinin düzenli olarak karşılanması, yeteri kadar ilgi ve sevgi gösterilmesi kişilik gelişiminin dönüm noktasını oluşturmaktadır. İhtiyaçları karşılanan bebekler temelde güven duygusunu oluştururken sevgi ve ilgi göremeyen bebekler temelde güvensizlik duygusu oluştururlar (Burger, 2016; Gürses & Kılavuz, 2011). İkinci yılın sonunda özerkliğe karşı utanç ve şüphe dönemine geçen çocuklara olayları keşfetme ve etkileme izni verildiğinde özerklik duygusu gelişirken izin verilmediğinde utanç ve şüphe duygusu gelişmektedir. 3-6 yaş aralığını kapsayan girişkenliğe karşı suçluluk dönemindeki çocuklar meraklı, hareketli, soru sormaya yatkın, sembolik düşünce yeteneği gelişmiş ve hayalperesttir. Merakları onları girişken ve hareketli kılmakla birlikte sıkça soru sormalarına neden olmaktadır (Burger, 2016; Çolak & Kahriman, 2022). Bu dönemde, çocuklar akranlarıyla iletişime girmeye başladıkça sosyal dünyanın zorluklarıyla tanışmaktadır. Bu dönemdeki çocuklara diğer çocuklar ile nasıl oynayacakları ve çatışmaları nasıl çözecekleri öğretilmelidir. Oyun arkadaşı arayan, oyunlar düzenlemeyi öğrenen çocuklarda girişkenlik duygusu gelişirken girişkenlik duygusu geliştiremeyen çocuklar suçluluk duygusu geliştirir (Burger, 2016). Çocuklar, sosyal

ilişki kurma, öğrenme ve gelişimlerine katkıda bulunan çeşitli yetilerle dünyaya gelirler. Bu yetilerin kalıcı davranışlara dönüşebilmesi için erken yaşlarda fark edilip desteklenmesi önemlidir; aksi takdirde zamanla kaybolabilirler. Erken dönemde çocuklar, çevrelerindeki olay ve olgulara karşı yoğun bir merak duyarlar ve bu meraklarını gidermek amacıyla çevrelerindeki kişilerle etkileşime girerler. Çocukların bu doğal merak ve etkileşim eğilimleri, bilişsel, dil, fiziksel, psikomotor, sosyal ve duygusal gelişim alanlarında önemli deneyimler kazanmalarına yardımcı olur (Karoğlu & Ünüvar, 2017).

Okul öncesi dönem, bilişsel gelişim için oldukça önemli bir dönemdir (Bayar, 2023). Okul öncesi dönemde bilişsel gelişim, çocuğun birden fazla alandaki bilişsel yeteneklerinin ortaya çıkması ve mevcut yeteneklerinin gelişimini içermektedir (Arabacı vd., 2022). Piaget'e göre 0-6 yaş aralığında duyuşsal motor evre ve işlem öncesi evre bulunmaktadır. 0-2 yaş arasındaki bebekler duyuşsal motor evrenin içerisindedir. Duyuşsal motor evreye davranışların temelini oluşturan refleksler hakimdir (Arabacı vd., 2022; Pakpahan & Saragih, 2022). Bu dönemde bebek, refleksif hareketlerden sembolik düşünme evresine doğru aşamalı gelişme göstermektedir. İki yaşın sonuna doğru bebek nesne sürekliliğini kazanmaktadır (Arslan, 2017; Pakpahan & Saragih, 2022). Çocuklar, 2-7 yaş arasında işlem öncesi evrenin içerisinde bulunmaktadır. İşlem öncesi evre, sonraki gelişim dönemlerindeki bilişsel yeterlilikleri etkilemesi nedeniyle önemlidir. İşlem öncesi dönemin başında, çocuklar sınırlı bir sözcük dağarcığı ile simgesel düşünme yeteneğine sahiptir; fakat henüz olaylar, olgular ve konular arasında mantıksal ilişki kuramazlar. Mantıksal ilişki kuramamalarının nedeni, olayları oluşturan neden-sonuç ilişkilerini anlayabilecek bilişsel yetkinliğe sahip olmamalarıdır (Aydın, 2016; Pakpahan & Saragih, 2022).

Okul öncesi dönem, çocukların fiziksel olarak son derece aktif olduğu bir dönemdir. Bu dönemdeki çocukların el-göz koordinasyonları yeterince gelişmemiştir. Okul öncesi dönem çocukları, kaba motor becerilerinin ince motor becerilerinden daha fazla gelişmesi sebebiyle ince motor becerileri gerektiren düğme iliklemek ya da ayakkabı bağlamak gibi görevlerde zorlanabilmektedir (Bacanlı, 2021). Bu dönemde uyku alışkanlıkları daha düzenli hale gelmekte ve tuvalet eğitimi tamamlanmaktadır. Öfke nöbetleri, saldırganlık, kardeş kıskançlığı, ayrılık korkusu, çocukluk çağı mastürbasyonu bu dönemde sıklıkla yaşanan problemler arasındadır (Donat-

Bacıoğlu, 2018). Okul öncesi dönemde çocukların sosyal uyum ve becerilerinin gelişimi ile problemli davranışlarını yönetebilme yetenekleri, ilerleyen yıllarda edinecekleri sosyal uyum ve becerilerinin temelini oluşturur. Bu nedenle, çocukların davranış problemleriyle başa çıkabilmesi için sosyal becerilerinin geliştirilmesi oldukça önemlidir (Gültekin-Akduman vd., 2015).

2.2. Ebeveynlik Stresi ile İlgili Kuramsal Çerçeve

Bu kısımda ebeveynlik ve ebeveynlik stresine ait alanyazın açıklamalarına yer verilmiştir. Devamında, ebeveynlik ve ebeveynlik stresi ile ilgili kuramsal yaklaşımlar yer almaktadır.

2.2.1. Ebeveynlik ve Ebeveynlik Stresi

Stres kavramını ortaya atan ve bugünkü anlamında kullanan ilk kişi Kanadalı doktor ve endokrinolog Hans Selye'dir (Işık, 2022; Tutar, 2021). Selye, stresi ‘‘vücudun kendisine yönelik herhangi bir baskıya karşı verdiği tepki’’ şeklinde tanımlamaktadır (Işık, 2022). Başka bir ifade ile organizmanın her türlü değişime karşı verdiği tepkiyi stres olarak nitelendirmiştir. Selye, stresi sadece olumsuz olarak tanımlamamış olmakla birlikte organizmanın uyarıcıya karşı verdiği tepki (olumlu ya da olumsuz) olarak tanımlamıştır (Tutar, 2021). Bir başka tanıma göre stres, ‘‘bireyin ve çevresinin etkileşimine dayanan bir süreçte, bireyin çevresel uyarıcıları çözmek zorunda olduğu bir sorun olarak algıladığı ve bu uyarıcıların bireyin mevcut kaynaklarını zorladığı bir durum’’ olarak tanımlanmaktadırlar (Lazarus & Cogne, 1981; Akt., Işık, 2022). Stres konusunda farklı kişiler tarafından yapılmış farklı tanımlar bulunmaktadır; ancak temelde açıklanmak istenen durum aynı olsa da strese yol açan durumlar ve stres altında verilen tepkiler kişiden kişiye farklılık göstermektedir (Altıntaş, 2014).

Ebeveynlik kararları (Giovagnoli vd., 2015) ve ebeveynliğe geçiş (Miller & Sollie, 1986) bireyler için stres kaynağı olabilmektedir. Ebeveynlik, yetişkinlik dönemindeki önemli sorumluluklardan biridir ve zorlu durumlarda dahi yerine getirilmesi gereken, oldukça karmaşık görevler bütünüdür (Abidin, 1990; Aydoğan, 2014). Deater-Deckard'a (1998) göre ebeveynlik, yeni ödülleri ve zorlukları beraberinde getirmektedir. Ebeveynliğin beraberinde getirmiş oldukları sonucunda ebeveynin, kendine ve çocuğuna yönelik deneyimlemiş olduğu olumsuz duygular

‘‘ebeveynlik stresi’’ olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynlik stresi, ebeveynlerin ebeveynlik görevlerine uyum sağlamaya karşı verdikleri fizyolojik ve psikolojik tepkilerden oluşan süreçleri kapsamaktadır.

Ebeveyn olmak, çiftlerin hayatını fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan önemli ölçüde değiştirmektedir. Çocuğun doğumu, ailenin denge durumunu geçici olarak etkileyebilir. Eşler ev içinde ve dışında yaptıkları etkinliklere ayırdıkları zaman ile çocuğa ayırdıkları zaman arasında denge kurmak durumunda kalırlar (Gladding, 2012). Ebeveynliğe geçiş ile birlikte rol değişiklikleri meydana gelmekte ve çocuğun talep ve ihtiyaçları artmaktadır. Bu durum, ebeveyn olmaya ilişkin algılanan stresi etkilemektedir (Oronoz vd., 2007). Ebeveynlik rollerinden kaynaklanan zorlukların sonucunda ebeveynlerin stres düzeyleri artmaktadır (Kwok & Wong, 2000). Tüm ebeveynler, çocuk sahibi olmanın olağan bir sonucu olarak çeşitli düzeylerde ebeveynlik stresi yaşamaktadır (Deater-Deckard, 1998).

Deater-Deckard’a (1998) göre ebeveynlik stresini tek bir neden ile açıklamak mümkün değildir. Ebeveynlik stresini ölçmek için anne-babanın psikolojik durumları ve davranışları, ebeveynliğin gerektirmiş olduğu görev ve sorumluluklar, çocuğun psikososyal uyumu ve anne-baba-çocuk ilişkisinin niteliğini ele almak gerekmektedir.

2.2.2. Ebeveynlik ve Ebeveynlik Stresi ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Bu bölümde ebeveynlik stresini açıklamaya yönelik olarak geliştirilen modellere yer verilmiştir. Sırasıyla Belsky’nin (1984) ebeveynliğin belirleyicisi olarak süreç modeli, Abidin’in (1989) ebeveyn stres modeli ve Webster-Stratton’ın (1990) stres modeli sunulmuştur.

2.2.2.1. Ebeveynliğin Belirleyicisi Olarak Süreç Modeli

Ebeveynliğin belirleyicisi olarak süreç modeli Belsky (1984) tarafından geliştirilmiştir. Süreç modeline göre ebeveyn davranışlarının üç önemli belirleyicisi bulunmaktadır. Bu belirleyiciler ebeveynin özellikleri, çocuğun özellikleri ve bağlamsal kaynaklardır. Süreç modelinde ebeveyn davranışlarının belirleyicileri, ebeveyn davranışları üzerinde aynı etkiye sahip değildir. Ebeveyn davranışlarının belirleyicileri etkilerine göre sırasıyla, ebeveynin özellikleri (kişisel ve psikolojik

kaynakları), bağlamsal destek kaynakları ve çocuğun özellikleri şeklindedir (Belsky, 1984). Şekil 2'de Belsky'nin (1984) süreç modeline yer verilmiştir.

Şekil 2. Ebeveynliğin Belirleyicisi Olarak Süreç Modeli

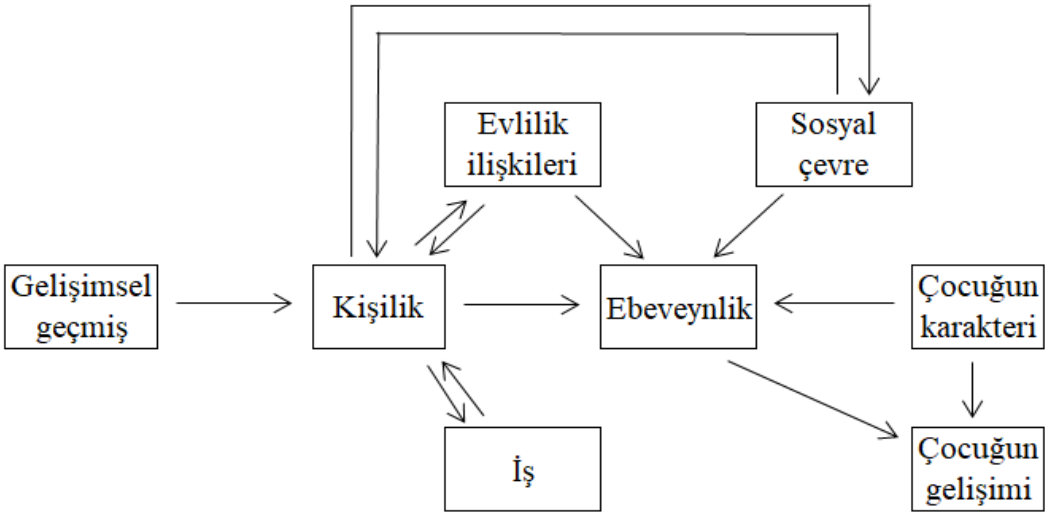

Kaynak: Belsky, 1984, s. 84

Ebeveynin kişilik özellikleri ve gelişimsel geçmişi ebeveyn davranışları üzerinde etkilidir. Ebeveynin gelişimsel geçmişi, kişiliği ve psikolojik iyi oluşu şekillendirmekte ve bu da ebeveyn davranışlarını etkilemektedir. Ebeveynin çocukluğunda maruz kaldığı ebeveyn davranışlarının kendi ebeveynlik davranışları üzerinde etkisi bulunmaktadır (Belsky, 1984). Çocuğun özellikleri ile ebeveynlik karşılıklı ilişki içerisinde olmakla birlikte çocuğun özellikleri, ebeveynden aldığı bakımın miktarı ve kalitesini şekillendirmektedir (Belsky, 1984; Belsky & Jaffee, 2015).

Evlilik ilişkileri, sosyal çevre ve iş bağlamsal stres ve destek kaynaklarını ifade etmektedir. Bağlamsal stres ve destek kaynaklarının ebeveynlik süreci üzerinde destekleyici veya güçleştirici etkisi bulunmaktadır. Bağlamsal destek kaynakları, doğrudan ya da ebeveyne ait psikolojik kaynakları etkileme yoluyla dolaylı olarak ebeveynlik davranışını etkilemektedir. Ebeveyn davranışlarını doğrudan ya da dolaylı etkileyen bağlamsal destek kaynaklarının yeterliği, ebeveynlerin psikolojik iyi oluşlarına; ebeveyn rolündeki sağlıklı psikolojik yapı ise çocuğun gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bağlamsal boyutların her biri ebeveynlik işlevlerine katkıda bulunsa da evlilik ilişkisi, ebeveyn davranışları üzerinde destekleyici ya da güçleştirici etkiye sahip en önemli değişkendir. Evlilik kalitesi, evli bireylerin gelişimsel geçmişleri ve kişiliklerinden etkilenmektedir. Evlilik ilişkilerinin

bireylerin genel psikolojik iyi oluşu ve ebeveynlik rolünde kullandıkları beceriler üzerinde etkili olarak dolaylı olarak ebeveynliği etkileme potansiyeli bulunmaktadır. Evlilik ilişkisindeki bireylerin gelişimsel geçmişinden ve kişiliğinden etkilenen evlilik ilişkileri, ebeveynlik ve ebeveynlik üzerinden çocuğun gelişimi üzerinde etkili olmaktadır. Sosyal desteğin ebeveynlik üzerindeki etkisi duygusal destek, maddi destek ve uygun davranışlar konusunda rehberlik desteği olmak üzere üç şekilde olmaktadır. Sosyal desteğin, ebeveynlik üzerinde etkili olabilmesi için desteğin kimden ve nasıl geldiği noktası oldukça önem arz etmektedir (Belsky, 1984). Sosyal destek, ebeveynin öz saygısını yükseltmekte, ebeveyn rolünü yerine getirmesi için gereken güveni sağlamakta, karşılaştığı sorunların çözülmesini kolaylaştırmakta ve ebeveyne başa çıkması için gereken fiziksel kaynakları sağlamaktadır (Andresen & Telleen, 1992).

İş, büyük ölçüde istihdam ve çalışma koşullarının kişilik ve genel psikolojik refah üzerindeki etkileriyle ebeveynliği etkilemektedir (Belsky, 1984). Strazdins ve diğerleri (2006) ebeveynlerin standart olmayan çalışma süreleri ile ebeveyn depresif belirtileri ve daha düşmanca ve etkisiz ebeveynlik arasında ilişki olduğunu bulmuştur. Whitbeck ve diğerlerinin (1997) çalışmasında çalışma koşullarının babanın ebeveyn davranışlarını etkilediği görülmektedir. Olumlu iş koşulları, bireyin mesleki öz yönlendirmesini teşvik etmekte ve bu sayede etkili entelektüel işlevselliğe ve başkalarına açık, esnek bir yönelime sahip olmasına yardımcı olmaktadır. Kendini yönetme fırsatlarının kısıtlanması veya çalışanların çeşitli baskı veya belirsizliklere maruz bırakılması ise entelektüel işlevselliği azaltmakta, kendine yönelik olumsuz değerlendirmelere ve katı, hoşgörüsüz bir sosyal yönelime yol açmaktadır. Bu tür olumsuz kişisel tarzlar ise ebeveynlik uygulamalarını engellemektedir. Bu bağlamda, iş koşullarının ebeveynlik üzerindeki dolaylı etkileri oldukça belirleyici olmaktadır. Ebeveynin mesleki kimliğinin yüksek bir statüde olması da kişisel kaynakların ve destek sistemlerinin daha fazla ve etkili olabilmesine olanak sağlayarak ebeveynlik üzerinde etkili olmaktadır (Belsky, 1984).

Özetle, Belsky'nin (1984) modeli ebeveynliğin çok yönlü olarak belirlendiği ancak ebeveynin, çocuğun ve sosyal bağlamın özelliklerinin büyümeyi teşvik eden ebeveynliği desteklemede veya zayıflatmada eşit derecede etkili olmadığı fikrine dayanmaktadır. Bunun nedeni kişiliğin, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin var olduğu daha

geniş bağlamı (evlilik ilişkileri, sosyal ağlar, mesleki deneyimler) etkileyerek dolaylı olarak ve doğrudan ebeveynliği şekillendirmektedir (Belsky & Jaffee, 2015).

2.2.2.2. Ebeveyn Stres Modeli

Abidin (1976), ebeveynlik stresine dair bir model ve ölçme aracı geliştiren ilk araştırmacı olarak bilinmektedir. Ebeveynlik stresi ile ebeveyn davranışları arasında doğrusal bir ilişki olduğu varsayımından yola çıkmış olsa da yaptığı araştırmalar sonucunda bu ilişkinin doğrusal olmadığını ve pek çok farklı belirleyicisi olduğunu ortaya koymuştur (Abidin, 1989). Şekil 3'te ebeveyn stres modeline yer verilmiştir.

Şekil 3. Ebeveyn Stres Modeli

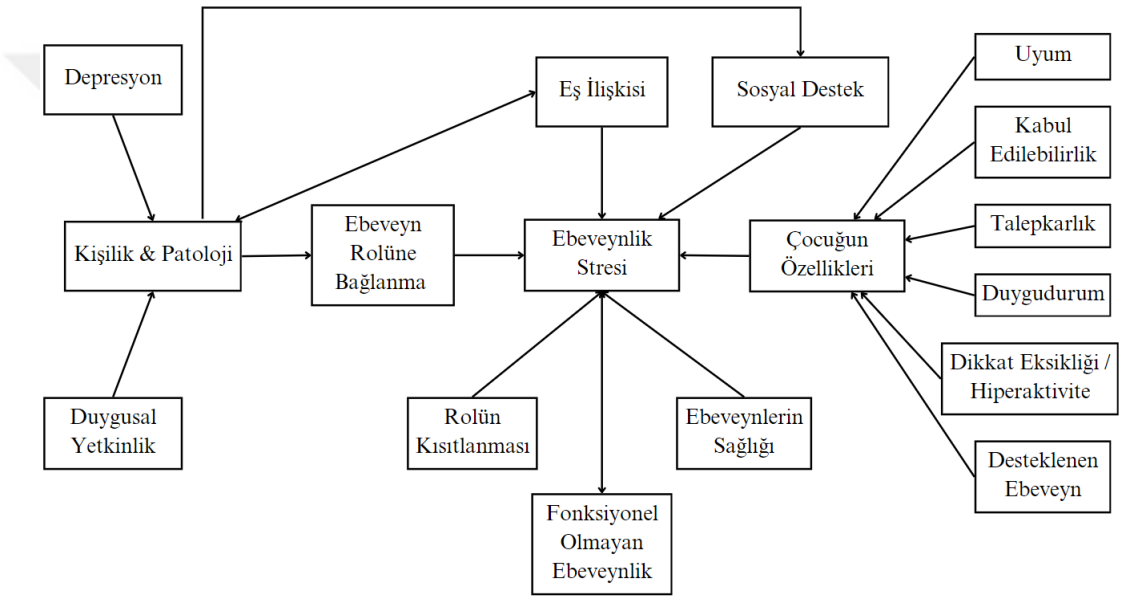

Kaynak: Abidin 1979; Akt. Abidin, 1992, s. 410

Ebeveyn stres modeline göre, ebeveynlik stresini etkileyen faktörler arasında ebeveynin kişilik yapısı ve sağlığı, ebeveynlik rolüne duyulan bağlılık ve yeterlik hissi, rol kısıtlılığı, sosyal destek ve evlilik ilişkileri bulunmaktadır. Ebeveynin duygusal deneyimi ve depresyon seviyesi, kişilik özelliklerini etkilemektedir; kişilik ise ebeveynin geçmiş bağlanma deneyimleriyle ilişkilendirilerek stres düzeyini etkilemektedir. Aynı şekilde çocuğun kişilik özellikleri de ebeveyn stresini etkileyebilmektedir (Abidin, 1976; Akt., Abidin, 1989). Özellikle zor mizaca sahip çocuklar, kolay uyum sağlayamamaları ve daha tepkisel olmaları nedeniyle, ebeveynlik stresinin gelişmesinde önemli bir etken olarak görünmektedir (Ramos vd., 2005). Çocuğun dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, yaşadığı değişikliklere uyum sağlama güçlüğü, ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerinde olumlu

duygularla desteklenmemesi, çocuğun sürekli taleplerde bulunması, sıkça olumsuz duygular yaşaması, fiziksel, duygusal ve zihinsel özelliklerinin ebeveynlerin beklentileriyle uyumsuz olması, anne-babaların ebeveynlik rollerinde zorluk yaşamasına ve stres seviyelerinin artmasına neden olabilir (Abidin, 1976; Akt., Abidin, 1989). Örneğin, Arı (2023) okul öncesi yıkıcı davranışlarından öfke nöbeti, karşı gelme, saldırganlık ve diğerleri için düşük endişe ile ebeveyn stres düzeyi arasında pozitif ilişki olduğunu bulmuştur. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğuna sahip çocuğu olan anneler daha fazla ebeveynlik stresi yaşamaktadır. Bununla birlikte dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğuna sahip çocuğu olan ebeveynlerde daha fazla kaygı ve depresyon görülmektedir (İmren vd., 2013).

Ebeveynin ve çocuğun özelliklerine ek olarak iş, evlilik ilişkisi, yaşanan çevre, günlük yaşam sorunları, genel yaşam olayları da ebeveyn stresi üzerinde etkili olmaktadır. Ebeveynlik stresi ebeveyn davranışlarını etkilemektedir (Abidin, 1989; Abidin, 1992). Çeşitli faktörlerin etkisi ile ortaya çıkan ebeveyn stresi, işlevsel olmayan ebeveyn davranışlarının en önemli sebeplerinden biri olarak öne çıkmaktadır (Çekiç vd., 2015). Ebeveynlik stres düzeyi yüksek olan ebeveynler, uygun olmayan ebeveyn davranışları sergilemektedir (Abidin, 1989; Abidin, 1992). Şekil 4'te ebeveyn davranışının belirleyicilerine yer verilmiştir.

Şekil 4. Ebeveyn Davranışının Belirleyicileri

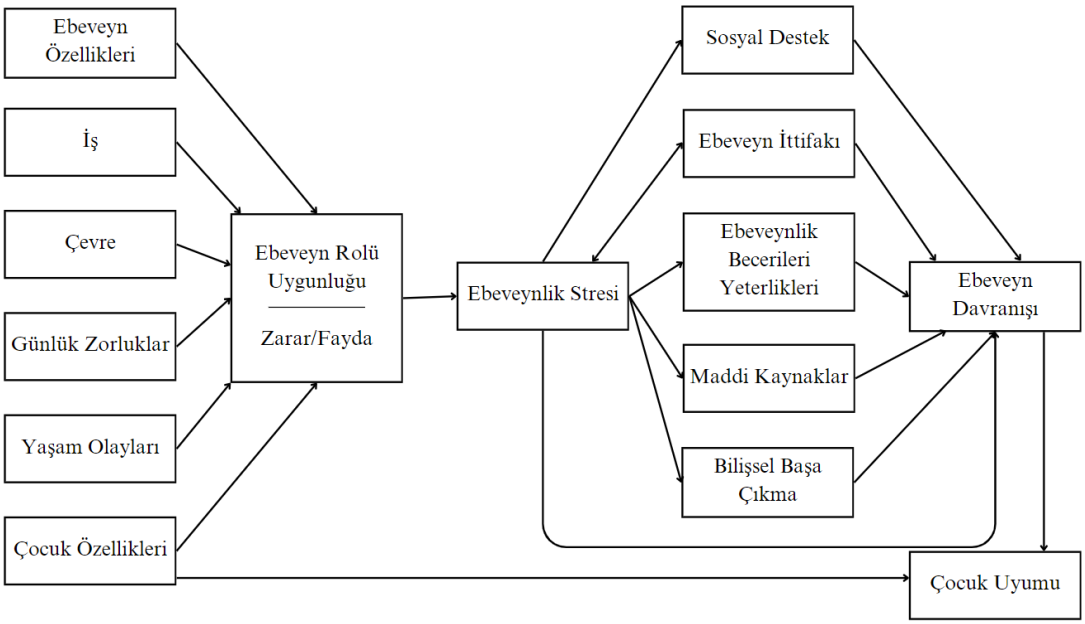

Kaynak: Abidin, 1989, s. 22-23

Abidin'in (1989) geliştirdiği modele göre, ebeveynlik stresi üzerinde farklı düzeylerde etkiye sahip olan pek çok değişken bulunmaktadır; ancak bu

değişkenlerin etkisinin, ebeveynlerin kişilik özellikleri ve ebeveynlik rolüyle ilişkili iki bileşen tarafından belirlendiğini öne sürmektedir. Modelde, ebeveynliğin belirleyicilerinin bireyin iç dinamiklerine, motivasyonlarına, inançlarına ve değerlendirme biçimlerine odaklanması gerektiği ifade edilmektedir. Ebeveynlik rolüne bağlılık değişkeni, diğer değişkenlere aracı olarak hizmet etmektedir. Her bir ebeveynin kendi ebeveynlik yeterlilik düzeyini değerlendirmesi sonucunda ebeveynlik stres düzeyinin belirlendiği belirtilmektedir. Ebeveynlik stres düzeyinin, anne ve babaların rol içinde karşılaştıkları olayları zarar veya fayda olarak değerlendirmelerine bağlı olarak değiştiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda, ebeveynlik stresinin, ebeveynlerin ebeveynlik rollerini destekleyen kaynaklardan yararlanmaları için cesaretlendirici bir değişken olduğu öne sürülmektedir (Abidin, 1989; Abidin, 1992).

Özetle, çevresel etkenlerle birlikte ebeveynlerin ve çocukların ebeveyn rollerine uygunluğuna ilişkin algıların, yaşanan stresi artıran veya azaltan belirleyiciler olduğu vurgulanmaktadır. Sosyal destek, eşler arasındaki iş birliği, sahip olunan ebeveynlik becerileri ve çeşitli kaynaklar, ebeveyn davranışlarının belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ebeveynlik stresinin temel belirleyicisi, ebeveynin kendi rolüne ilişkin bilişsel ve inançsal yapısıdır (Abidin, 1989; Abidin, 1992).

2.2.2.3. Webster-Stratton Stres Modeli

Webster-Stratton'ın (1990) stres modeli ebeveynlik stresi için koruyucu faktörleri ve risk faktörlerini içermektedir. Sosyal destek, aile yapılarının sağlamlığı, psikolojik refah ve sağlıklı çocukluk deneyimleri koruyucu faktörler olarak işlev görmekte ve işlevsel ebeveynliği desteklemektedir. Sosyal izolasyon, sosyal destek eksikliği, ruh sağlığı sorunları, alkol/madde kullanımı ise risk faktörleri olarak işlev görmekte ve işlevsiz ebeveynliği desteklemektedir. Ebeveynlik stresinde cinsiyet önemli bir etkendir. Anneler çocuk ile ilgili sorunlarda ve ebeveynlik uygulamalarında babalara göre daha yüksek düzeyde stres ve suçluluk algılamaktadır (Webster-Stratton, 1990). Örneğin, otizmli çocuğu olan ebeveynler ile yapılan araştırmalarda annelerin çocuk yetiştirirken babalardan daha fazla stres yaşadığı görülmektedir (Dabrowska & Pisula 2010; Herring vd., 2006). Benzer şekilde Tehee ve diğerleri (2009) annelerin algıladığı stres düzeyinin ve çocuğa bakım vermeye yönelik stres düzeyinin babalardan daha fazla olduğunu bulmuştur.

Stres modeline göre ebeveynler stres faktörleri karşısında benzer tepkiler vermemektedir. Zorlu stres faktörleriyle başa çıkarak işlevsel ebeveynlik yapabilen ebeveynler olduğu gibi stresin olumsuz etkileriyle baş etmekte zorlanan ebeveynler de vardır. Webster-Stratton (1990), bu farklılığın büyük ölçüde ebeveynin psikolojik özelliklerinden kaynaklandığını bildirmektedir. Buna ek olarak ebeveynin psikolojik yapısının ebeveyn-çocuk ilişkisini etkilediğini belirtmektedir. Ebeveynlerin psikolojik işlevsellik düzeyleri çocuklarına yönelik algılarını ve davranışsal etkileşimlerini etkilemektedir. Davranış problemi olan çocukların ebeveynlerinin nesiller arası gelişimsel geçmişine ilişkin veriler, erken dönemde bozulmuş, istismarcı veya yoksun bırakan çocukluk deneyimlerinin bu ebeveynleri psikolojik olarak daha savunmasız ve mevcut yaşam stresörleriyle karşılaştıklarında daha uyumsuz tepkiler vermeye yatkın hale getirdiğini göstermektedir (Webster-Stratton, 1990). Travmatik yaşantılar yaşayan bireyler, çocukluk döneminde bu tür deneyimlere maruz kalmayan bireylere kıyasla duygu düzenleme ve zihinselleştirme süreçlerinde daha fazla zorluk yaşamaktadır. Ayrıca, travma deneyimine sahip olmak, olumsuz ebeveynlik stillerine sahip olma açısından bir risk faktörü oluşturmaktadır (Sağlam, 2023). Çocukluk çağı travmaları, bireylerin hayatını etkilemekte ve bu etki ebeveynlik rolüne yansımaktadır (Karaçay & Güloğlu, 2022).

2.3. Evlilik Uyumu ile İlgili Kuramsal Çerçeve

Bu kısımda öncelikle evlilik ve evlilik uyumuna ait alanyazın açıklamalarına yer verilmiştir. Devamında, sağlıklı evlilik ilişkileri, evlilik uyumunu etkileyen faktörler, evlilikte sorun alanları ve evlilik uyumunu artırıcı stratejilere ait alanyazın açıklamaları yer almaktadır.

2.3.1. Evlilik ve Evlilik Uyumu

Evlilik, bir yetişkinin yaşamındaki önemli kararlardan biri olmakla birlikte aile kurumunun temelini oluşturan yapı taşlarındandır (Erbek vd. 2005; Kublay & Oktan, 2015). Geleneksel tanıma göre evlilik, kadınların ve erkeklerin bir arada yaşama arzusundan kaynaklanan bir ilişki türü olarak nitelendirilmektedir. Evlilik ilişkisi, klasik bakış açısına göre kadın ve erkeğin birlikte yaşama isteğinden kaynaklanan bir ilişki biçimidir (Nazlı, 2021). Bir evliliğin sağlıklı bir şekilde sürmesi, aile kurumunun istikrarı için olumlu etkiler doğurmaktadır. Bazı evlilikler bir süre sonra

ayrılık ya da boşanma ile sonuçlanmaktayken bazı evlilikler ise uzun yıllar boyu devam etmekte ve eşlerden birinin vefat etmesi ile sonuçlanmaktadır. Bazı evlilikler ise istikrar olmamasına rağmen çeşitli bireysel ve toplumsal sebeplerden dolayı zoraki bir şekilde devam etmektedir. Evliliğin devamlılığı ya da devamlılığının niteliği noktasında evlilik uyumunun düzeyi önemli rol oynamaktadır (Erbek vd., 2005). Evlilik uyumu kavramı alanyazında açıkça kavramsallaştırılmamakla birlikte evlilik uyumu ile ilgili çok sayıda araştırma yapılmaya devam etmektedir (Şafak-Öztürk, 2014). Yapılan araştırmalarda evlilik ile ilgili farklı kavramların kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramlar içerisinde evlilik uyumu, evlilik doyumu, evlilik mutluluğu, evlilik kalitesi gibi kavramlar bulunmaktadır. Evlilik uyumu kavramı evlilik mutluluğunu ve doyumunu içerisinde bulundurmaktadır. Evlilik kalitesi kavramı ise evlilik uyumunu, doyumunu ve mutluluğunu içermekle birlikte çiftlerin öznel değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Kalkan, 2002; Şafak-Öztürk, 2014).

Bireyin kendisi ve çevresi ile sağlıklı ilişkiler kurması ve kurduğu ilişkileri sürdürmesi uyum olarak ifade edilmektedir (Özgüven, 2020). Evlilik uyumu ise, eşlerin birbirleri hakkındaki düşünce ve duygularının olumlu olması, olumlu ilişki şemasına sahip olmaları, iyi iletişim kurabilmeleri, çatışmaları çözebilme becerilerinin olması ve birlikte etkinlikler yaparken zevk almalarını ifade etmektedir (Şafak-Öztürk, 2014). Evlilik uyumu kavramı, evli çiftlerin evlilik ilişkisine alışma sürecini tanımlamaktadır. Yeni evliliklerde, her iki eşin de evliliğe uyum sağlama sürecini deneyimledikleri bir evlilik uyumu dönemi bulunmaktadır. Evlilik uyumu, eşlerin bu sürece nasıl uyum sağladıklarını ifade etmede kullanılmakla birlikte bu uyum, evlilik başarısını öngörmede de kullanılmaktadır. İyi uyum sağlamış çiftler, iki ayrı birey olarak değil, giderek bir ekip ve uyumlu bir birim olarak işlev görmektedir. Bu nedenle, evlilik uyumu, her bir eşin diğerine, karı veya koca olarak yeni rolüne ve evlilik ilişkisinin getirdiği sorumluluklara uyum sağlamasını kapsar (Kendrick & Drentea, 2016). Evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda eşler arasında fikir birliğinin yapıldığı, eşlerin sorunlarını olumlu bir biçimde çözebildiği çiftlerin evliliği, uyumlu bir evlilik olarak tanımlanmaktadır (Erbek vd., 2005). Evlilik uyumu, çiftlerin uyumlarını korumak için ortak konularda görüş birliğine ulaşabilme dereceleriyle belirlenen dinamik bir süreçtir (Spanier, 1976). Evlilik uyumu, zamanın belirli bir anında "uyumsuz"dan "uyumlu"ya doğru değişen bir süreklilik çizgisi üzerinde değerlendirilebilmektedir. Evlilik uyumu, çeşitli faktörlerden

etkilenmektedir ve bu faktörlerin tespit edilmesi ve yorumlanması için birçok araştırma yapılmıştır (Locke & Wallace, 1959).

2.3.2. Sağlıklı Evlilik İlişkileri

Evlilik, bireylerin yaşamını etkilemekte ve yaşamlarından doyum almalarını desteklemektedir. Bu noktada sağlıklı ve başarılı evlilikleri sürdürebilmek için bireylerin evliliklerinden doyum sağlayabilmesi önemli bir etkendir (Sönmez vd., 2018). Sağlıklı ve işlevsel evliliklerin önemli bir göstergesi de çiftler arasındaki uyumdur (Canel, 2007). Evliliklerin sağlıklı bir biçimde devamlılığı çiftlerin evlilikteki uyumu ile sağlanır. Eşlerin finansal, yönetsel ve psikososyal olarak uyumlu olmaları evliliklerin sağlıklı bir biçimde devam etmesinde etkilidir (Özabacı, 2019; Şener & Terzioğlu, 2002). Uyumlu çiftler, evliliklerinin her aşamasını sağlıklı bir şekilde geçirebilme potansiyeline sahiptir (Sönmez vd., 2018).

Evliliği sürdürmek ve mutlu bir aileye kavuşmak, gerçek sevgi, dürüstlük ve güvenin ötesinde evlilikte iletişimden geçmektedir. Evlilikte etkili iletişim, evliliği başarılı ve sonsuz kılmanın anahtarıdır. Evlilikte etkili iletişim çiftler arasındaki yakınlığı artırmaktadır (Nyarks & Hope, 2022). Evlilikte sağlıklı iletişim, evlilik doyumu, evlilik kalitesi, eşlerin iyilik hali vb. birçok değişken üzerinde etkilidir (Nazlı, 2020). Çiftlerin olumlu iletişim becerilerine sahip olması sağlıklı bir ilişkinin sürdürülmesi için önem taşımaktadır. Çiftlerin birbirleri ile olan iletişimlerinin niteliği ilişki kalitesini etkilemektedir. Evlilik ilişkisinde eşlerin birbirlerine duygu, düşünce ve beklentilerini ifade etme noktasında yeterlilikleri uyumlu ve dengeli ilişkiler kurmalarını ve sürdürmelerini sağlarken yetersizlikleri ise evlilik ilişkisinde sorunlara neden olmaktadır (Duran & Hamamcı, 2010). Çiftlerin karşılıklı olarak birbirlerinin kişisel amaçlarını desteklemeleri sağlıklı evlilikleri destekleyen önemli unsurlardan biridir (Canel, 2007). Sağlıklı evliliklerde eşler, birbirlerinin gelişimini destekler ve birbirleriyle iyi geçinirler. Bu çiftler, evliliklerini heyecan verici ve açık tutmak için birlikte çalışırlar. Duygularının farkında olan ve geniş bir yelpazede duygularını ifade edebilen çiftler, açık iletişim kurarlar, eşitlikçi ve karşılıklı olarak birbirlerini destekleyicidirler (Stabb, 2005; Akt., Gladding, 2012).

Çiftler arasında derin bir arkadaşlık ilişkisinin varlığı, karşılıklı saygı ve kabul, birbirlerinin arkadaşlıklarından keyif alma ve ortak bir amaç duygusunun bulunması, güçlü bir ilişkiye işaret etmektedir. Sağlıklı evliliklerin temel bileşenleri arasında en

fazla vurgulanan unsurlar, çatışma çözme yöntemleri, çiftler arasındaki duygusal yakınlığın derecesi ve temel ihtiyaçların karşılanma düzeyidir (Canel, 2007). Evlilikte çiftlerin zaman zaman aynı fikirde olmaması ve çözülmesi gereken sorunlarla karşı karşıya kalması nedeniyle çatışma yaşanabilmektedir (Moore vd., 2004). Araştırmalar, sağlıklı ve mutlu evliliklerde çatışma seviyelerinin düşük olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, çatışma birçok evlilikte doğal olarak bulunmaktadır. Çiftlerin çatışma çözme becerilerini geliştirmesi, aralarındaki duygusal yakınlığı artırmaktan daha etkilidir (Canel, 2007). Çatışmalarla başa çıkma yeteneği, sağlıklı bir evliliğin önemli bir özelliğidir (Moore vd., 2004).

Sağlıklı bir evlilik ilişkisi, çiftlerin birbirine bağlılığı ve bireysel memnuniyeti ile karakterizedir. Eşlerin birbirine sadık olması, aralarındaki iletişimin kalitesi, çatışmaların etkin bir şekilde çözülmesi, etkileşim ve birlikte geçirilen zamanın niteliği de bu ilişkinin önemli unsurlarıdır. Ayrıca, samimiyet ve duygusal destek de sağlıklı bir evliliğin temel taşlarını oluşturur. Bu unsurlar, çiftlerin arasındaki bağı güçlendirmekte ve uzun vadede evliliklerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır (Moore vd., 2004). Sağlıklı bir evlilik birliğinin sürdürülebilmesi, her iki eşin de ortak katılımı ve çift kimliğini oluşturabilmeleriyle mümkündür. Bu durumu sağlayan önemli dinamiklerden biri, bireylerin evlilikte sergiledikleri fedakârlık davranışlarını ilişkiyi güçlendirme amacıyla gerçekleştirmeleridir (Aydoğan & Özbay, 2018). Başarılı çift ilişkisi kurabilen bireyler, gerektiğinde fedakârlık yapar ve bu fedakârlıklardan da doyum sağlarlar (Stabb, 2005; Akt., Gladding, 2012).

2.3.3. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler

Evlilik uyumu, çiftlerin birçok alanda birbirleri ile uyum içerisinde hareket etmeleridir. Bu uyum, ekonomik koşullar, duygusal ifade, sosyal çevre, toplumsal normlar, cinsellik, yaşam felsefesi, eşlerin aile üyeleriyle ilişkisi, boş zaman aktiviteleri, ev içi ve dışı etkinlikler, çatışma çözme becerileri, güven duygusu ve evlilikle ilgili genel bakış açısını içermektedir (Locke & Wallace, 1959). Evlilik uyumunu etkileyen, eşlerin yaşları, evlilik süreleri, eşler arasındaki iletişim, ortak karar alımı, karşılıklı istek ve beklentilerin karşılanması, aile ve akraba ile ilişkiler, aile bütçesi, boş zaman aktiviteleri gibi birçok değişken bulunmaktadır (Erbek vd., 2005; Gümüşdaş & Ejder-Apay, 2016; Sağlam, 2016; Yıldırım, 1992). Evlilik

uyumunu etkileyen değişkenleri değerlendirmek için evlilik uyumu ile ilgili araştırmaların incelenmesi son derece önemlidir.

Yaş, evlenme yaşı, cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzey, kültürel faktörler, evlenmeden önceki süreçteki çift uyumu, çocuk sayısı evlilik uyumu üzerinde etkili olan faktörlerdendir (Douglass & Douglass, 1995; Kalkan & Hamamcı, 2023; Küçükçelik, 2005; Nomaguchi & Bianchi, 2004; Şener & Tezioğlu, 2008; Tabakcı, 2019; Yalçın, 2014; Yıldırım, 1992). Yıldırım'ın (1992) evli bireyler ile yaptığı araştırmada evlilik uyumu düzeyi yaşa ve evlenme yaşına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Araştırmada katılımcıların yaşları ve evlenme yaşları yükseldikçe evlilik uyumu düzeyleri de yükselmektedir. Benzer şekilde Yalçın (2014) da çalışmasında 41 yaş ve üzerindeki kadınların evlilik uyumlarının 21-30 yaş arasındaki kadınların evlilik uyumlarından daha yüksek olduğunu bulmuştur. Evlilik uyumu üzerinde etkili olan bir diğer faktör çiftler arasındaki yaş farkıdır. Aynı gelişim dönemindeki bireylerin ilgi ve ihtiyaçları benzerken farklı gelişim dönemlerindeki bireylerin ilgi ve ihtiyaçları farklılaşmaktadır. Çiftlerin farklı gelişim dönemlerinde olmasının birbirlerini anlamasını güçleştirebileceği belirtilmektedir (Kalkan & Hamamcı, 2023). Sosyo-ekonomik düzeyi düşük bireylerin evlilik uyumları, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek bireylerden daha düşüktür (Nomaguchi & Bianchi, 2004). Küçükçelik (2015) yaptığı çalışmada lisans/lisansüstü eğitim düzeyine sahip katılımcıların evlilik uyumu düzeylerinin okuryazar/ilkokul eğitim düzeyine sahip katılımcılardan daha yüksek olduğunu bulmuştur. Çocuk sahibi olmak da evlilik uyumunu etkileyen değişkenlerden biridir. Küçük yaşta çocuğu olan çiftlerin birbirlerine yeterince zaman ayıramamalarının evlilik uyumlarını olumsuz etkilediği belirtilmektedir (Nomaguchi & Bianchi, 2004). Erkeklerin evlilik uyumu düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu çalışmalar (Şener & Terzioğlu, 2008; Yıldırım, 1992) bulunmaktadır. Yıldırım (1992), araştırma bulgusunu toplumsal cinsiyet rolleri ile yorumlanmıştır. Toplumumuzda kadınların erkeklerden daha çoklu rol üstlenmesinin bu bulgu üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir. Kültürel farklılıklar da çiftler arasındaki uyumu etkilemektedir. Bu farklılıklar ülkeler arası ya da aynı ülke içindeki yerel farklılıklardan kaynaklı olabilmektedir. Çiftlerin aile değerleri, kültürel yapıları, gelenek ve görenekleri evlilik uyumunu etkilemektedir (Tabakcı, 2019). Yapılan bir araştırmada farklı etnik kökenden çiftlerin boşanma oranlarının

aynı kökenden gelen çiftlerden daha fazla olduğu bulunmuştur (Bramlett & Mosher, 2002).

2.3.4. Evlilikte Sorun Alanları ve Evlilik Uyumunu Artırıcı Stratejiler

2.3.4.1. Evlilikte Sorun Alanları

Evlilik öncesinde akrabalar, arkadaşlar, kıskançlık ve din gibi dışsal sorun alanları daha yoğun yaşanırken evlilikten sonra önemli ölçüde daha az yoğun yaşanmaktadır. Eşlerin bu sorun alanlarına ilişkin tartışmaları, tipik olarak akrabalarla hangi sınırların belirleneceği, arkadaşlarla ne kadar zaman geçirileceği, kişilerarası ilişkilerde kıskançlık ve kendileri ile aileleri arasındaki dini farklılıklar gibi temaları yansıtmakta ve çift kimliği oluşturma sürecinin başlangıç aşamalarına işaret etmektedir. Evlilikten sonra dış sorunların yoğunluğundaki önemli azalma, eşlerin ilişkideki durumları hakkında kendilerini daha güvende hissetmelerinin bir işlevidir. Bu değişim, eşlerin ilişkide kendilerini daha güvende hissetmeleriyle ilişkilidir ve dışsal sorunlar yerine içsel sorunlara odaklanmalarını sağlar. Evlilik sonrası ve özellikle erken ebeveynlik döneminde iletişim ve cinsellik sorunları artarken, rekreasyon sorunları da önemli bir yer tutmaktadır (Storaasli & Markman, 1990). Evlilikte sıkça karşılaşılan ve çatışmalara yol açan sorunlar arasında, eşlerin çatışma ve problem çözme yeteneklerindeki eksiklikler, gerçekçi olmayan evlilik beklentileri, farklı rol dağılımı beklentileri (ev işlerinin kim tarafından yapılacağı, karar alma süreçleri vb.), cinsiyet farklılıkları, ekonomik zorluklar (para harcama ve biriktirme konusunda anlaşmazlık), yetersiz veya hatalı iletişim, akrabalık ilişkileri, cinsel sorunlar, çocuk yetiştirme ve disiplin konusundaki fikir ayrılıkları, din, mezhep, kültürel ve politik görüş farklılıkları, zaman yönetimi zorlukları, bağımlılık sorunları, psikolojik rahatsızlıklar, ve özel konular (çocuk sahibi olmama, çocuk sayısı, işkoliklik, aldatma, kıskançlık vb.) yer almaktadır (Canel, 2012). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2021 yılında yaptığı Türkiye aile yapısı araştırmasında evli bireylerin en fazla sorun yaşadıkları konunun harcamalar olduğu bulunmuştur. Harcamalardan sonra evli bireylerin en fazla sorun yaşadıkları konuların sırasıyla ailece birlikte vakit geçirmeme, gelirin yeterli olmaması, ev ile ilgili sorumluluklar ve sigara alışkanlığının takip ettiği görülmektedir.

Aile içi şiddet, çatışmaların sıklığı, sadakatsizlik, algılanan ilişki sorunlarının sayısı, evliliğe zayıf bağlılık ve eşler arasındaki düşük sevgi ve güven düzeyleri evlilik

ilişkisindeki bozulmanın belirleyicileri arasındadır (Cohen & Finzi-Dottan, 2012). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2021 yılında yaptığı Türkiye aile yapısı araştırmasında evli bireylerin en sık boşanma nedeninin sorumsuz ve ilgisiz davranma olduğu bulunmuştur. Sorumsuz ve ilgisiz davranmadan sonra en sık boşanma nedenlerinin sırasıyla aldatma, evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama ve dayak/kötü muamele izlemektedir. Cinsiyete göre boşanma nedenleri incelendiğinde, boşanmış kadınlarda ve erkeklerde en önemli boşanma nedeninin eşlerinin sorumsuz ve ilgisiz davranması olduğu görülmektedir. Kadınlarda sorumsuz ve ilgisiz davranmadan sonra önemli boşanma nedenleri sırasıyla aldatma ve dayak/kötü muamele olduğu bulunmuştur. Erkeklerde ise sorumsuz ve ilgisiz davranmadan sonra önemli boşanma nedenleri sırasıyla aile büyüklerinin aile içi ilişkilere karışması ve evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama olduğu bulunmuştur.

2.3.4.2. Evlilik Uyumunu Artırıcı Stratejiler

Gottman (1996) evli çiftler ile yaptığı araştırmalarda evlilik uyumunu ve ilişkilerdeki mutluluğu artıran faktörleri incelemiştir. Gottman (1996) bu faktörleri, zihinlerinden geçen her şeyi birbirleri ile paylaşmayan çiftlerin daha mutlu olduğu; çatışma sırasında yüksek ses yerine yumuşak bir ses tonu kullanmanın tartışmaların büyümesini engelleyeceği; ilişkide kişilerin esnek olması ile evliliklerindeki mutluluğun ilişkili olduğu; ilişkinin başından itibaren kötü davranışlara karşı düşük düzeyde toleranslı olmanın uzun vadede mutlu bir ilişkiye katkısı olduğu; mutlu çiftlerin tartışma esnasında olumsuz durumu nasıl onaracaklarını bildikleri şeklinde sıralamıştır (Akt., Çavuşoğlu, 2011).

Evlilikteki uyumun en belirleyici faktörlerinden biri, eşler arasında sağlıklı iletişimin bulunmasıdır. Sağlıklı iletişim, eşlerin duygusal, toplumsal, cinsel vb. taleplerini ileterek olası problemlerin büyümeden çözülmesine yardımcı olmaktadır (Sağlam, 2016). Uyumlu bir evlilik ilişkisini geliştirmenin en iyi yollarından biri, çiftlere gelecekteki evlilik çatışmalarını çözmelerine yardımcı olacak iletişim becerileri konusunda eğitim vermektir. Çift İletişim Programı'nın evli çiftlerin evlilik uyum düzeyine etkisinin incelendiği bir çalışmada programa katılan çiftlerin katılmayan çiftlere göre iletişim becerilerini daha iyi geliştirdiği ve daha iyi bir uyum ve iş birliği duygusu bildirdikleri bulunmuştur (Yalçın & Karahan, 2007). Problemlerin

etkili iletişim yoluyla çözülmesi de evlilik uyumunun artmasında etkili olmaktadır (Erus, 2019). Eşlerin karşılıklı etkileşim içerisinde olmaları, beklentilerin doğrudan ifade edilmesine ve uyumlu bir evlilik yolunda ilerlemeye olanak tanır (Sağlam, 2016). Ortak değerler ve hedeflere sahip olmak da evlilik uyumunu önemli ölçüde etkilemektedir. Çiftlerin kararları birlikte alabilmesi, aileleriyle ilişkileri, boş zaman etkinlikleri ve gelir yönetimi vb. konularda anlaşabilmeleri için duygusal paylaşımlarda bulunmaları, empati kurmaları, bireysel farklılıkları kabul etmeleri ve birbirlerine ilgi ve sevgi göstermeleri gerekmektedir (Gümüşdaş & Ejder-Apay, 2016).

2.4. Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Kuramsal Çerçeve

Bu kısımda sosyal destek kavramına ait alanyazın açıklamalarına yer verilmiştir. Devamında sosyal destek kaynakları, sosyal destek türleri, sosyal destek modelleri ve algılanan sosyal destek hakkında alanyazın açıklamaları yer almaktadır.

2.4.1. Sosyal Destek Kavramı

Destek kavramı, ilk anlamı olarak bir şeyin yıkılmaması için konulan eğik veya düz ağaç olarak tanımlanmaktadır. Mecaz anlamına bakıldığında ise maddi ve manevi yardımcı şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2024). Destek kavramının mecaz anlamının sosyal destek kavramını açıkladığı görülmektedir. Sosyal destek, bireylerin stresin olumsuz etkilerinden korunmasına ve aynı zamanda stresle baş etmesine yardımcı olan kişilerarası ilişkiler ve sosyal etkileşimler olarak tanımlanmaktadır (Beach & Gupta, 2006). Sosyal destek bireyde stres meydana getiren durumların olumsuz sonuçlarını azaltan, duyguların ve değerlerin paylaşılmasına yardımcı olan, yaşamın ve sosyal rollerin getirdiği yeniliklere ve rollere uyum becerisini destekleyen bir sistemdir (Özbey, 2012).

2.4.2. Sosyal Destek Kaynakları

Bireylerin, aile, akraba, komşu, arkadaş vb. ilişkileri ile ulaşabilecekleri somut ve psikolojik kaynaklar sosyal desteği ifade etmektedir (Cutrona & Suhr, 1990). Anne, baba, sevgili, eş, arkadaşlar, akrabalar, komşular, meslektaşlar, uzmanlar gibi farklı alanlardaki önemli kişiler tarafından sosyal destek sağlanabilir. Bireyin yaşamında önemli yere sahip olan bu kişiler bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturur (Terzi,

2008; Thoits, 1995). Yıldırım (1997), bireyin sosyal destek kaynaklarının aile, geniş aile çevresi, arkadaşlar, komşular, öğretmenler, ideolojik/dinsel/etnik gruplar ve bireyin içinde bulunduğu toplumdan oluştuğunu ifade etmektedir. Sosyal destek kaynakları genel olarak formal ve informal olarak kategorize edilmektedir. Formal destek kaynakları resmi kurumlar, yasal çerçeve içinde hizmet veren sivil toplum kuruluşları ve gönüllü kuruluşlar tarafından sunulan destekleri, informal destek kaynakları ise yakın ilişkide olduğumuz kişilerin sağladığı destekleri içermektedir (Akgün & Çifci, 2010).

Sosyal destek kaynaklarının varlığı, ruh sağlığını koruma ve sürdürme açısından önemlidir (Arslantaş vd., 2011). Örneğin, Aydın ve diğerlerinin (2017) çalışmasında öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi arttıkça psikolojik iyi oluş düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Benzer biçimde Yalçın'ın (2015) meta analiz çalışmasında sosyal destek ile iyi oluş arasında orta düzeyde pozitif yönde; depresyon ve yalnızlık arasında orta düzeyde ve negatif yönde ilişki bulunmuştur. Turgut ve Eraslan-Çapan'ın (2017) çalışmasında algılanan sosyal desteğin ergenlerin psikolojik sağlamlığını anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Yılmaz ve diğerlerinin (2008) çalışmasında da sosyal destek ile yalnızlık düzeyleri arasında negatif korelasyon ilişkisi olduğu görülmüştür. Bu bulguya ek olarak yalnızlık düzeyi ile aile, arkadaş ve özel insan alt boyutları arasındaki ilişkinin de negatif yönlü olduğu görülmüştür.

2.4.3. Sosyal Destek Türleri

Schaefer ve diğerleri (1981) sosyal desteği; duygusal destek, saygı desteği, ağ desteği, bilgi desteği, somut-fiziki destek olmak üzere birkaç başlık altında değerlendirmişlerdir.

2.4.3.1. Duygusal Destek

Duygusal destek, kriz anlarında bireylerin psikolojik olarak desteklenmesini ifade etmektedir. Duygusal destek, bireylerin sevildiğini, önemsendiğini, kabul edildiğini, saygın olduğunu hissetmesini sağlayan destek türüdür. Duygusal destekte, sorunun çözülmesinde, stresli durumun yönetilmesinde, bireyin kaygılarının giderilmesinde bireye yardımcı olarak sosyal destek sağlanmış olur (Cohen & Wills, 1985; Schaefer vd., 1981). Birey, sevgi, ilgi ve şefkat ve ait olma ihtiyacını duygusal destek ile karşılamaktadır (Ardahan, 2006).

2.4.3.2. Saygı Desteği

Saygı desteği, bireylerin özgüvenlerini arttırmaya yönelik olarak sağlanan sosyal destek türünü ifade etmektedir. Saygı desteği, bireyin toplum içinde saygıdeğer olduğunu farkında olması ve kabul etmesi desteğidir. Bireylerin kendi kararlarını alabilmeleri, inisiyatif kullanabilmeleri vb. konularda desteklenmesidir. Saygı desteği ile bireyin sahip olduğu değer ve deneyimleri göz önünde bulundurularak birey ile iletişim kurulmakta ve bu sayede benlik saygısı artırılmaktadır (Cohen & Wills, 1985; Schaefer vd., 1981).

2.4.3.3. Ağ Desteği

Ağ desteği, bireylerin yalnızlık duygularını önlemek ile ilgilidir. Arkadaşlık, eğlence ve dinlenme faaliyetleri ile diğerleriyle vakit geçirmeyi ifade etmektedir. Birey ile birebir iletişim kurarak, sosyal ortamlarda bireyi destekleyerek sunulan sosyal destek türüdür. Bireyin bağlantı ve yakın ilişkiler ihtiyaçlarını karşılayarak bireyde olumlu duygu durumu oluşturularak bireyin stresini azaltmayı ifade etmektedir (Cohen & Wills, 1985; Schaefer vd., 1981).

2.4.3.4. Bilgi Desteği

Danışma ve değerlendirme desteği olmakla birlikte bilişsel rehber olarak da adlandırılmaktadır. Bireylerin ihtiyaç duydukları bilgiyi edinebilmeleri için desteklendikleri sosyal destek türüdür. Bireylerin karşılaştıkları bir sorunun çözümünde ihtiyaç duydukları bilgilerin sağlanması ve çözüm yollarının birey ile paylaşılması bilgi desteğini ifade etmektedir (Cohen & Wills, 1985; Schaefer vd., 1981).

2.4.3.5. Somut-Fiziki Destek

Araçsal (yardımcı) destek olarak da adlandırılmaktadır. Maddi yardım ve desteklerin karşılanmasıdır. Bireylerin, çalışma ortamında ihtiyaç duydukları araç, alet ve makine vb. gereksinimlerin paylaşılması ya da birlikte kullanılmasını kapsayan destek türünü ifade etmektedir (Cohen & Wills, 1985; Schaefer vd., 1981).

2.4.4. Sosyal Destek Modelleri

Bu kısımda sosyal desteğin bireyler üzerindeki etkisini açıklayan temel etki modeli ve tampon etki modeline yer verilmiştir.

2.4.4.1. Temel Etki Modeli

Temel etki modeli, sağlık ile sosyal destek arasında doğrudan bir ilişki olduğunu öne sürmektedir. Bu modele göre sosyal destek, fiziksel sağlık ve kendini iyi hissetme üzerinde her şartta olumlu bir etkiye sahiptir. Temel etki modeli, sosyal destekten yoksun olmanın birey üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini savunmaktadır (Cohen & Wills, 1985).

2.4.4.2. Tampon Etki Modeli

Tampon etki modeline göre, sosyal desteğin temel işlevi, stresli yaşam olaylarının neden olduğu zararı azaltarak veya dengeleyerek psikolojik iyilik hali üzerinde koruyucu bir rol oynamaktır. Stresli durumlar olmadığı zamanlarda, sosyal destek eksikliğinin sağlık ve genel iyi oluş üzerinde olumsuz bir etkisi bulunmamaktadır. Yüksek düzeyde stres oluşturacak durumlarda ise sosyal desteğin, bireyin uyum sağlamasını kolaylaştırarak stresin zararlı etkilerini azaltan bir tampon görevi bulunmaktadır (Cohen & Wills, 1985).

2.4.5. Algılanan Sosyal Destek

Bireyin diğer kişilerden aldığı desteğe verdiği kişisel değeri ve bireyin ihtiyaç duyduğunda çevresindeki sağlam ilişkiler kurduğu insanlardan destek görebileceğine yönelik inancı algılanan sosyal desteği ifade eder (Coventry vd., 2004; Stokes, 1985). Algılanan sosyal destek, çevresindeki bireylerin stresli durumlar karşısında bireye sundukları yardım ve bu yardımın kalitesine dair bireylerin algılarını içermektedir. Bu algı, büyük ölçüde kişinin geçmişte aldığı etkili desteğe dayanmaktadır. Algılanan sosyal destek, bireylerin zorlu durumlarla başa çıkmalarında önemli bir rol oynamaktadır (Lakey & Orehek, 2011). Bu destek, bireylerin gereksinimleri olduğunda etrafında yardım isteyebileceği ve alabileceği bireylerin bulunduğunu bilmesi yoluyla sadece zorluklarla başa çıkmalarını kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda psikolojik iyi oluşlarına da katkıda bulunmaktadır (Stokes, 1985).

Algılanan sosyal desteğin, ihtiyaç duyulduğunda yardım alınabilecek kişilerin var olduğunun bilmesi ve ihtiyaç duyulduğunda alınan destekten memnuniyet duyulması arasında bağlantı kurmakta olan iki bileşenli bir yapısı bulunmaktadır. Sosyal destek, temelde yaşamsal krizler ve değişimlerle başa çıkmayı kolaylaştıran yardım sistemlerinin bir parçasıdır (İnce-Keser, 2022). Algılanan sosyal destek, kişinin

kendine biçtiği değerleri yansıtır. Sevildiğini, değer verildiğini ve gerektiğinde yardım alabileceğini hisseden birey, ilişkilerinin tatmin edici olduğunu düşünür (Ardahan, 2006). Birey zorlu bir durumda olduğunda yakın çevresinden yardım alacağına ve bu desteğe güvenebileceğine inanıyorsa, zorluklarla daha güçlü bir şekilde başa çıkabilir. Bu güvene sahip olan bireylerin stres ve kaygı düzeyleri ise daha düşük olacaktır (Cohen & Wills, 1985).

2.5. İş-Aile Çatışması ile İlgili Kuramsal Çerçeve

Bu kısımda iş-aile çatışması kavramına ait alanyazın açıklamalarına yer verilmiştir. Devamında iş-aile çatışması türleri, iş-aile çatışması nedenleri, iş-aile çatışması sonuçları, iş-aile çatışması kuramları hakkında alanyazın açıklamaları yer almaktadır.

2.5.1. İş-Aile Çatışması Kavramı

Aile, bireyin ilk sosyalleştiği ve temel ihtiyaçlarını karşıladığı önemli bir alandır. İş, bireyin ekonomik ve yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayan bir diğer önemli alandır. Aile ve iş rolleri bireyin hayatında iç içe geçmiş bir biçimdedir ve birbirini etkiler (Arslan, 2012). İş-aile çatışması, bireyin ailesel ve mesleki sorumluluklarının birbiri ile karışması sonucunda birey tarafından deneyimlenen rol karmaşası olarak bilinmektedir (Greenhaus & Beutell, 1985). İş-aile çatışması, kişinin aile rolü beklentilerini karşılamasının, işinin gerektirdiği rol beklentilerinin karşılaması ile uyumsuz olarak algılanması ya da işinin gerektirdiği rol beklentilerini karşılamasının aile rolü beklentilerini karşılaması ile uyumsuz algılaması durumunda ortaya çıkmaktadır (Frone & Rice, 1987). Netemeyer ve diğerleri (1996), iş aile çatışmasını iş ile ilgili sorumlulukların aile ile ilgili sorumlulukları bölmesi ve aile ilgili sorumlulukların iş ile ilgili sorumlulukları bölmesi şeklinde değerlendirilebileceğini ifade etmektedir. İş ve aile yaşamı devamlı ve karşılıklı olarak bir ilişki içerisindedir. İş hayatında yaşanan rol çatışması ve karmaşası aile hayatını; aile hayatında yaşanan rol çatışması ve karmaşası iş hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun sonucunda iş ve aile yaşamı birbirine bağlı bir biçimde çatışmaya yol açmaktadır (Greenhaus & Beutell, 1985).

2.5.2. İş-Aile Çatışması Türleri

Greenhaus ve Beutell (1985), yapmış oldukları çalışmada iş ve aile yaşamı arasında yaşanan çatışmayı, zamana bağlı çatışma, davranışa bağlı çatışma ve gerilime bağlı çatışma olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Şekil 5'te iş-aile çatışması türlerine yer verilmiştir.

Şekil 5. İş-Aile Çatışması Türleri

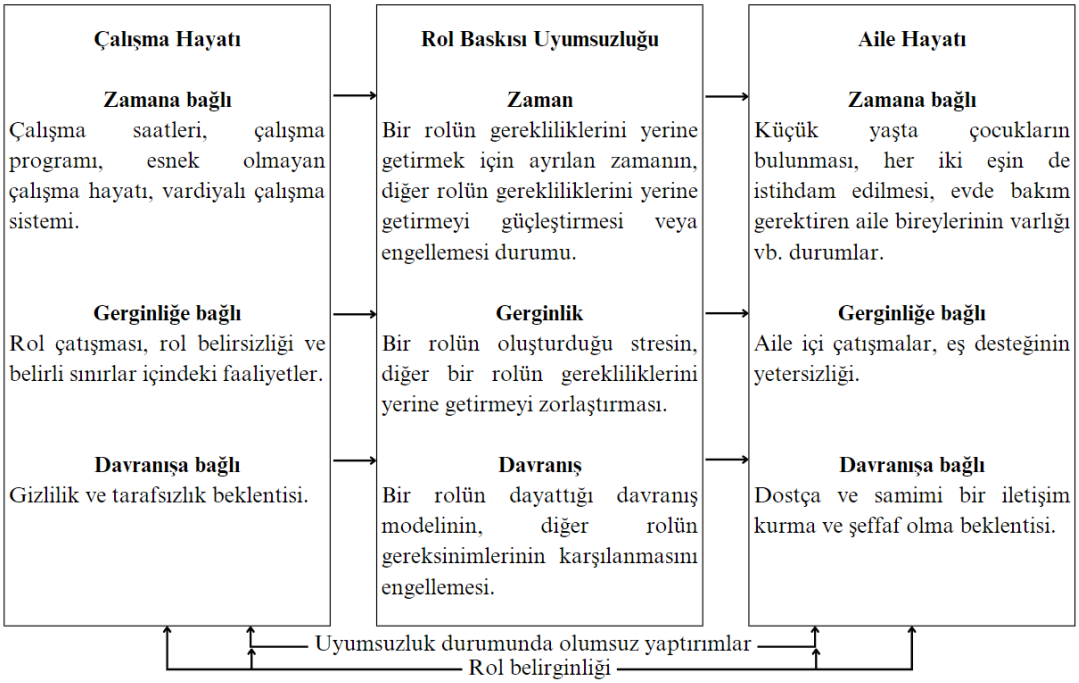

Kaynak: Greenhaus & Beutell, 1985, s. 77

2.5.2.1. Zamana Bağlı Çatışma

Zamana bağlı çatışma, mevcut bir role ilişkin zaman baskısının diğer rollerin beklentilerinin karşılanmasını olanaksız hale getirmesi durumudur. Bir diğer ifade ile bir rolün beklentileri karşılanırken diğer role ayrılacak zamanın kalmaması ve diğer rolün beklentilerinin yerine getirilememesi durumunu ifade eder. Zamana bağlı çatışmanın iş ile ilgili kaynakları çalışma saatleri ve programı, esnek olmayan çalışma saatleri, vardiyalı çalışma sistemi; aile ile ilgili kaynakları küçük yaşta çocukların bulunması, eşlerin ikisinin de çalışıyor olması, evde bakım gerektiren aile bireylerinin varlığıdır (Greenhaus & Beutell, 1985).

2.5.2.2. Gerginliğe Bağlı Çatışma

İş-aile çatışmasının bir diğer biçimi rol kaynaklı gerginlikleri içermektedir. Kişinin bir rolde yaşamış olduğu zorlanmanın, kişinin başka bir roldeki performansını

etkilemesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Rollerden birinin yarattığı gerilim, diğer rolün taleplerine uymayı zorlaştırması sonucu uyumsuzluk meydana gelmektedir. Gerginlik yaratan herhangi bir iş ya da aile rolü özelliği iş-aile çatışmasına katkıda bulunmaktadır. Gerginliğe bağlı çatışmanın iş ile ilgili kaynakları rol çatışması ve rol belirsizliği, aile ile ilgili kaynakları aile içi çatışmalar ve yetersiz eş desteğidir (Greenhaus & Beutell, 1985).

2.5.2.3. Davranışa Bağlı Çatışma

Davranışa bağlı çatışma, bir role ilişkin davranışlar ile diğer bir role ilişkin davranışlar arasında uyumsuzluk olduğunda meydana gelmektedir (Turgut, 2011). Bir rolün beklentilerine uygun olan davranışlar diğer rolün beklentilerine uygun olmayabilir (Greenhaus & Beutell, 1985). İş yaşamının beklentileri mantık ve rekabete yönelik davranışlar iken aile yaşamının beklentileri duygusallık fedakârlığa yönelik davranışlardır. Bu açıdan değerlendirildiğinde bireyin bir rolde başarılı olmasını sağlayan davranışlar diğer rolde başarısız olmalarına neden olabilmektedir. Bireyler bir rolden diğer bir role geçerken davranışlarındaki değişikliği uygun şekilde yapamıyorsa davranışa bağlı çatışma gerçekleşebilmektedir (Turgut, 2011).

2.5.3. İş-Aile Çatışması Kuramları

Alanyazın incelendiğinde iş-aile çatışmasını açıklamaya yönelik çeşitli kuramların olduğu görülmektedir. Bu kısımda iş-aile çatışmasını açıklamaya yönelik olarak geliştirilen telafi kuramı, taşma kuramı, bölünme kuramı, rol kuramı ve çatışma kuramı ele alınacaktır.

2.5.3.1. Telafi Kuramı

Telafi kuramı, iş hayatı ve aile hayatı arasında zıt yönlü bir ilişki olduğunu belirtir. Bireylerin iş ya da aile yaşam alanlarından herhangi birinde yaşadıkları doyumsuzluğu diğer yaşam alanlarından doyum sağlamaya yönelerek telafi etmesi varsayımına dayanmaktadır. Bu telafi davranışı iş ve aile arasındaki zaman dengesini bozarak çatışmaya neden olmaktadır. Birey iş hayatına olması gerekenden fazla zaman ya da kaynak harcadığında iş-aile çatışması; aile hayatında olması gerekenden fazla zaman ve kaynak harcadığında aile-iş çatışması yaşanır (Cingöz & Kaya, 2018; Efeoğlu & Özgen, 2007).

2.5.3.2. Taşma Kuramı

Taşma kuramı, iş yaşam alanında meydana gelen olumlu veya olumsuz olayların aile yaşam alanını, aile yaşam alanında meydana gelen olumlu veya olumsuz olayların iş yaşam alanını benzer şekilde etkileyeceğini öne sürmektedir (Efeoğlu & Özgen, 2007). Bu kuramda, yaşam alanlarındaki durum ve tutumların birbirini etkilediği kabul edilir. Bir yaşam alanındaki olumsuzluğun başka bir yaşam alanını olumlu olarak etkilemesi "olumlu taşma", olumsuz olarak etkilemesi ise "olumsuz taşma" olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 2017).

2.5.3.3. Bölünme Kuramı

Bölünme kuramına göre iki yaşam alanındaki zaman, mekan ve görevlerin ayrımı bireyin yaşamını düzenlemesine ve yaşam alanlarının birbirleri üzerinde etki yaratmamasına imkan tanımaktadır (Zedeck & Moiser, 1990). Bu kuramda iş ve aile yaşam alanları birbirinden bağımsızdır ve birbirleri üzerinde etkileri yoktur (Apaydın, 2011; Yıldırım, 2017).

2.5.3.4. Rol Kuramı

Rol çatışması, bireyin birden fazla rol arasında yaşadığı baskı ve gerilim durumunu ifade eden bir kavramdır (Greenhaus & Beutell, 1985). Rol kuramında rol çatışmasının yaşanması bireyin rolünü tam olarak yerine getirebilmesi için yeterli zaman ve enerjiye sahip olmadığı anlamına gelmektedir (Grandey & Cropanzano, 1999).

2.5.3.5. Çatışma Kuramı

Çatışma kuramında, iş ve aile yaşam alanları arasında yaşanan çatışmaların sebebi iki alandaki rollerin gereksinimlerini karşılamada yaşanan zorluklardır (Efeoğlu & Özgen, 2007). Çatışma kuramı, bir alanda başarı ve memnuniyetin diğer alanda fedakârlık gerektirdiğini öne sürer. Bu teoriye göre, iki alan arasında farklı kural ve talepler nedeniyle uyumsuzluk yaşanır (Zedeck & Mosier, 1990).

2.5.4. İş-Aile Çatışmasını Etkileyen Faktörler

Byron (2005) yaptığı meta analiz çalışmasında değişkenleri iş ile ilgili değişkenler ve aile ile ilgili değişkenler olarak gruplamıştır. İş ile ilgili değişkenlerde çalışma saatleri, çalışma saatlerinin esnek olması, işteki destek, iş stresi; aile ile ilgili

değişkenlerde evde harcanan zaman, aile desteği, medeni durum, çocuk sayısı, evdeki en küçük çocuğun yaşı, eşin çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmanın bulgularına göre anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen iş ile ilgili değişkenler iş-aile çatışmasını etkilemekte; aile ile ilgili değişkenler aile-iş çatışmasını etkilemektedir.

İş-aile çatışması kapsamında iş ve aile kaynaklı stres faktörlerinin de incelenmesi gerekmektedir. Bireyin işe ayırdığı zamanın fazla olması, iş ile ilgili görevlerini yerine getirmek için yeterli zamanının olmaması iş kaynaklı stres faktörleridir (Luk & Shaffer, 2005). İş yerindeki gergin ortam ve stres, zaman ve ücret yetersizliği, aşırı iş yükü, kötü çalışma koşulları, aşırı iş yükü stres kaynağı olabilmektedir (Öztürk, 2018). Adkins ve Premeaux'ın (2012) çalışmasında uzun süren mesailerin bireylerin iş-aile çatışması düzeyini artırdığını bulunmuştur. Bu bulguya paralel olarak Kinnuen ve diğerleri (2006) yaptıkları çalışmada iş-aile çatışması düzeyinin haftalık çalışma saatlerine göre anlamlı farklılık gösterdiğini bulmuştur. Araştırmanın bulgularına bakıldığında çalışanların haftalık çalışma saatleri arttıkça iş-aile çatışması düzeyi de artmaktadır. İş yerindeki sosyal destek de iş-aile çatışmasını etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda destekleyici bir iş ortamına ve yöneticiye sahip olmanın çalışanın iş-aile çatışması düzeyini azalttığı görülmektedir (Batt & Valcour, 2003).

Bireyin aile içerisinde üstlendiği ve yerine getirmek durumunda olduğu çok sayıda rol bulunması ise aile kaynaklı stres faktörlerinden biridir (Michel vd., 2011). Bireyin evli ya da bekar oluşu iş performansını doğrudan etkileyen faktörler arasında sayılmaktadır. Evli çalışanların iş-aile çatışması düzeyi bekar çalışanlardan fazladır (Çarıkçı & Çelikkol, 2009). Buna ek olarak bireyin ebeveyn olup olmaması da önem arz etmektedir. Çocuk bakımı, zaman ve enerji yoğunluğu gerektiren bir faaliyet olduğundan, bireyin kaynaklarının azalmasına ve iş-aile çatışmasının ortaya çıkmasına katkıda bulunabileceği ifade edilmiştir (Luk & Shaffer, 2005).

İş-aile çatışması incelenirken, cinsiyet faktörü de dikkate alınmalıdır. Günümüzde toplumun daha eşitlikçi bir yöne doğru ilerlediği düşünülse de yapılan araştırmalar ev işlerinin dağılımı konusunda kadınların hala erkeklere kıyasla daha fazla sorumluluk üstlendiğini göstermektedir (Kulik, 2011). Kadınların çalışma hayatına girmesi ile başlayan, rol çatışması durumu kadınlarda erkeklere oranla daha fazla görülmektedir. Kadından, evde geleneksel, işte ise modern rolleri yerine getirmesi beklenmektedir. Bu durum kadınların erkeklere oranla iş ve aile yaşamlarında daha fazla çatışma

yaşamasına neden olmaktadır. Mesleğindeki terfi imkanlarının kısıtlanması, evliliğin ve çocuğun kariyerini kesintiye uğratması gibi nedenlerden kaynaklı olarak iş-aile çatışması kadınlarda daha fazla görülmektedir (Arslan, 2012). Byron'un (2005) çalışmasında anlamlı farklılık olmasa da erkek çalışanların iş-aile çatışmasını, kadın çalışanların aile-iş çatışmasını daha fazla yaşadığı görülmektedir. Buna ek olarak çocuğu olan kadın çalışanların iş-aile çatışması ve aile-iş çatışması düzeyi çocuğu olan erkek çalışanlardan yüksektir. Guille ve diğerleri (2017) tıp stajyerleri ile yaptıkları boylamsal çalışmada zaman ilerledikçe bireylerin iş-aile çatışması düzeylerinin arttığını; fakat bu artışın kadınlarda erkeklerden daha fazla olduğu görülmüştür. Çalışan bir kadının çalışma hayatında, bekarken sergilediği performansı evlendikten sonra özellikle de çocuk sahibi olduktan sonra gösteremediği bilinmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda evlendikten sonra rolleri artan kadın çalışanların üstlendiği rolleri arasında çatışma yaşaması kaçınılmaz hale gelmektedir (Çarıkçı & Çelikkol, 2009).

2.5.5. İş-Aile Çatışmasının Sonuçları

Alanyazın incelendiğinde iş-aile çatışmasının iş, aile, ruh sağlığı ve stres düzeyi üzerinde etkili olduğu görülmektedir. İş-aile çatışması, çalışanın iş tatmininin, işe yönelik motivasyonunun ve çalıştığı kuruma aidiyetinin azalmasına, işi bırakma ihtimalinin artmasına neden olmaktadır (Öcal, 2008; Arslan, 2012). Öcal'ın (2008) çalışmasında iş-aile çatışması ile iş tatmini arasında orta düzeyde; yaşam tatmini ile düşük düzeyde olumsuz ilişki vardır. Arslan (2012) kadın çalışanlar ile yapmış olduğu çalışmada kadın çalışanların iş-aile çatışmaları arttıkça iş doyumlarının azaldığı görülmektedir. Kelly ve diğerlerinin (2008) çalışmasında iş-aile çatışması yüksek olan bireylerin daha fazla stres yaşadığı görülmüştür. Benzer şekilde Efeoğlu ve Özgen'in (2007) çalışmasında iş-aile çatışması ile iş stresi arasında orta düzeyde olumlu ilişki bulunmuştur. Boyar ve diğerlerinin (2005) çalışmasında iş-aile çatışması düzeyinin iş devamsızlığı ya da işten erken ayrılma ile sonuçlanabileceği bulunmuştur. Kadınlarda iş-aile çatışmasının yüksek olması daha fazla iş devamsızlığı ile sonuçlanmıştır.

İş-aile çatışması, bireyi fiziksel ve ruhsal olarak etkileyebilmektedir (Bayhan-Karapinar vd., 2020; Netemeyer vd., 1996). Alanyazın incelendiğinde, Frone ve diğerlerinin (1992) yaptıkları boylamsal çalışmada iş-aile çatışması fazla alkol

kullanımı ile; aile-iş çatışması fiziksel sağlığın kötüye gitmesi ile ilişkilendirilmiştir. Bu bulguyu destekler nitelikte Allen ve Armstrong'un (2006) yaptıkları çalışmada iş-aile çatışması yaşayan insanların fiziksel aktivite düzeyinin ve tükettiği sağlıklı yiyecek miktarının daha az olduğu bulunmuştur. Bayhan-Karapinar'ın (2020) çalışmasında iş-aile çatışması ile iyi oluş arasında negatif düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur.

İş-aile çatışması hem iş yerinde hem de evde olumsuz duyguların artmasına yol açmaktadır. Bu çatışma, işteki stresin ve olumsuz duyguların evdeki ilişkilere yansıması ve aile içi ilişkilerin bozulması şeklinde kendini göstermektedir. Ayrıca, iş-aile çatışması, aile içi tatminin azalmasına, evlilik memnuniyetinin düşmesine ve genel aile uyumunun olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Judge vd, 2006). Yüksek düzeydeki iş-aile çatışmasının yüksek düzeyde ebeveynlik stresi ile (Berryhill & Durtschi, 2017; Moreira vd., 2019), düşük ebeveynlik memnuniyeti ile (Shreffler vd., 2011), yüksek düzeyde psikolojik semptomlar ile (Aydın, 2022), düşük ebeveyn çocuk etkileşimi ve ebeveyn yetkinlik algısı ile (Cinamon vd., 2007) ilişkili olduğu görülmektedir. Eynde ve diğerlerinin (2020) iş-aile çatışmasının çocukların davranışları üzerindeki etkilerini incelediği çalışmada iş-aile çatışması ve aile-iş çatışmasının ebeveyn refahını olumsuz etkilediği bulunmuştur. Özellikle aile-iş çatışması ebeveynlik performansını olumsuz etkilemekte bunun sonucunda çocukların davranışları da olumsuz yönde etkilenmektedir.

2.6. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde sırasıyla ebeveynlik stresi, evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışması ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar sunulmuştur.

2.6.1. Ebeveynlik Stresi ile İlgili Araştırmalar

Bloomfield ve Kendall (2012) ebeveynlik programına katıldıktan sonra ebeveynlik öz yeterliliğinde meydana gelen değişikliklerin ebeveynlik stresi ve çocuk davranışındaki değişikliklerle ilişkili olup olmadığını incelemek amacıyla 10 yaş altı çocuğu olan 63 ebeveynin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ebeveynlik programı öncesinde ve program sonrasında 3. ay takibinde ''Ebeveynlik Öz-Yeterliliğini Ölçme Aracı'', ''Ebeveynlik Stres Endeksi'' ve ''Güçlükler ve Zorluklar Anketi'' kullanılmıştır. Program sonrasındaki 3. ay

takibinde ebeveynlik öz yeterliliğinde ve ebeveynlik stresinde iyileşmeler olduğu; ancak çocuk davranışındaki iyileşmenin yeterli olmadığı bulunmuştur. Araştırma sonucunda yüksek düzeyde ebeveynlik öz-yeterliğinin düşük düzeyde ebeveynlik stresi ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Ponnet ve diğerleri (2013) ebeveynlik stresi ve evlilik ilişkisi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 227 çiftin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada ‘‘Çocuk Yetiştirme Stresi Ölçeği’’, ‘‘Evlilik Kalitesi Endeksi’’, ‘‘Etkisiz Tartışma Envanteri’’, ‘‘Partner Desteği Ölçeği’’ ‘‘Ebeveynlik Tarzı Envanteri II’’ kullanılmıştır. Araştırmada anne ve babalar ebeveynlik streslerini ve evlilik ilişkilerini, çocuklar da hem annelerin hem de babaların ebeveynlik tarzlarını derecelendirmiştir. Araştırmada aktör-partner karşılıklı bağımlılık modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ebeveynlik stresinin talepkâr ve duyarlı ebeveynlik stilleri üzerindeki aktör etkileri olduğu ve evlilik ilişkisinin olumlu yönleri ile duyarlı ebeveynlik stili arasındaki partner etkileri olduğu bulunmuştur. Bu yolların anne ve babalarda benzer olduğu görülmüştür.

Çocukları 15-36 aylıkken annelerin depresif semptomlarının, ebeveynlik stresi ve evlilik yakınlığı arasındaki ilişkinin incelendiği boylamsal bir araştırmada, annelerin evlilik yakınlığı, eş zamanlı ebeveynlik stresi düzeyleri ve zamanla ebeveynlik stresi düzeylerindeki azalmalarla negatif olarak ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca çocukları 15 aylıkken depresif semptomlarının ebeveynlik stresi ve evlilik yakınlığı ile ilişkili olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda evlilik içindeki yakınlığın, yürümeye başlayan çocuk yıllarında annelerin ebeveynlik stresini azaltan bir kaynak olduğu bulunmuştur (Chester & Blandon, 2016).

Wang ve diğerleri (2017) ebeveynlik stresi, yaşam doyumu ve sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla serebral palsili çocuğu olan 369 annenin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada ‘‘Ebeveynlik Stres Endeksi - Kısa Form’’, ‘‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’’ ve ‘‘Yaşam Memnuniyeti Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ebeveynlik stresi ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide aile desteği ve arkadaş desteğinin aracılık etkisi olduğu, özel insan desteğinin ise aracılık etkisi olmadığı bulunmuştur.

Bulut-Ateş ve Kurt (2018) annelik algısı, eş desteği ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 500 evli ve çocuk sahibi annenin katıldığı bir araştırma

yapmıştır. Araştırmada “Anneliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu”, “Eş Destek Ölçeği” ve “Anne-Baba Stres Ölçeği” kullanılmıştır. Annelik algısı ve eş desteğinin ebeveynlik stresini yordayıcılığı regresyon analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda annelik algısının ebeveynlik stresi üzerindeki yordayıcılığı eş desteğinin yordayıcılığından daha fazla olduğu ve annelik algısı ve eş desteğinin, ebeveynlik stresi puanlarındaki toplam varyansın %52’sini açıkladığı bulunmuştur.

Söğüt ve Çekiç (2020) ebeveynliğe ilişkin yeterlilik algıları ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 106 üstün yetenekli çocuğu olan ebeveyn ile 145 normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği’’ ve ‘‘Anne Baba Stres Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre üstün yetenekli olan ve olmayan çocukların anne ve babalarında ebeveyn öz yeterlik algısı ile ebeveynlik stresi arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ve bu ilişki üstün yetenekli çocuğu olan ebeveynlerde daha güçlüdür.

Ward ve Lee (2020) gözlemlenen ebeveyn duyarlılığının, çeşitli düşük gelirli ailelerden oluşan geniş bir örneklemde ebeveynlik stresi ile çocuğun bilişsel gelişimi, olumlu sosyal davranış ve davranış sorunları arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini incelemek amacıyla 1173 ebeveynin katıldığı bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonucunda, anne ve babalarda ebeveynlik stresinin tepki verme yeteneğiyle olumsuz yönde; yanıt verme yeteneği, çocuğun bilişsel gelişimi ve çocuğun olumlu sosyal davranışıyla olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Annelerin yanıt verme yeteneğinin çocuğun davranış sorunlarıyla olumsuz yönde ilişkili olduğu; babaların yanıt verme yeteneğinin ise çocuğun davranış sorunlarıyla ilişkili olmadığı görülmüştür.

İldeniz ve Karadeniz (2022) ebeveynlik stresi, aile dayanıklılığı ve çocuk yetiştirme tutumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 3-6 yaş aralığında çocuğu olan 303 annenin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Ebeveynlik Stres Ölçeği’’, ‘‘Aile Yılmazlık Ölçeği’’ ve ‘‘Ebeveyn Tutum Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre annelerin ebeveynlik stresleri ile aile dayanıklılıkları arasında negatif yönde; algıladıkları aile dayanıklılıkları ile demokratik ebeveynlik tutumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülmüştür. Araştırma sonucunda ebeveynlik stresi ve aile dayanıklılığının demokratik ebeveyn tutumunu yordadığı bulunmuştur.

Kapucu ve Beydağ (2022) ebeveynlik stresi ve umut arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 137 sağlık çalışanı ebeveynin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Ebeveynlik Stres Ölçeği’’ ve ‘‘Sürekli Umut Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırmada Umut Ölçeği toplam puanının Ebeveyn Stres Ölçeği toplam puanı ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür.

Brauchli ve diğerleri (2024) erken çocukluk döneminde ebeveynlik stresinin ve çocukların ekran başında geçirdikleri zamana yönelik ebeveyn tutumlarının rollerini incelemek amacıyla yaşları 3’e kadar olan 462 çocuğun ebeveyninin katıldığı boylamsal bir araştırma yapmıştır. 10 ay boyunca dört değerlendirme yapılmıştır ve ebeveynler her değerlendirmede kendi stres düzeylerini, çocuklarının ekran kullanımına yönelik tutumlarını ve çocuklarının ekran başında geçirdiği süreyi bildirmiştir. Araştırma sonucunda ebeveynlik stresinin ve çocukların ekran medyası kullanımına yönelik olumlu ebeveyn tutumlarının çocukların ekran süresi ile pozitif ilişkili olduğu görülmüştür.

2.6.2. Evlilik Uyumu ile İlgili Araştırmalar

Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu (2006) evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 100 evli çiftin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Evlilikte Uyum Ölçeği’’, ‘‘İlişkilerde Yükleme Ölçeği’’, ‘‘İlişki Ölçekleri Anketi’’ ve ‘‘Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre evlilikte uyum puanları ile güvenli bağlanma biçimi puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Bu bulguya ek olarak güvenli ve saplantılı bağlanma biçimindeki kişilerin evlilikte uyum puanları, korkulu bağlanan kişilerin evlilikte uyum puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Chen ve diğerleri (2007) kişilik özellikleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 66 çiftin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Locke ve Wallace Kısa Evlilik Uyum Testi’’ ve ‘‘Eysenck Kişilik Anketi’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sorumluluk ve uyumluluk kişilik boyutlarının daha yüksek olduğu çiftlerin evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulguya ek olarak dışa dönüklük kişilik boyutu ile evlilik uyumu arasında pozitif bir ilişki olduğu, nörotiklik ve açıklık boyutları ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Tuzcu (2007) evlilik uyumu, evlilik doyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 250 evli çiftin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Evlilik Uyumu Ölçeği’’, ‘‘Evlilik Doyumu Ölçeği’’ ve ‘‘Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi’’ kullanılmıştır. Araştırmada evlilik uyumu ve evlilik doyumu ile nevrotizm arasında negatif yönde; yumuşak başlılık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu bulgulara ek olarak, evlilik uyumu ile deneyime açıklık arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Durmuş ve Baba (2014) duygusal zeka ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 220 evli çiftin katıldığı bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Bar-on Duygusal Zeka Yeteneği Ölçeği’’ ve ‘‘Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma bulgularında cinsiyet duygusal zeka düzeyi üzerinde anlamlı farklılık oluşturmazken evlilik uyumu üzerinde anlamlı farklılık oluşturmaktadır. Kadınların evlilik uyumu düzeyleri erkeklerden yüksektir. Kadınların duygusal zeka düzeyleri evlilik uyumu ile ilişkili değilken erkeklerin duygusal zeka düzeyi genel ruh durumu boyutunun evlilik uyumunu anlamlı olarak yordadığı görülmektedir.

Soylu ve Kağnıcı (2015) empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stili ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 360 evli bireyin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Çiftler Uyum Ölçeği’’, ‘‘Empatik Eğilim Ölçeği’’, ‘‘Aile Değerlendirme Ölçeği’’’nin iletişim alt boyutu, ‘‘Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda aile içi iletişim, olumsuz ve itaat çatışma çözme stillerinin evlilik uyumunu anlamlı olarak yordadığı; empatik eğilim, olumlu ve geri çekilme çatışma çözme stillerinin ise evlilik uyumunu anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür. Bu bulgulara ek olarak, etkili olmayan aile içi iletişim ve olumsuz çatışma çözme stili ile evlilik uyumu arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır. Buna ek olarak itaat çatışma çözme stili ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır.

Ahmad ve Jahangir (2020) psikolojik dayanıklılık ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 75 evli çiftin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Kısa Yılmazlık Ölçeği’’ ve ‘‘Çiftler Uyum Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda evlilik uyumu değişkeninde cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ek

olarak psikolojik dayanıklılığın kadınlarda ve erkeklerde evlilik uyumunu yordadığı görülmüştür.

Ahmadi ve diğerleri (2020) aile kökenli sağlık durumu ile evlilik uyumu arasındaki ilişkide kişilik faktörlerinin rolünü incelemek amacıyla 150 evli çiftin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda aile kökenli sağlık durumunun evlilik uyumu ile doğrudan ilişkili olduğu görülmüştür. Bu bulguya ek olarak, kişilik faktörleri olan nevrotizm, dışadönüklük, uyumluluk ve sorumluluğun aile kökenli sağlık durumu ile evlilik uyumu arasındaki ilişkide aracılık rolü olduğu bulunmuştur.

Brandão ve diğerleri (2020) çiftlerin yaşam kalitesi, evlilik uyumu ve ikili başa çıkma arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 320 hamile kadın ve eşlerinin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada ‘‘İkili Başa Çıkma Envanteri’’, ‘‘İkili Uyum Ölçeği’’ ve ‘‘Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma verileri, aktör-partner bağımlılığı aracılık modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ikili başa çıkmanın yaşam kalitesi üzerinde evlilik uyumu aracılığıyla içsel dolaylı bir etkisinin olduğu görülmüştür. Bu bulguya ek olarak babaların ikili başa çıkmasının annelerin yaşam kalitesi üzerinde annelerin evlilik uyumu aracılığıyla ilişkilendirildiği bulunmuştur.

Güler (2021) evlilik uyumu ve yaşam doyumu ile ayrılık anksiyetesi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 200 evli bireyin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada ‘‘Evlilik Uyum Ölçeği’’, ‘‘Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Envanteri’’ ve ‘‘Diener Yaşam Doyum Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda evlilik uyumu ile yaşam doyumu arasında orta düzeyde pozitif yönde; ayrılık anksiyetesi ile yaşam doyumu arasında zayıf düzeyde negatif yönde; ayrılık anksiyetesi ile evlilik uyumu arasında zayıf düzeyde negatif yönde ilişki olduğu bulunmuştur.

Pietromonaco ve diğerleri (2022) bireylerin depresif belirtileri ve stres düzeyleri ile partnerlerinin duyarlı davranışlarının evlilik uyumundaki değişimi nasıl etkilediğini incelemek amacıyla 195 çiftin katıldığı boylamsal bir araştırma yapmıştır. Araştırma, birinci dönemde 195 çift, ikinci dönemde ise 158 çift üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda depresif belirtileri ve stres düzeyi yüksek olan bireylerin evlilik uyumunda daha keskin düşüşler yaşadığı; fakat partnerlerin yüksek duyarlılık göstermesi durumunda, bu olumsuz etkilerin azaldığı görülmüştür.

2.6.3. Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Araştırmalar

Coşkun ve Akkaş (2009) algılanan sosyal destek ve sürekli kaygı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla engelli çocuğu olan 150 annenin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’’ ve ‘‘Spielberger Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri’’ kullanılmıştır. Araştırma bulgularında engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğu ve sosyal destek düzeyi ile sürekli kaygı düzeyleri arasında negatif ilişki olduğu görülmüştür. Bu bulguya ek olarak, annelerin eğitim düzeyleri ve aile gelir düzeyleri yükseldikçe sürekli kaygı düzeyleri azalırken algıladıkları sosyal destek düzeylerinin arttığı görülmüştür.

Sungur-Bozdağan (2011) algılanan sosyal destek ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla zihinsel engelli çocuğu olan 335 ebeveynin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’’ ve ‘‘UCLA Yalnızlık Envanteri’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ebeveynlerin arkadaşlarından ve özel insandan algıladıkları sosyal destek puanları ile yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğu; aileden algıladıkları sosyal destek puanları ile yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür.

Zengin (2013) algılanan sosyal destek, psikolojik dayanıklılık ve umut düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla özel eğitime ihtiyaç duyan çocuğu olan 411 ebeveynin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’’, ‘‘Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği’’ ve ‘‘Hert Umut Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda umut düzeyi ile psikolojik dayanıklılık ve algılanan sosyal destek arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur. Bu bulguya ek olarak, psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek birlikte umut düzeyi varyansının % 26’sını açıklamaktadır.

Soulsby ve Bennett (2015), evlilik durumu, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 510 yetişkinin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada evlilik durumu ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin aracılık etkisi olduğu bulunmuştur.

McDougall ve diğerleri (2016) algılanan sosyal destek ve depresyon arasındaki ilişkide sosyal ağ sitelerinin etkisini incelemek amacıyla 301 psikiyatri hastasının

katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada ‘‘Beck Depresyon Envanteri-II’’, ‘‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’’ ve ‘‘Sosyal Medya Kullanım Entegrasyon Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda algılanan sosyal destek ve depresyon arasındaki ilişkide Sosyal Medya Kullanım Entegrasyon Ölçeği’nin ya da günlük sosyal medya kullanım süresinin anlamlı bir etkisi olmadığı bulunmuştur. Algılanan sosyal destek ile depresyon arasında negatif yönde; depresyon ile günlük sosyal medya kullanım süresi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.

Elmas (2017) algılanan sosyal destek, savunma mekanizmaları ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 150 evli bireyin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği”, “Savunma Biçimleri Testi-40” ve “Evlilik Uyumu Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda evlilikte anlaşma alt boyutu ve tarz alt boyutu ile algılanan aile, arkadaş ve özel insan desteği arasında anlamlı pozitif ilişki olduğu bulunmuştur. Evlilikte anlaşma alt boyutu ile savunma biçimleri arasında ise anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Aksel (2018) psikolojik iyi oluş, öznel iyi oluş, öğrenilmiş güçlülük ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 256 annenin katılımıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Psikolojik İyi Oluş Ölçeği’’, ‘‘Yaşam Doyumu Ölçeği’’, ‘‘Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği’’, ‘‘Rosenbaum Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği’’, ‘‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çalışan annelerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin çalışmayan annelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Regresyon analizi sonucunda psikolojik iyi oluşun yordanmasında en önemli katkının özel insandan algılanan sosyal desteğe ait olduğu; özel insandan algılanan sosyal desteği sırasıyla yaşam doyumu, arkadaştan algılanan sosyal destek ve aileden algılanan sosyal destek ve öğrenilmiş güçlülüğün izlediği bulunmuştur.

Drogomyretska ve diğerleri (2020) algılanan sosyal destek ve stres arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla otizm spektrum bozukluğu tanılı çocuğu olan 454 ebeveynin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada ‘‘Otizm Ebeveynlik Stres Endeksi’’ ve ‘‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal destek alt boyutlarından arkadaş desteğinin stres karşısında aile ve özel insan desteğinden daha koruyucu faktör olduğu bulunmuştur.

Nunes ve diğerleri (2021) ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek ile çocukların psikolojik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Algarve bölgesinde (Portekiz'in güneyi) yaşayan 409 ebeveynin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda ebeveynlerin orta-yüksek düzeyde sırdaş ve duygusal destek algıladığı; buna karşın daha düşük araçsal destek algıladığı görülmüştür. Bununla birlikte, tek ebeveynli aileler, göçmen aileler ve boşanmış ebeveynlerin sosyal olarak daha izole oldukları ve ihtiyaç duyduklarından daha az destek aldıkları bulunmuştur. Buna ek olarak, duygusal sosyal desteğin çocukların psikolojik uyumunu yordadığı görülmüştür.

Bağcı-Çetin (2023) algılanan sosyal destek ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla anaokuluna giden 5-6 yaş çocuğu olan 306 annenin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Yenilenmiş Anne-Baba Sosyal Destek Ölçeği’’ ve ‘‘Anne-Baba Stres Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre annelerin algıladıkları bakım desteği, sosyal birliktelik ve toplam sosyal destek ile ebeveynlik stresi düzeyleri arasında; algıladıkları sosyal destekten memnuniyet düzeyi toplamı ve alt boyutları ile ebeveynlik stresi düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülmüştür. Bu bulguya ek olarak çalışan annelerin algıladıkları sosyal destek, algıladıkları sosyal destekten memnuniyet ve ebeveynlik stresi düzeylerinin çalışmayan annelerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

2.6.4. İş-Aile Çatışması ile İlgili Araştırmalar

Cinamon ve Rich (2002) yaşam rollerinin iş-aile çatışması üzerindeki etkilerinde cinsiyetler arası ve cinsiyet içi farklılıkları incelemek amacıyla 213 evli bireyin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada işe önem atfetmede farklılık gösteren 3 işçi profili belirlenmiştir. Bu profiller; hem iş hem iş rolüne hem de aile rolüne yüksek önem veren kişiler (‘‘İkili’’ profil); iş rolüne yüksek önem veren, aile rolüne ise düşük önem veren katılımcılar (“İş” profili); ve aile rolüne yüksek önem veren, iş rolüne düşük önem veren katılımcılar (“Aile” profili). Araştırma sonucunda ‘‘aile’’ profiline uyan kadın sayısı erkeklerden daha fazlayken ‘‘iş’’ rolüne uyan erkek sayısının da kadınlardan daha fazla olduğu bulunmuştur. İkili profilde ise cinsiyetler arasında herhangi bir farklılık görülmemiştir.

Zhang ve diğerleri (2012) iş-aile çatışması ve aile-iş çatışması arasındaki ilişki ve bireysel sonuçlarını incelemek amacıyla 264 yöneticinin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda iş-aile çatışmasının duygusal tükenme ve duygusal bağlılıkla pozitif yönde ilişkili olduğunu, işten ayrılma niyetiyle ilişkili olmadığı bulunmuştur. Aile-iş çatışmasının yaşam tatmini ve duygusal bağlılıkla negatif, işten ayrılma niyetiyle ise pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur.

Karaca ve Dede (2017) iş-aile çatışması ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 116 kadın çalışanın katılımıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘İş-Aile Yaşam Çatışması Ölçeği’’ ve ‘‘Yaşam Doyumu Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kadın çalışanların iş-aile çatışması yaşam doyumlarını anlamlı olarak etkilemektedir ve iş-aile çatışmaları artıkça yaşam doyumları azalmaktadır.

Yiğit (2018) iş-aile çatışması ve tükenmişlik arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 185 kadın öğretmenin katılımıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘İş-Aile Çatışması Ölçeği’’ ve ‘‘Maslach Tükenmişlik Ölçeği’’ kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kadın öğretmenlerin iş-aile çatışması ile tükenmişlikleri arasında anlamlı pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Kadın öğretmenlerin iş-aile çatışması arttıkça tükenmişlik seviyesi de artmaktadır.

Asbari ve diğerleri (2020) iş-aile çatışmasının iş tatmini ve çalışan performansı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla 1045 kadın çalışanın katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda iş-aile çatışmasının iş tatminini olumsuz yönde ve önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca, iş-aile çatışması ile çalışan performansı arasındaki ilişkide iş tatmininin aracılık rolü olduğu bulunmuştur.

Obrenovic ve diğerleri (2020) iş-aile çatışması ile psikolojik faktörlerin iş performansı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla 277 şirket çalışanın katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda iş-aile çatışması ile iş performansı arasındaki ilişkide psikolojik güvenlik ve psikolojik iyi oluşun aracılık rolü olduğu bulunmuştur.

Akçinar ve Özbek (2021) iş-aile çatışması, depresyon, ebeveynlik davranışları ve çocukların sosyal-davranışsal gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 2-6 yaş arasında çocuğu olan, çalışan ve evli 700 annenin katılımıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ‘‘Kurumsal Destek Ölçeği’’, ‘‘İş-

Aile Çatışması Ölçeği'', ''Çocuk Yetiştirme Anketi'', ''Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'', ''Eyberg Çocuk Davranışı Envanteri'', ''Uyumlu Sosyal Davranış Envanteri'', ''Davranış Değerlendirme Ölçeği'', ''Kısa Semptom Envanteri'', ''Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Envanteri'' ve ''Çalışmaktan Duyulan Suçluluk Ölçeği'' kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çalışmaktan suçluluk duyan ve algıladıkları sosyal destek seviyesi az olan annelerin daha fazla iş-aile çatışması deneyimlediği görülmüştür. İş-aile çatışmasının çalışan annelerin depresyon seviyelerini ve olumsuz ebeveynlik davranışlarını artırdığı ve çocukların olumlu sosyal-davranışsal gelişimlerini olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur. Bu bulgulara ek olarak, algılanan sosyal desteğin çalışan annelerin depresyon düzeyleri üzerinde koruyucu etkisi oluşturduğu görülmüştür.

Bajaba ve diğerleri (2021) iş yeri sosyal desteği ve aile sosyal desteği ile işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolünü incelemek amacıyla 277 çalışanın katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda iş yeri sosyal desteği ve aile sosyal desteğinin çalışan işten ayrılma niyetini önemli ölçüde yordadığı görülmüştür. Buna ek olarak iş yeri sosyal desteği ve aile sosyal desteği ile işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkide iş-aile çatışması alt boyutlarından iş-aile çatışması ve aile-iş çatışmasının aracılık rolü olduğu bulunmuştur.

Bayar-Türkoğlu ve diğerleri (2022) toplumsal cinsiyet algısı, anne istihdam suçluluğu, işten ayrılma niyeti ve iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 223 çalışan annenin katılımıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için ''Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği'', ''Anne İstihdam Suçluluğu Ölçeği'', ''İş-Aile Çatışması Ölçeği'' ve ''İşten Ayrılma Niyeti Ölçeği'' kullanılmıştır. Araştırma sonucunda iş-aile çatışmasının anne istihdam suçluluğunu, anne istihdam suçluluğunun da işten ayrılma niyetini yordadığı görülmüştür. Toplumsal cinsiyet algısının iş-aile çatışması aracılığı ile anne istihdam suçluluğunu yordadığı; ancak iş-aile çatışmasının anne istihdam suçluluğu vasıtasıyla işten ayrılma niyeti üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Şeker (2023) iş aile çatışması ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla üniversite mezunu, evli ve çalışan 221 annenin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "İş-Aile Çatışması Ölçeği" ve "Evlilik Yaşamı Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada annelerin İş-Aile

Çatışması Ölçeği alt boyutlarından ve toplamından aldıkları puanlar ile Evlilik Yaşamı Ölçeği puanları arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ve verilerin analizi hakkındaki bilgiler sırasıyla açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri ile evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışması düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma, betimsel bir araştırma olup genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla kullanılmaktadır (Can, 2020). İlişkisel tarama modeli kapsamında değişkenler arasındaki nedensel ilişkiler Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) ile tanımlanmıştır. YEM, gizil ve gözlenen değişkenler arasındaki ilişkiyi modellemek için yaygın olarak kullanılan bir istatistiksel araç olmakla birlikte bağımsız değişken (bir ya da birden fazla) ile bağımlı değişken (bir ya da birden fazla) arasındaki ilişkilerin incelenmesine imkan veren bir dizi istatistiksel tekniği ifade etmektedir (Brandmaier vd., 2013). Bu araştırmada YEM ile birlikte "Aracılık Modeli" incelemesi yapılmıştır. Hayes'e (2022) göre aracılık incelemesinde temel amaç, bağımsız değişken X'in aracı değişken M1'e etkisi sonucu bağımlı değişken Y'nin nihai sonuç olarak ortaya çıktığı süreci modellemek ve bu süreçte X'in Y üzerindeki etkisini hem doğrudan hem de dolaylı olarak araştırmaktır. Bu araştırmada annelerin evlilik uyumları (bağımsız değişken, X) ve algıladıkları sosyal desteğin (bağımsız değişken, X), iş-aile çatışması (aracı değişken, M) aracılığıyla ebeveynlik stresleriyle (bağımlı değişken, Y) ne derece ilişkili olduğu araştırılmaktadır. Şekil 6'da 2-6 yaş aralığında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresleri ile modellenmesine yer verilmiştir.

Şekil 6. 2-6 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Evli ve Çalışan Annelerin Evlilik Uyumu, Algılanan Sosyal Destek ve İş-Aile Çatışmasının Ebeveynlik Stresleri ile Modellenmesi

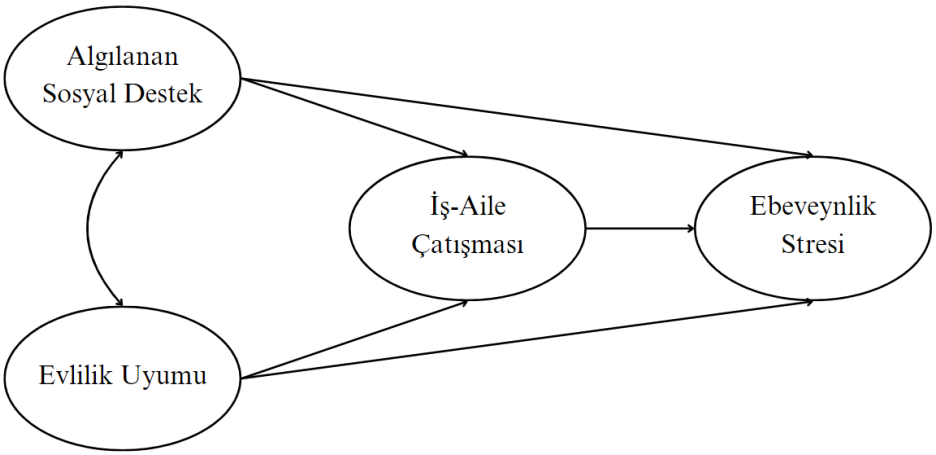

Şekil 6'da görüldüğü gibi araştırmanın bağımsız değişkeni evlilik uyumu ve algılanan sosyal destektir. Bu değişkenler aynı zamanda dışsal (yordayıcı) değişkenlerdir. Ebeveynlik stresi bağımlı, içsel değişken ve yordanan değişkendir. İş-aile çatışması aracı değişkendir. İş-aile çatışması değişkeni aynı zamanda içsel değişken ve yordanan değişken olarak da ifade edilebilir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubunu 2-6 yaş aralığında çocuğu olan evli ve çalışan anneler oluşturmaktadır. Bu araştırmada kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi, gönüllü katılım sağlayan bireylerin belirli zaman ve mekânda erişilebilir olduğu durumlarda tercih edilmekle birlikte araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmaktadır (Martella vd., 2013; Yazar & Keskin, 2020). Bu araştırmada kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile 20 ile 47 yaş aralığında 305 evli ve çalışan anneye ulaşılmıştır. Araştırma grubuna ait demografik bilgilerin frekans ve yüzdelik değerleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Grubundaki Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Frekans ve Yüzdelik Değerleri

Değişken	F	%	Değişken	f	%
Annenin Yaşı			*Eşin Yaşı*		
35 yaş altı	180	59.0	35 yaş altı	131	43.0
35 yaş ve üzeri	125	41.0	35 yaş ve üzeri	174	57.0
Annenin Eğitim Düzeyi			*Eşin Eğitim Düzeyi*		
Lisans öncesi	79	25.9	Lisans öncesi	106	34.8
Lisans	157	51.5	Lisans	149	48.9
Lisansüstü	69	22.6	Lisansüstü	50	16.4
Annenin Haftalık Çalışma Süresi			*Eşin Haftalık Çalışma Süresi*		
35 saatten az	91	29.8	40 saatten az	103	33.8
36-45 saat	150	49.2	41-50 saat	118	38.7
46 saat ve üzeri	64	21.0	51 saat ve üzeri	84	27.5
Evlilik Süresi			*Çocuğun Yaşı*		
5 yıl ve altı	107	35.1	24 ay	99	32.5
6-9 yıl	114	37.4	25-48 ay	99	32.5
10 yıl ve üzeri	84	27.5	49-72 ay	107	35.1
Çocuk Sayısı			*Çocuğun Cinsiyeti*		
Tek çocuk	199	65.2	Kız	162	53.1
İki çocuk ve üzeri	106	34.8	Erkek	143	46.9
			Çocuğun Okula Gitme Durumu		
			Okula gidiyor	180	59.0
			Okula gitmiyor	125	41.0
Toplam	305	100	*Toplam*	305	100

Tablo 1'de araştırma grubunda bulunan 305 anneye ait demografik bilgiler görülmektedir. Evli ve çalışan annelerin 180'i (%59) 35 yaşın altında ve 125'i (%41) 35 yaş veya üzerindedir. Annelerin eğitim düzeyleri incelendiğinde 79'u (%25.9) lisans öncesi (ortaokul, lise ve önlisans), 157'si (%51.5) lisans, 69'u (%22.6) lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) eğitimlerini tamamlamıştır. Annelerin 91'i (%29.8) haftada 35 saatten az, 150'si (%49.2) 36 ile 45 saat arasında, 64'ü (%21) ise 46 saat ve üzerinde çalışmaktadır. Eşlerin 131'i (%43) 35 yaşın altında ve 174'ü (%57) 35 yaş veya üzerindedir. Eşlerin eğitim düzeyleri incelendiğinde 106'sı (%34.8) lisans öncesi (ilkokul, ortaokul, lise ve önlisans), 149'u (%48.9) lisans, 50'si (%16.4) lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) eğitimlerini tamamlamıştır. Araştırmaya katılan kadınların eşlerinin 103'ü (%33.8) haftada 40 saatten az, 118'i

(%38.7) 41 ile 50 saat arasında, 84'ü (%27.5) 51 saat ve üzerinde çalışmaktadır. Katılımcıların evlilik süreleri incelendiğinde 107'si (%35.1) 5 yılın altında, 114'ü (%37.4) 6 ile 9 yıl arasında, 84'ü (%27.5) 10 yıl veya üzerinde evlidir. Araştırmaya katılan annelerin 199'u (%65.2) tek çocuk, 106'sı (%34.8) birden fazla çocuk sahibidir. Çocukların 162'si (%53.1) kız ve 143'ü (%46.9) erkektir. Annelerin araştırma için soruları cevapladıkları çocuklarının 99'u (%32.5) 24 aylık, 99'u (%32.5) 25 ile 48 ay arasında, 107'si (%35.1) 49 ile 72 ay arasındadır. Çocukların okula gitme durumu incelendiğinde 180'inin (%59) okula gittiği ve 125'inin (%41) okula gitmediği görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada 2-6 yaş aralığında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin demografik bilgilerine "Kişisel Bilgi Formu" aracılığıyla ulaşılmıştır. Araştırmaya katılım sağlayan 2-6 yaş aralığında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeylerini ölçmek için ''Anne Baba Stres Ölçeği'', evlilik uyumu düzeylerini ölçmek için ''Yenilenmiş Çift Uyumu Ölçeği'', algılanan sosyal destek düzeylerini ölçmek için ''Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'', iş-aile çatışması düzeylerini ölçmek için ''İş-Aile Çatışması Ölçeği'' kullanılmıştır. Ölçme araçlarıyla ilgili detaylı açıklamalar aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan annelerin, eşlerinin ve çocuklarının demografik özellikleri ile ilgili bilgi toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu'nda annenin yaşı, annenin eğitim düzeyi, annenin haftalık çalışma süresi, eşin yaşı, eşin eğitim düzeyi, eşin haftalık çalışma süresi, evlilik süresi, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı ve çocuğun okula gitme durumu hakkında bilgi almaya yönelik sorular sorulmuştur.

3.3.2. Anne Baba Stres Ölçeği

Anne Baba Stres Ölçeği, Kaymak-Özmen ve Özmen (2012) tarafından anne babaların günlük yaşamda çocukları ile ilişkilerinde yaşadıkları stresi ölçmeye yönelik geliştirilmiştir. Anne Baba Stres Ölçeği 16 maddeden oluşmaktadır ve tek boyutlu bir ölçektir. Ölçekte her madde 4'lü Likert (1= Hiçbir zaman, 4= Her zaman)

ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir. Ölçekten alınan puan yükseldikçe anne baba stresi artmaktadır. Anne Baba Stres Ölçeği'nin iç tutarlılık güvenirliği için hesaplanan Cronbach alfa değeri .85 olarak hesaplanmıştır. Spearman Brown iki yarı test güvenirliği .82 olarak hesaplanmıştır. Anne Baba Stres Ölçeği'nde yer alan tüm maddeler için toplam madde korelasyonları .34 ile .58 arasında değişmektedir. Yapılan madde analizi sonucunda elde edilen t değerlerinin istatistiki olarak anlamlı olduğu ($p<.001$) görülmüştür (Kaymak-Özmen & Özmen, 2012). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri .91 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Yenilenmiş Çift Uyumu Ölçeği

Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği, Spanier (1976) tarafından geliştirilen 32 maddeden oluşan Çift Uyum Ölçeği'nin Busby ve diğerleri (1995) tarafından yeniden düzenlenerek 14 maddeye indirgenmiş halidir (Bayraktaroğlu & Çakıcı, 2017).

Bayraktaroğlu ve Çakıcı (2017), Gündoğdu'nun (2007) Türkçe'ye çevirdiği ölçeğin psikometrik değerlerini hesaplamış ve Türk kültürüne uyarlamıştır. Ölçeğin geliştirilme amacı, evlilik ya da benzer ikili ilişkilerin ilişki kalitesini değerlendirmektir. Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği 14 maddeden oluşmaktadır ve her madde 5'li Likert (1-6. maddeler, 1= Hiçbir zaman anlaşamayız, 5= Çoğu zaman anlaşırız; 7-14. maddeler, 1= Hiçbir zaman, 5= Çoğu zaman) ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir. Ölçek uzlaşım, doyum ve görüş birliği olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınan puan yükseldikçe ilişki kalitesi artmaktadır. Üç alt boyuta sahip olan Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği'nin Cronbach alfa değeri doyum alt ölçeği için .87, uzlaşım alt ölçeği için .80 ve görüş birliği alt ölçeği için .74'tür. Ölçeğin Cronbach alfa değeri .88'dir (Bayraktaroğlu & Çakıcı, 2017). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri doyum alt boyutu için .77, uzlaşım alt boyutu için .85, görüş birliği alt boyutu için .63 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa değeri .89 olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Zimet ve diğerleri (1988) tarafından geliştirilen üç farklı kaynaktan alınan sosyal desteğin yeterliliğini gösteren bir ölçektir. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Eker ve Arkar (1995) tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Ölçekteki aile ve özel bir insan terimlerinin tanımlarını ortaya çıkarmak amacıyla revizyonlar yapılmıştır. Orijinal Çok Boyutlu

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'ndeki aile maddeleri annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim; özel bir insan maddeleri flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor olarak tanımlanmıştır.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği 12 maddeden oluşmaktadır ve her madde 7'li Likert (1= Kesinlikle hayır, 7= Kesinlikle evet) ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir. Her biri dört maddeden oluşan destek kaynağına ilişkin aile, arkadaş ve özel bir insan olmak üzere üç alt boyutu içermektedir. Alt ölçeklerden alınan puanların toplamının yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Cronbach alfa değeri aile alt boyutu için .85, arkadaş alt boyutu için 0.88, özel insan alt boyutu için .92'dir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri .89'dur (Eker vd., 2001). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri aile alt boyutu için .88, arkadaş alt boyutu için .92 ve özel bir insan alt boyutu için .95 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa değeri .91 olarak hesaplanmıştır.

3.3.5. İş-Aile Çatışması Ölçeği

Haslam ve diğerleri (2015) tarafından geliştirilen İş-Aile Çatışması Ölçeği, Akın ve diğerleri (2017) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki her madde 7'li Likert (1= Kesinlikle katılmıyorum, 7= Kesinlikle katılıyorum) ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir. Ölçek, iş-aile çatışması ve aile-iş çatışması olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe iş-aile çatışması düzeyi yükselmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri iş-aile çatışması alt boyutu için .91; aile-iş çatışması alt boyutu için .87 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin tamamı için Cronbach alfa değeri .86 olarak hesaplanmıştır. Analiz sonucunda ölçeğin düzeltilmiş madde korelasyon katsayılarının .61 ile .84 arasında değiştiği görülmüştür (Akın vd., 2017). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri iş-aile çatışması alt boyutu için .90, aile-iş çatışması alt boyutu için .88 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa değeri .90 olarak hesaplanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında belirlenen ölçme araçları bir araya getirilerek veri seti oluşturulmuştur. Veri setinde ilk olarak bilgilendirilmiş onama yer verilmiştir. Bu

kapsamda katılımcılara araştırmanın amacı, verilerin sadece bu çalışma için kullanılacağı ve üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı, soruların nasıl yanıtlanması gerektiği ve araştırmacı hakkındaki bilgiler açıklanmıştır. Bilgilendirilmiş onam sonrasında kişisel bilgi formu soruları ile ölçme araçları yönergeleri ve maddelerine yer verilmiştir. Araştırmanın yapılabilmesi için Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 04.01.2024 tarihinde 2024.01 numaralı toplantı kararı sonucunda 20240102575 numaralı etik kurul onayı alınmıştır. Ölçek formları Google Form aracılığıyla link haline getirilmiştir. Araştırmanın verileri, araştırmacının çevresinde bulunan uygun kişilere ulaşılarak gönüllülük esasına dayalı bir şekilde toplanmıştır. Ölçme araçlarının tamamlanması yaklaşık 10 dakika sürmüştür. Veri toplama işlemi 2024 yılı Ocak ile Mart ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar 24 ile 72 ay (2 ile 6 yaş) arasında çocukları için ölçme aracını doldurmuşlardır. Annelerin bu yaş aralığında birden fazla çocuğu bulunduğunda, annelerden Anne Baba Stres Ölçeği'ni çocuklarından yalnızca birini düşünerek doldurmaları istenmiştir. Toplamda 349 katılımcıdan veri toplanmıştır; fakat kriterlere uygun olmayan, eksik veya hatalı 44 veri araştırmaya dâhil edilmemiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada 305 anneden ulaşılan verilerle verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırmada istatistiksel analizler için SPSS ve AMOS paket programları kullanılmıştır. Analizlerde .05 anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.

Araştırmada öncelikle annelerin ebeveynlik stresi düzeylerinin annenin yaşı, eşin yaşı, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun okula gitme durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılığı olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi; annelerin ebeveynlik stresi düzeylerinin annenin eğitim düzeyi, eşin eğitim düzeyi, annenin haftalık çalışma süresi, eşin haftalık çalışma süresi, evlilik süresi, çocuğun yaşı değişkenlerine göre anlamlı farklılığı olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. "Varyansların homojenliği" varsayımı için Levene testi ve anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır. Tukey testi grup varyanslarının eşitliği varsayımının sağlandığı durumlarda kullanılan bir post hoc tekniğidir (Agbangba vd., 2024; Day & Quinn, 1989). Fark analizleri öncesinde her bir alt grupta normallik incelemeleri,

çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olması temel alınarak yapılmıştır (George & Mallery, 2016). Analizler incelendiğinde annelerin ebeveynlik stresi puanlarının araştırmaya katılan annelerin yaşı, eğitim düzeyi ve haftalık çalışma süresi, eşin yaşı, eğitim düzeyi ve haftalık çalışma süresi, evlilik süresi, çocuk sayısı, çocuğun yaşı, cinsiyeti ve okula gitme durumu değişkenlerinde normal dağılımı karşıladığı görülmüştür. Tablo 2'de her bir grup için basıklık ve çarpıklık değerleri verilmiştir.

Tablo 2. Demografik Veriler ve Ölçek Toplam Puanlarının Basıklık-Çarpıklık Değerleri

Değişken	Çarpıklık	Basıklık	Değişken	Çarpıklık	Basıklık
Annenin Yaşı			*Evlilik Süresi*		
35 yaş altı	.431	.536	5 yıl ve altı	.274	-.478
35 yaş ve üzeri	.654	.276	6-9 yıl	.879	1.937
			10 yıl ve üzeri	.274	-.780
Annenin Eğitim Düzeyi			*Çocuk Sayısı*		
Lisans öncesi	.276	-.767	Tek çocuk	.465	.032
Lisans	.706	1.030	İki çocuk ve üzeri	.573	1.021
Lisansüstü	.446	.739			
Annenin Haftalık Çalışma Süresi			*Çocuğun Yaşı*		
35 saatten az	.780	1.534	24 ay	.351	-.680
36-45 saat	.511	.256	25-48 ay	.748	1.486
46 saat ve üzeri	.115	-.441	49-72 ay	.400	-.017
Eşin Yaşı			*Çocuğun Cinsiyeti*		
35 yaş altı	.567	.953	Kız	.377	-.085
35 yaş ve üzeri	.478	-.039	Erkek	.677	1.156
Eşin Eğitim Düzeyi			*Çocuğun Okula Gitme Durumu*		
Lisans öncesi	.565	1.183	Okula gidiyor	.595	.856
Lisans	.362	-.581	Okula gitmiyor	.387	-.401
Lisansüstü	.831	1.595			
Eşin Haftalık Çalışma Süresi			*Ebeveynlik Stresi*	.511	.427
40 saatten az	.721	.688	*Evlilik Uyumu*	-.777	.368
41-50 saat	.740	1.673	*Algılanan Sosyal Destek*	-.320	-.468
51 saat ve üzeri	.014	-.501	*İş-Aile Çatışması*	.566	-.085

Araştırmanın ikinci aşamasında evlilik uyumu, algılanan sosyal destek, iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiler ağını ortaya koyabilmek için Podsakoff ve diğerlerinin (2003) önermiş olduğu iki aşamalı YEM kullanılmıştır. İki aşamalı YEM'in ilk aşamasında ölçme modeli test edilmekte ve modelde yer alan yapılara ait ölçümlerin ilgili yapıları doğru ölçüp ölçmediğine bakılmaktadır. Ölçme modelinin doğrulanmasının ardından ikinci aşamaya geçilmekte ve yapısal modeller incelenmektedir (Huchting vd., 2008).

İki aşamalı YEM'in kullanımına geçmeden önce tek değişkenli normallik incelemeleri gerçekleştirilmiş ve her bir değişken için basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Ebeveynlik stresi için basıklık değeri .427 ve çarpıklık değeri .511; evlilik uyumu için basıklık değeri .368 ve çarpıklık değeri -.777; algılanan sosyal destek için basıklık değeri -.468 ve çarpıklık değeri -.320; iş-aile çatışması için basıklık değeri -.085 ve çarpıklık değeri .566 olarak bulunmuştur. Pearson korelasyon analizi ile değişkenler arasında çoklu bağlantı olup olmadığı incelenmiştir. Pearson korelasyon analizi sonucunda değişkenler arasındaki ilişkide korelasyon katsayılarının .31 ile .48 arasında olduğu görülmüştür. Analiz sonucunda değişkenler arasındaki ilişkilerin .90'nın altında olduğu tespit edildiği için değişkenler arasında çoklu bağlantı olmadığı görülmüştür (Tabachnick & Fidell, 2015).

Tek boyutlu olan Anne Baba Stres Ölçeği'ne parselleme (parceling) yöntemi kullanılmıştır. YEM'de parselleme yöntemi sıklıkla kullanılmaktadır (Bandalos, 2008). Parselleme yöntemi, gizil değişkenlerin analizinde kullanılmak üzere madde puanlarının toplamından madde parselleri oluşturulmasıdır (Sass & Smith, 2006). Parselleme, aynı ölçekten alınan iki veya daha fazla madde puanlarının toplanması veya ortalamasının alınmasını ve bu parsel puanlarının YEM'de madde puanlarının yerine kullanılması sürecini kapsamaktadır (Bandalos, 2008). Araştırmada açımlayıcı faktör analizi kullanılarak ölçek maddeleri iki alt boyut olarak sınıflandırılmıştır. Verilerin yapısal eşitlik modeli (YEM) için uygun olduğu belirlenmiş ve iki aşamalı YEM'e geçilmiştir. İlk aşamada ölçme modeli sınanmıştır.

Evlilik uyumu, algılanan sosyal destek, iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkilerin değerlendirileceği yapısal modelin ilk aşamasını oluşturan ölçme modelinin ve yapısal modelin uyum iyiliği indeksleri, Schermelleh-Engel ve diğerleri (2003) tarafından önerilen ölçütlere göre değerlendirilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Uyum İyiliği İndeks Değerleri

Uyum İndeksleri	İyi uyum	Kabul edilebilir uyum
χ^2 /sd	$0 \leq \chi^2$ /sd ≤ 2	$2 < \chi^2$ /sd ≤ 3
RMSEA	$0 \leq$ RMSEA $\leq .05$	$.05 <$ RMSEA $\leq .08$
SRMR	SRMR $< .05$	$.05 \leq$ SRMR $< .10$
CFI	$.97 \leq$ CFI ≤ 1.00	$.95 \leq$ CFI $< .97$
NFI	$.95 \leq$ NFI ≤ 1.00	$.90 \leq$ NFI $< .95$
AGFI	$.90 \leq$ AGFI ≤ 1.00	$.85 \leq$ AGFI $< .90$
GFI	$.95 \leq$ GFI ≤ 1.00	$.90 \leq$ GFI $< .95$
TLI	$.97 \leq$ TLI ≤ 1.00	$.95 \leq$ TLI $< .97$

RMSEA= Root Mean Square Error of Approximation, SRMR= Standardized Root Mean Square Residual, CFI = Comparative Fit Index, NFI = Normed Fit Index, AGFI = Adjusted Goodness-of-Fit Index, GFI = Goodness-of-Fit Index, TLI= Tucker-Lewis Index

YEM'de dolaylı etkinin anlamlılığını belirlemek için AMOS programında bootstrap yöntemi kullanılarak %95 güven aralığında 5000 yeniden örnekleme ile değerlendirme yapılmıştır. Yapısal modelin analizinde, anne yaş ve çocuk cinsiyet değişkenleri kontrol değişkeni olarak modelde yer almıştır. Bu işlemlerin sonucunda araştırmanın bulgularına ulaşılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçları kapsamında elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemelerine ilişkin bilgiler ve bu istatistiksel çözümlemeler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak araştırma verilerinden elde edilen betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Araştırmanın ilk aşamasında, annelerin ebeveynlik stresi düzeylerinin annenin yaşı, eşin yaşı, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun okula gitme durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız gruplar t-testi; annelerin ebeveynlik stresi düzeylerinin annenin eğitim düzeyi, eşin eğitim düzeyi, annenin haftalık çalışma süresi, eşin haftalık çalışma süresi, evlilik süresi, çocuğun yaşı değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Annelerin ebeveynlik stresi düzeylerini belirlemek amacıyla ‘‘Anne Baba Stres Ölçeği’’ kullanılmıştır. Anne Baba Stres Ölçeği’nin puanlamasına göre ölçekten alınan puanın yükselmesi ebeveynlik stresinin arttığını göstermektedir.

Araştırmanın ikinci aşamasında, annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri ile evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışması düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Daha sonra, evlilik uyumu, algılanan sosyal destek, iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkileri ortaya koyabilmek için kullanılan YEM sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. 2-6 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Annelerin Ebeveynlik Stresi, Evlilik Uyumu, Algılanan Sosyal Destek ve İş-Aile Çatışmasına Yönelik Betimsel İstatistikler

Araştırma grubunda bulunan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi, iş-aile çatışması, evlilik uyumu ve algılanan sosyal destek toplam puanlarına ait aritmetik ortalama, standart sapma, standart hata, ranj, minimum ve maksimum değerlerine Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4. Değişkenlerin Toplam Puanlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Standart Hata, Ranj, Minimum ve Maksimum Değerleri

	N	$\bar{X}$	SS	Shx	Ranj	Min	Max
Ebeveynlik Stresi	305	30.38	8.07	.46	48	16	64
Evlilik Uyumu	305	53.09	9.08	.52	49	21	70
Algılanan Sosyal Destek	305	58.71	15.72	.90	72	12	84
İş-Aile Çatışması	305	29.35	12.84	.74	60	10	70

Tablo 4'te Anne Baba Stres Ölçeği, Yenilenmiş Çift Uyumu Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve İş-Aile Çatışması Ölçeği toplam puanlarından elde edilen aritmetik ortalama ($\bar{X}$), standart sapma (SS), standart hata (Shx), ranj, minimum (Min) ve maksimum (Max) değerler verilmiştir.

Tablo 4'te görüldüğü gibi ebeveynlik stresi değişkeninin toplam puan aritmetik ortalaması 30.38, standart sapması 8.07 ve standart hatası .46'dır. Bu araştırmada ölçekten elde edilen en yüksek puan 64, en düşük puan 16 ve ranj ise 48'dir. Evlilik uyumunun toplam puan aritmetik ortalaması 53.09, standart sapması 9.08 ve standart hatası .52'dir. Bu araştırmada ölçekten elde edilen en yüksek puan 70, en düşük puan 21 ve ranj ise 49'dur. Algılanan sosyal destek toplam puan aritmetik ortalaması 58.71, standart sapması 15.72 ve standart hatası .90'dır. Ölçekten elde edilen en yüksek puan 84, en düşük puan 12 ve ranj ise 72'dir. İş-aile çatışması toplam puan aritmetik ortalaması 29.35, standart sapması 12.84 ve standart hatası .74'tür. Ölçekten elde edilen en yüksek puan 70, en düşük puan 10 ve ranj ise 60'tır.

4.2. Ebeveynlik Stresi Puan Ortalamalarında Demografik Değişkenlere Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemeye Yönelik Bulgular

Anne Baba Stres Ölçeği'nden elde edilen ortalama puanların annenin yaşı, eşin yaşı, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun okula gitme durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılığı olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır ve sonuçlar aşağıda sırasıyla gösterilmiştir. Annelerin ebeveynlik stres düzeylerinin annenin eğitim düzeyi, eşin eğitim düzeyi, annenin haftalık çalışma

süresi, eşin haftalık çalışma süresi, evlilik süresi, çocuğun yaşı değişkenlerine göre anlamlı farklılığı olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır ve sonuçlar aşağıda sırasıyla gösterilmiştir. Annelerin ebeveynlik stres düzeylerini belirlemek amacıyla ‘‘Anne Baba Stres Ölçeği’’ kullanılmıştır. Anne Baba Stres Ölçeği’nin puanlamasına göre ölçekten alınan puan yükseldikçe ebeveynlik stresi artmaktadır.

Tablo 5. Ebeveynlik Stresinde Annenin Yaşına Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

Annenin Yaşı	N	$\bar{X}$	SS	Sd	T	p
35 yaş altı	180	30.36	8.25	303	-.06	.95
35 yaş ve üzeri	125	30.42	7.84			

Tablo 5’te görüldüğü gibi 35 yaş ve üzerinde annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamaları ($\bar{X}$=30.42; SS=7.84), 35 yaş altı annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamalarından ($\bar{X}$=30.36; SS=8.25) daha yüksektir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucunda annenin yaşına göre ebeveynlik stresi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=-.06; p>.05).

Tablo 6. Ebeveynlik Stresinde Eşin Yaşına Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

Eşin Yaşı	N	$\bar{X}$	SS	Sd	T	p
35 yaş altı	131	30.07	8.40	303	-.59	.56
35 yaş ve üzeri	174	30.61	7.83			

Tablo 6’da görüldüğü gibi eşleri 35 yaş ve üzerinde olan annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamaları ($\bar{X}$=30.61; SS=7.83), eşleri 35 yaş altında olan annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamalarından ($\bar{X}$=30.07; SS=8.40) daha yüksektir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucunda eşin yaşına göre ebeveynlik stresi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=-.59; p>.05).

Tablo 7. Ebeveynlik Stresinde Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları

Annenin Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Lisans öncesi	79	29.48	8.32		
Lisans	157	30.38	8.12	1.048	.35
Lisansüstü	69	31.41	7.64		

Tablo 7'de lisans öncesi eğitim düzeyine sahip ($\bar{X}$=29.48; SS=8.32), lisans eğitim düzeyine sahip ($\bar{X}$=30.38; SS=8.12), lisansüstü eğitim düzeyine sahip ($\bar{X}$=31.41; SS=7.64) annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda annenin eğitim düzeyine göre ebeveynlik stresi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2,302) = 1.048$, $p>.05$).

Tablo 8. Ebeveynlik Stresinde Eşin Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları

Eşin Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Lisans öncesi	106	31.14	8.42		
Lisans	149	29.79	7.92	.875	.42
Lisansüstü	50	30.52	7.75		

Tablo 8'de eşi lisans öncesi eğitim düzeyine sahip ($\bar{X}$=31.14; SS=8.42), lisans eğitim düzeyine sahip ($\bar{X}$=29.79; SS=7.92), lisansüstü eğitim düzeyine sahip ($\bar{X}$=30.52; SS=7.75) annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda eşin eğitim düzeyine göre ebeveynlik stresi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2,302) = .875$, $p>.05$).

Tablo 9. Ebeveynlik Stresinde Annenin Haftalık Çalışma Süresine Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları

Annenin Haftalık Çalışma Süresi	N	$\bar{X}$	SS	F	p
35 saatten az	91	30.29	8.34		
36-45 saat	150	29.86	7.82	1.221	.30
46 saat ve üzeri	64	31.73	8.23		

Tablo 9'da haftalık 35 saatten az çalışan ($\bar{X}$=30.29; SS=8.34), 36-45 saat çalışan ($\bar{X}$=29.86; SS=7.82), 46 saat ve üzeri çalışan ($\bar{X}$=31.73; SS=8.23) annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda annenin haftalık çalışma süresine göre ebeveynlik stresi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (F(2,302) = 1.221, p>.05).

Tablo 10. Ebeveynlik Stresinde Eşin Haftalık Çalışma Süresine Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları

Eşin Haftalık Çalışma Süresi	N	$\bar{X}$	SS	F	p
40 saatten az	103	29.48	7.91		
41-50 saat	118	29.55	7.98	4.720	.01
51 saat ve üzeri	84	32.65	8.03		

Tablo 10'da eşleri haftalık 40 saatten az çalışan ($\bar{X}$=29.48; SS=7.91), 41-50 saat çalışan ($\bar{X}$=29.55; SS=7.98), 51 saat ve üzeri çalışan ($\bar{X}$=32.65; SS=8.03) annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda eşin haftalık çalışma süresine göre ebeveynlik stresi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (F(2,302) = 4.720, p<.05). Tukey HSD testi sonucunda 51 saat ve üzeri ile 41-50 saat ve 40 saatten az grupları arasında anlamlı bir fark olduğu (p<.05) belirlenmiştir.

Tablo 11. Ebeveynlik Stresinde Evlilik Süresine Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları

Evlilik Süresi	N	$\bar{X}$	SS	F	p
5 yıl ve altı	107	29.52	7.93		
6-9 yıl	114	30.79	8.24	.935	.39
10 yıl ve üzeri	84	30.92	8.02		

Tablo 11'de 5 yıl ve altı ($\bar{X}$=29.52; SS=7.93), 6-9 yıl ($\bar{X}$=30.79; SS=8.24) ve 10 yıl ve üzeri ($\bar{X}$=30.92; SS=8.02) evlilik süresine sahip annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda evlilik

süresine göre ebeveynlik stresi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (F(2,302) = .935, p>.05).

Tablo 12. Ebeveynlik Stresinde Çocuk Sayısına Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

Çocuk Sayısı	N	$\bar{X}$	SS	Sd	T	p
Tek çocuk	199	29.70	7.88	303	-2.03	.04
İki çocuk ve üzeri	106	31.66	8.30			

Tablo 12'de görüldüğü gibi iki çocuk ve üzeri çocuğu olan annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamaları ($\bar{X}$=31.66; SS=8.30), tek çocuğu olan annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamalarından ($\bar{X}$=29.70; SS=7.88) yüksektir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucunda çocuk sayısına göre ebeveynlik stresi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (t=-2.03; p<.05).

Tablo 13. Ebeveynlik Stresinde Çocuğun Yaşına Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları

Çocuğun Yaşı	N	$\bar{X}$	SS	F	p
24 ay	99	28.40	7.69		
25-48 ay	99	31.81	8.29	4.850	.01
49-72 ay	107	30.89	7.91		

Tablo 13'te 24 ay ($\bar{X}$=28.40; SS=7.69), 25-48 ay ($\bar{X}$=31.81; SS=8.29) ve 49-72 ay ($\bar{X}$=30.89; SS=7.91) çocuğu olan annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda çocuğun yaşına göre ebeveynlik stresi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (F(2,302) = 4.850, p<.05). Tukey HSD testi sonucunda 24 ay ve 25-48 ay grupları arasında anlamlı bir fark olduğu (p<.05) belirlenmiştir. Bir diğer bulguya göre, 49-72 ay grubu ile diğer gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 14. Ebeveynlik Stresinde Çocuğun Cinsiyetine Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

Çocuğun Cinsiyeti	N	$\bar{X}$	SS	Sd	T	p
Kız	162	30.90	8.05	303	1.19	.24
Erkek	143	29.80	8.08			

Tablo 14'te görüldüğü gibi kız çocuğu olan annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamaları ($\bar{X}$=30.90; SS=8.05), erkek çocuğu olan annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamalarından ($\bar{X}$=29.80; SS=8.08) daha yüksektir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucunda çocuğun cinsiyetine göre ebeveynlik stresi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=1.19; p>.05).

Tablo 15. Ebeveynlik Stresinde Çocuğun Okula Gitme Durumuna Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

Çocuğun Okula Gitme Durumu	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Okula gidiyor	180	31.39	8.11	303	2.66	.01
Okula gitmiyor	125	28.92	7.82			

Tablo 15'te görüldüğü gibi çocuğu okula giden annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamaları ($\bar{X}$=31.39; SS=8.11), çocuğu okula gitmeyen annelerin ebeveynlik stresi puan ortalamalarından ($\bar{X}$=28.92; SS=7.82) yüksektir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucunda çocuğun okula gitme durumuna göre ebeveynlik stresi düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (t=2.66; p<.05).

4.3. Evlilik Uyumu ve Algılanan Sosyal Destek ile Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişkide İş-Aile Çatışmasının Aracılığına İlişkin Model Analiz Sonuçları

Bu bölümde, ilk olarak değişkenler arası ilişkiler, sonrasında ölçme modeli ve yapısal modele ilişkin bulgular sunulmuştur. Tablo 16'da ebeveynlik stresi, algılanan sosyal destek, evlilik uyumu ve iş-aile çatışması arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları sunulmuştur. Korelasyon katsayısının 0.30'dan düşük olması değişkenler arasında düşük düzeyde, 0.30-0.70

arasında olması orta düzeyde, 0.70'den fazla olması yüksek düzeyde ilişki olduğu anlamına gelir (Büyüköztürk, 2020; Moore vd., 2009).

Tablo 16. Evlilik Uyumu, Algılanan Sosyal Destek, İş-Aile Çatışması ve Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişkileri Belirlemek Amacıyla Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişken	1	2	3	4
1. Evlilik Uyumu	1			
2. Algılanan Sosyal Destek	.32**	1		
3. İş-Aile Çatışması	-.40**	-.31**	1	
4. Ebeveynlik Stresi	-.45**	-.41**	.48**	1
Ortalama	53.10	58.71	29.36	30.38
Standart Sapma	9.08	15.72	12.84	8.07

***p<.01*

Tablo 16 incelendiğinde evlilik uyumu ile ebeveynlik stresi (r=-.45, p<.01) ve algılanan sosyal destek ile ebeveynlik stresi (r=-.41, p<.01) arasında orta düzeyde negatif yönde anlamlı ilişki görülmektedir. İş-aile çatışması ile ebeveynlik stresi (r=-.48, p<.01) arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. İş-aile çatışması ile evlilik uyumu (r=-.40, p<.01) ve iş-aile çatışması ile algılanan sosyal destek (r=-.31, p<.01) arasında orta düzeyde negatif yönde anlamlı ilişki; algılanan sosyal destek ile evlilik uyumu (r=.32, p<.01) arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Pearson korelasyon analizi sonucunda değişkenler arasında ilişki olduğu ve çoklu bağlantı olmadığı görülmüş ve ölçme modelinin test edilmesi aşamasına geçilmiştir.

4.3.1. Ölçme Modelinin Test Edilmesi

Evlilik uyumu, algılanan sosyal destek, iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkilerin değerlendirileceği yapısal modelin ilk aşamasını oluşturan ölçme modeli Şekil 7'de sunulmuştur.

Şekil 7. Ölçme Modeli

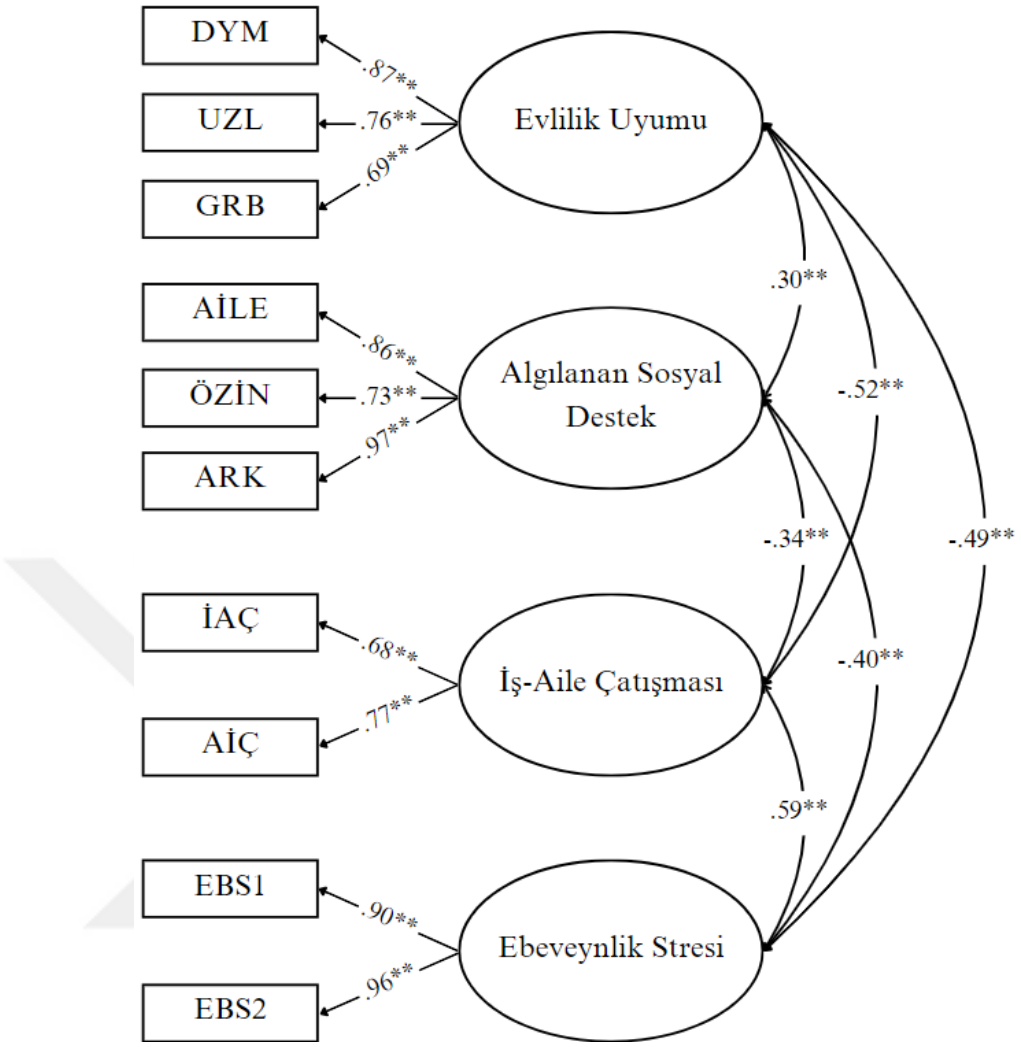

***p<.01*
DYM Doyum; UZL Uzlaşım; GRB Görüş Birliği; AİLE Aile; ÖZİN Özel İnsan; ARK Arkadaş; İAÇ İş-Aile Çatışması; AİÇ Aile-İş Çatışması; EBS1 Ebeveynlik Stresi Parseli 1; EBS2 Ebeveynlik Stresi Parseli 2

Şekil 7'de görüldüğü üzere ölçme modelinde dört adet gizil değişken ve bu gizil değişkenleri oluşturacak on adet gözlenen değişken yer almıştır. Evlilik uyumu gizil değişkenini doyum, uzlaşım ve görüş birliği oluşturmaktadır. Algılanan sosyal destek gizil değişkenini aile, özel insan ve arkadaş oluşturmaktadır. İş-aile çatışması gizil değişkenini iş-aile çatışması ve aile-iş çatışması oluşturmaktadır. Ebeveynlik stresi gizil değişkenini ise parselleme yöntemi sonucunda iki boyut temsil etmiştir. Ölçme modelinde faktör yüklerinin anlamlılığı incelenmiştir. Bulgular incelendiğinde, ölçme modeline ilişkin faktör yüklerinin .68 ile .97 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçme modeline ilişkin faktör yüklerinin tamamı anlamlıdır. Ölçme modelinde yer alan uyum iyiliği indeksleri, Schermelleh-Engel ve diğerleri (2003) tarafından önerilen uyum indeks ölçütlerine göre değerlendirilmiştir (Tablo 17).

Tablo 17. Ölçme Modelinin Uyum İyiliği İndeks Değerleri

Uyum indeksleri	İyi uyum	Kabul edilebilir uyum	Ölçüm modeline ait uyum indeksleri
χ^2 /sd	$0 \leq \chi^2$ /sd ≤ 2	$2 < \chi^2$ /sd ≤ 3	86.394/28=3.086
RMSEA	$0 \leq$ RMSEA $\leq .05$	$.05 <$ RMSEA $\leq .08$	.083
SRMR	SRMR $< .05$	$.05 \leq$ SRMR $< .10$	.0521
CFI	$.97 \leq$ CFI ≤ 1.00	$.95 \leq$ CFI $< .97$	.966
NFI	$.95 \leq$ NFI ≤ 1.00	$.90 \leq$ NFI $< .95$	.951
AGFI	$.90 \leq$ AGFI ≤ 1.00	$.85 \leq$ AGFI $< .90$	.892
GFI	$.95 \leq$ GFI ≤ 1.00	$.90 \leq$ GFI $< .95$	.945
TLI	$.97 \leq$ TLI ≤ 1.00	$.95 \leq$ TLI $< .97$	.946

RMSEA= Root Mean Square Error of Approximation, SRMR= Standardized Root Mean Square Residual, CFI = Comparative Fit Index, NFI = Normed Fit Index, AGFI = Adjusted Goodness-of-Fit Index, GFI = Goodness-of-Fit Index, TLI= Tucker-Lewis Index

Modelin uyum iyiliği indekslerinin Tablo 17'de Schermelleh-Engel ve diğerleri (2003) tarafından önerilen uyum indeks ölçütleri ile karşılaştırılması sonucu χ^2 /sd = 3.086, RMSEA = .083, SRMR = .0521, CFI = .966, AGFI = .892, GFI = .945 ve TLI = .946 değerlerinin kabul edilebilir aralıklarda; NFI = .951 değerinin iyi uyum aralığında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar ölçme modelinin yapısal modeli test etmek için doğrulandığını göstermektedir. Ölçme modeli doğrulandıktan sonra yapısal modelin test edilmesi aşamasına geçilmiştir.

4.3.2. Yapısal Modelin Test Edilmesi

Annelerin evlilik uyumu ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresi ilişkisinde iş-aile çatışmasının aracılık rolü incelenmiştir. Analiz, oluşturulan yapısal model kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Şekil 8'de değişkenler arasındaki standardize edilmiş yol katsayıları verilmiştir.

Şekil 8. Yapısal Model

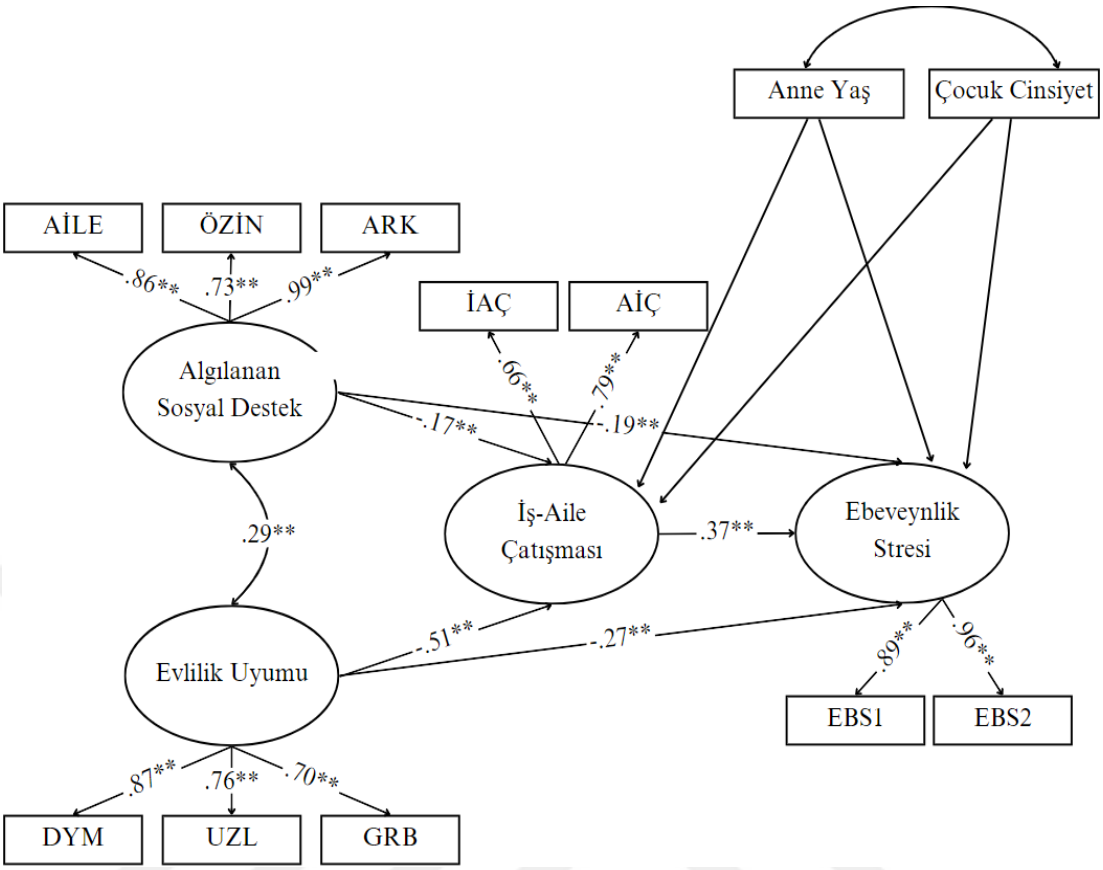

***p<.01*
DYM Doyum; UZL Uzlaşım; GRB Görüş Birliği; AİLE Aile; ÖZİN Özel İnsan; ARK Arkadaş; İAÇ İş-Aile Çatışması; AİÇ Aile-İş Çatışması; EBS1 Ebeveynlik Stresi Parseli 1; EBS2 Ebeveynlik Stresi Parseli 2

Şekil 8'de evlilik uyumu ve algılanan sosyal destek ile ebeveynlik stresi ilişkisinde iş-aile çatışması değişkeninin incelendiği yapısal eşitlik modeli sonucunda öncelikle doğrudan etkiler değerlendirilmiştir. Annenin yaşı ve çocuğun cinsiyeti kontrol değişkeni olarak dahil edilen modelin sonucunda doğrudan etkiler değerlendirildiğinde evlilik uyumunun iş-aile çatışmasını (β=-.51, p<.01) ve ebeveynlik stresini (β=-.27, p<.01) negatif yönde yordadığı görülmektedir. Algılanan sosyal desteğin iş-aile çatışmasını (β=-.17, p<.01) ve ebeveynlik stresini (β=-.19, p<.01) negatif yönde yordadığı görülmektedir. İş-aile çatışmasının da ebeveynlik stresini (β=.37, p<.01) pozitif yönde doğrudan yordadığı bulunmuştur. Şekil 8'de yer alan tüm yol katsayılarının anlamlı olduğu görülmektedir. Yapısal modelin uyum iyiliği indeksleri, Schermelleh-Engel ve diğerleri (2003) tarafından önerilen uyum indeks ölçütlerine göre değerlendirilmiştir (Tablo 18).

Tablo 18. Yapısal Modelin Uyum İyiliği İndeks Değerleri

Uyum indeksleri	İyi uyum	Kabul edilebilir uyum	Yapısal modele ait uyum indeksleri
χ^2 /sd	$0 \leq \chi^2$ /sd ≤ 2	$2 < \chi^2$ /sd ≤ 3	97,162/44=2.208
RMSEA	$0 \leq$ RMSEA $\leq .05$	$.05 <$ RMSEA $\leq .08$	.063
SRMR	SRMR $< .05$	$.05 \leq$ SRMR $< .10$	.041
CFI	$.97 \leq$ CFI ≤ 1.00	$.95 \leq$ CFI $< .97$	.969
NFI	$.95 \leq$ NFI ≤ 1.00	$.90 \leq$ NFI $< .95$	.946
AGFI	$. 90 \leq$ AGFI ≤ 1.00	$85 \leq$ AGFI $< .90$	.904
GFI	$.95 \leq$ GFI ≤ 1.00	$.90 \leq$ GFI $< .95$	.946
TLI	$.97 \leq$ TLI ≤ 1.00	$.95 \leq$ TLI $< .97$	.954

RMSEA= Root Mean Square Error of Approximation, SRMR= Standardized Root Mean Square Residual, CFI = Comparative Fit Index, NFI = Normed Fit Index, AGFI = Adjusted Goodness-of-Fit Index, GFI = Goodness-of-Fit Index, TLI= Tucker-Lewis Index

Modelin uyum iyiliği indekslerinin Tablo 18'de Schermelleh-Engel ve diğerleri (2003) tarafından önerilen uyum indeks ölçütleri ile karşılaştırılması sonucu χ^2 /sd = 2.208, RMSEA = .063, CFI = .969, NFI = .946, GFI = .946 ve TLI = .954 değerlerinin kabul edilebilir aralıklarda; SRMR =.041 ve AGFI = .904 değerlerinin iyi uyum aralığında olduğu görülmektedir.

Annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolünü belirlemek için %95 güven aralığı, 5000 yeniden örneklemeyle bootstrap analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal desteğin ebeveynlik streslerini iş-aile çatışmasının aracılığıyla etkilediği ve standardize edilmiş dolaylı etki katsayısının evlilik uyumunda -.19, algılanan sosyal destekte -.06 olduğu bulunmuştur. Bootstrap sonucunda güven aralıklarında ebeveynlik stresinden evlilik uyumuna alt sınır (lower bound) değerinin -.324 ve üst sınır (upper bound) değerinin -.079 olduğu; ebeveynlik stresinden algılanan sosyal desteğe alt sınır (lower bound) değerinin -.160 ve üst sınır (upper bound) değerinin -.011 olduğu bulunmuştur. Güven aralığının alt ve üst sınırları arasında sıfır yer almaması, dolaylı etkinin anlamlı olduğunu göstermektedir (Hayes, 2022). Tüm bu sonuçlar doğrultusunda, annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolünün olduğu belirtilebilir.

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada, 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik streslerinin demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi ve 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresleri ile evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışması düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresleri, annenin yaşı, annenin eğitim düzeyi, annenin haftalık çalışma süresi, eşin yaşı, eşin eğitim düzeyi, evlilik süresi ve çocuğun cinsiyeti değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermemekte; eşin haftalık çalışma süresi, çocuk sayısı, çocuğun yaşı ve çocuğun okula gitme durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolü olduğu bulunmuştur.

Araştırma bulgularının ilk kısmında, 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik streslerinin demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan analizlerdeki sonuçların tartışılması ve yorumlanması yer almaktadır. Sonraki kısımda ise araştırma sonuçlarından hareketle sırasıyla evlilik uyumunun iş-aile çatışmasını yordaması; evlilik uyumunun ebeveynlik stresini yordaması; algılanan sosyal desteğin iş-aile çatışmasını yordaması; algılanan sosyal desteğin ebeveynlik stresini yordaması; iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresini yordaması ve annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolü alanyazın ışığında tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1. 2-6 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Annelerin Ebeveynlik Stresi Düzeylerinde Demografik Değişkenlere Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum

Annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri annenin ve eşin yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Alanyazın incelendiğinde, bu bulguyla paralel araştırmaların varlığı gözlemlenmektedir (Gülaldı, 2010; Karaca-Koç & Paslı, 2019; Lehr vd., 2015; McDaniel & Radesky 2018; Peker & Alabay, 2023; Steiner & Paulson, 2007). McDaniel ve Radesky (2018) dört yaşından küçük çocuğu olan çiftlerle gerçekleştirdikleri araştırmada annelerin ve babaların ebeveynlik stresi düzeyleri yaşa göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Bu bulguyla paralel olarak Karaca-Koç ve Paslı (2019) tarafından yapılan araştırmada 0-3 yaş çocuğu olan annelerin ebeveyn stres düzeylerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuşlardır. Benzer şekilde Gülaldı (2010), serebral palsili ve otizmli çocuğu olan annelerin ebeveyn stres düzeylerini incelemiş olduğu çalışmada annenin yaşına göre ebeveynlik stresi arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Peker ve Alabay (2023), çalışan babaların stres düzeylerine yönelik yapmış oldukları çalışmada babanın yaşına göre ebeveynlik stresi arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma bulgularının aksine alanyazında ebeveynlik stresinin yaşa göre anlamlı farklılık gösterdiği araştırmalar da bulunmaktadır (Guo vd., 2014; Leah-Kenyon, 2019; Macias vd., 2003; Östberg & Hagekull, 2000). Östberg ve Hagekull (2000) 6 ay-3 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin yaşadığı ebeveynlik stresini inceledikleri çalışmada daha ileri düzeyde yaşa sahip annelerin genç annelerden daha fazla ebeveynlik stresi yaşadığını bulmuştur. Bu araştırma bulgusuna paralel olarak Macias ve diğerleri (2003) spina bifida tanılı çocuğu olan annelerin ebeveynlik streslerini inceledikleri çalışmada anneleri 35 yaşın altında ve 35 yaşın üzerinde olanlar olarak gruplamıştır. Araştırma bulgularına göre 35 yaşın üzerinde olan annelerin ebeveynlik stresleri daha yüksektir. Leah-Kenyon (2019) ise annenin yaşı arttıkça hem annenin hem de babanın psikolojik ve fiziksel sağlığının azaldığını buna karşın ebeveynlik stresinin azaldığını bulmuştur. Bu araştırma bulgusunu destekler nitelikte Guo ve diğerleri (2014) yaptıkları çalışmada daha genç yaştaki annelerin daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşadığını bulmuştur. Yapılan araştırmalarda ebeveynlik stresi konusunda yaşa göre anlamlı farklılıkların değiştiği söylenebilir. Östberg ve Hagekull (2000) ebeveynlerin yaşlandıkça, fiziksel

ve psikolojik sağlıklarında azalma olabileceğini fiziksel ve psikolojik sağlıklarında azalma olması ebeveynlerin duygusal olarak daha hassas hissetmelerine yol açarak ebeveyn stresini artırabileceğini ifade etmektedir. Diğer yandan Leah-Kenyon (2019) ise yaş ile birlikte ebeveynlerin bilgi ve tecrübesinin arttığını belirtmektedir. Ebeveynlerin yaş aldıkça artan yetkinliği ebeveynlik stresini azaltmaktadır. Sonuç olarak ulusal ve uluslararası alanyazında, ebeveynlik stresi ve yaş değişkenleri arasında tutarlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Bundan dolayı bu araştırmanın bulgularını yorumlarken araştırmanın yapıldığı grubun sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerinin dikkate alınmasının daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir. Bu araştırmada annenin ve eşin yaşının ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamasının çeşitli nedenleri olabilir. Bu araştırmada annenin ve eşin yaşının ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamasında ebeveynlik stresinin yaş faktöründen bağımsız olarak, ebeveynlerin kişisel becerileri, duygusal dayanıklılıkları ve destek sistemleriyle daha yakından ilişkili olması; ebeveynlik stresinin çocukların ihtiyaç ve beklentileri gibi faktörlerle şekillenmesi; modern toplumlarda ebeveynlerin benzer görev ve sorumluluklarla karşı karşıya kalması gibi faktörlerin etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın sonucuna göre annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri annenin ve eşin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Alanyazın incelendiğinde, bu bulguyla paralel araştırmaların varlığı gözlemlenmektedir (Delvecchio vd., 2015; Ediş, 2023; Karaca-Koç & Paslı, 2019; Söğüt & Çekiç, 2020). Delvecchio ve diğerleri (2015), 1-13 yaş çocuğu olan İtalyan ebeveynler ile yapmış oldukları araştırmada eşlerden birinin eğitim düzeyi ile ebeveynlik stresi arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığını bulmuştur. Karaca-Koç ve Paslı (2019) tarafından yapılan araştırmada 0-3 yaş çocuğu olan annelerin ebeveyn stres düzeylerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuşlardır. Söğüt ve Çekiç (2020), üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan ebeveynlerin ebeveynlik streslerine yönelik olarak yapmış oldukları araştırmada ebeveynin eğitim düzeyine göre ebeveynlik stresinde anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ediş (2023), 0-6 yaş çocuğu olan annelerin ebeveynlik stresi kapsamında yapmış olduğu araştırmada ebeveynlik stresi puanlarının annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Bu bulguların aksine alanyazında ebeveynlik stresinin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği araştırmalar da bulunmaktadır (Koçhan,

2019; Peker & Alabay, 2023). Koçhan (2019), engelli çocuğa sahip ebeveynlerin stres düzeyleri ile ilgili yapmış olduğu araştırmada, ebeveynlerin eğitim düzeyinin ebeveynlik stresi üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu; ortaokul mezunu olan ebeveynlerin ebeveynlik stresi ortalamalarının ilkokul, lise, önlisans-lisans mezunu ebeveynlerin ebeveynlik stresi ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Benzer biçimde Peker ve Alabay (2023), çalışan babaların stres düzeylerine yönelik yapmış oldukları çalışmada babaların ebeveynlik stresi babanın ve eşin eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre, lisans ve üzerinde eğitim düzeyine sahip olan babalar, önlisans ve lise ve altı öğrenim durumuna sahip olan babalara göre; eşi lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip olan babalar, eşi önlisans ve altında eğitim düzeyine sahip olan babalara göre anlamlı düzeyde daha düşük ebeveynlik stresi bildirmişlerdir. Söğüt ve Çekiç'in (2020) yaptıkları çalışmada ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe ebeveyn öz yeterlik algısı artmaktadır. Buna karşın ebeveynlerin eğitim düzeyi ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamıştır. Araştırmada ölçülen eğitim seviyesinin akademik eğitim düzeyi olması, ebeveynlerin akademik eğitim dışında araştırmalar yapmış olabileceği, eğitimlere katılmış olabileceği ya da yetkinliğini artırmak için çalışmalarda bulunmuş olabileceği gibi etkenlerin araştırma bulgusu üzerinde etkili olabileceğini ifade etmektedir. Benzer biçimde bu araştırmada da sadece annenin ve eşin akademik eğitim düzeyi ölçüldüğünden araştırma sonucunda annelerin ebeveynlik stresi düzeylerinin eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmış olabilir. Çocuk bakımı ve yetiştirme sürecindeki stres faktörleri, eğitim düzeyinden bağımsız olarak, tüm anneler için benzer şekilde etkili olabilmektedir. Bunun yanı sıra, annelerin eğitim düzeylerinin farklı olması, ebeveynlik stratejilerinde bazı farklılıklar yaratabilmekle birlikte bu farklılıklar ebeveynlik stresi düzeylerine anlamlı bir etkide bulunmayabilir. Benzer şekilde, eşin eğitim düzeyinin de annenin ebeveynlik stresi düzeyine doğrudan bir etkisi olmayabilir; çünkü ebeveynlik sürecindeki bireysel stres, genellikle annenin kişisel başa çıkma mekanizmaları ve sosyal destek ağları ile daha yakından ilişkilidir. Bu faktörlerin tümü birlikte değerlendirildiğinde, annenin ve eşin eğitim düzeyinin annelerin ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmaması olasıdır.

Araştırmanın sonucuna göre annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri annenin haftalık çalışma süresine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Alanyazın incelendiğinde

bu demografik değişken ile ebeveynlik stresi arasındaki anlamlı farklılık olup olmadığını inceleyen çalışma sayısı oldukça sınırlı olmakla birlikte bu bulguyla paralel araştırmaların varlığı gözlemlenmektedir (Nomaguchi & Johnson, 2014; Peker & Alabay, 2023). Nomaguchi ve Johnson (2014) düşük ve orta gelir grubunda ebeveynlik stresi odağında yaptıkları çalışmada ebeveynlik stresinin annelerin ve babaların haftalık çalışma süresine göre anlamlı farklılık göstermediğini bulmuştur. Benzer şekilde Peker ve Alabay'ın (2023), çalışan babaların stres düzeylerine yönelik yapmış oldukları çalışmada günlük çalışma saatine göre ebeveynlik stresi arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Lam ve diğerleri (2018) Avustralyalı ebeveynler ile yaptıkları çalışmada uzun saatler çalışan ebeveynlerin çocuklarına ayırdıkları zamanın azaldığı ve çocukları ile daha az zaman geçiren ebeveynlerin stres düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alanyazındaki araştırmalar incelendiğinde haftalık çalışma süresinin ebeveynlik stresi üzerinde etkili olması beklenen bir durumdur. Annenin çalışma süresi arttıkça çocuğuna/çocuklarına ve ailesine ayırdığı zamanın azalması, rol çatışması ve iş-aile çatışması gibi sorunlar yaşayabilmektedir. Tüm bunların sonucunda annenin ebeveynlik stresi artabilir. Moreira ve diğerleri (2019) ebeveynlerin iş-aile çatışması bağlamında yaptıkları çalışmada vardiyalı, tam zamanlı ve haftada 40 saat ve üzeri çalışan ebeveynlerin esnek çalışma imkânı olan ve haftada 40 saatten az çalışan ebeveynlerden daha yüksek düzeyde iş-aile çatışması yaşadığını bulmuştur. Bu çalışmada da annenin haftalık çalışma süresi ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamasında annenin çalışma koşulları etkili olmuş olabilir. Annenin hibrit ya da tamamen evden çalışıyor olması, esnek çalışma saatlerine sahip olması annenin haftalık çalışma saatinin ebeveynlik stresi üzerindeki etkisini anlamsızlaştırmış olabilir. Bu araştırma grubu hibrit ya da tamamen evden çalışan, esnek çalışma saatlerine sahip olan anneleri de içermektedir. Ayrıca en fazla çalışan annelerin haftalık çalışma saati 60 ile 75 saat arasındadır. Grubun bahsedilen özellikleri düşünüldüğünde haftalık 75 saatten daha uzun çalışma saatleri, çalışma koşulları, çocuğa nitelik olarak ayrılan zaman gibi değişkenlerin ebeveynlik stresinde daha etkili olabileceği düşünülebilir.

Araştırmanın sonucuna göre annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri annenin haftalık çalışma süresine göre anlamlı farklılık göstermezken eşin haftalık çalışma süresine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Eşleri 51 saat ve üzerinde çalışan annelerin

ebeveynlik stresleri, eşleri 41-50 saat çalışan ve eşleri 40 saatten az çalışan annelere göre anlamlı olarak daha yüksektir. Alanyazın incelendiğinde, ebeveynlik stresini eşin haftalık çalışma süresine göre inceleyen bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Burada en dikkat çeken bulgu annelerde en fazla çalışma süresine sahip olan grup 41 ile 75 saat arası çalışırken eşlerinin maksimum çalışma süresine sahip olan grup 51 ile 98 saat arası çalışmaktadır. Eşi 51 ile 98 saat çalışan annenin algıladığı ebeveynlik stresi fazladır. Tampon etki modelinde sosyal desteğin temel işlevi, stresli yaşam olaylarının neden olduğu zararı azaltarak veya dengeleyerek psikolojik iyilik hali üzerinde koruyucu bir rol oynamaktır. Sosyal destek, yüksek düzeyde stres oluşturacak durumlarda bireyin uyum sağlamasını kolaylaştırarak stresin zararlı etkilerini azaltan bir tampon görevi sunmaktadır. Temel etki modeli, sosyal destekten yoksun olmanın birey üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini savunmaktadır (Cohen & Wills, 1985). İhtiyaç duyulan zamanlarda bireyin çevresinde destek alabileceği kişilerin bulunması ve bu kişilerden destek alabileceğini bilmesi kişinin psikolojik olarak iyi hissetmesine katkıda bulunmaktadır (Stokes, 1985). Bir kişi, zorlu bir durumda olduğunda, yakın çevresinden yardım alacağına ve bu desteğe güvenebileceğine inanıyorsa, zorluklarla daha güçlü bir şekilde başa çıkabilir. Bu güvene sahip olan bireylerin stres ve kaygı düzeyleri daha düşük olur (Cohen & Wills, 1985). Evlilikteki eş desteği ile bireylerin stres düzeyi arasında negatif yönde ilişki mevcuttur. Başka ifadeyle eş desteği arttıkça karşılaşılan zorlu durumlarda yaşanan stres düzeyi azalmaktadır (Çiftçi-Arıdağ vd., 2019). Ebeveynin kişisel iyilik hali ve sağlıklı ebeveynlik sosyal destek sistemi ile ilişkilidir. Sosyal destek sistemi içerisindeki destek unsurlarından en önemli destek unsuru babadır. Babanın ebeveynlik sorumluluklarını paylaşması, annenin ebeveyn stresini artıran durumlara yönelik hassasiyet göstermesi, çocuklarla ilgili problemlerde anne ile iş birliği içinde olması, anneye fiziksel, duygusal ve sosyal destek sağlaması, ebeveynliğin getirdiği stresle başa çıkma konusunda anne için kolaylaştırıcı rol sunar (Kissman, 1988). Berryhill ve Durtschi'ye (2017) göre, çocuğun bakımıyla ilgili sorumluluk arttıkça, ebeveynlerin stres düzeyi de artmaktadır. Eşin çalışma saatinin fazla olması annenin bebek ya da çocuğun bakımı ile ilgili sorumluluğunun artmasında etkili olabilmektedir. Herrmann ve diğerlerinin (1998) genç anneler üzerinde gerçekleştirdikleri araştırma bulgularına göre; babaların çocuklar ile ilgili sorumlulukları daha fazla üstlendiği ailelerde, annelerin çocukları ile daha sağlıklı etkileşimler kurduklarını ve stres düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu

araştırmada annenin ebeveynlik stresi düzeyinin eşin haftalık çalışma süresine göre farklılaşması, eşin haftalık çalışma süresinin annenin algıladığı sosyal desteği ve eşinden algıladığı sosyal desteği etkileyebileceği nedenlerinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Diğer bir araştırma sonucuna göre annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri evlilik süresine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Alanyazın incelendiğinde, ebeveynlik stresi ve evlilik süresi değişkenlerini bir arada bulunduran araştırma sayısı sınırlı olmakla birlikte bu bulguyla paralel araştırmaların varlığı gözlemlenmektedir (Delvecchio vd., 2015; Lavee vd., 1996). Lavee ve diğerleri (1996), evlilik kalitesi ve ebeveynlik stresi odağında yaptıkları çalışmada hem annelerin hem de babaların ebeveynlik stres düzeylerinin evlilik süresine göre anlamlı farklılık göstermediğini bulmuştur. Benzer şekilde Delvecchio ve diğerlerinin (2015), 1-13 yaş çocuğu olan İtalyan ebeveynler ile yapmış oldukları araştırmada eşlerin evlilik süresi ile ebeveynlik stresi arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığını bulmuştur. Uzun süreli bir evlilikte çiftler birlikte zorlukları aşma ve stresle başa çıkma konusunda daha fazla deneyime sahip olabilirler ve bu durum ebeveynlik stresinde koruyucu etken olabilir. Diğer yandan uzun süreli bir evlilikte çocukların büyümesiyle birlikte ortaya çıkan yeni problemler ebeveynler arasında gerginliğe ve strese neden olabilir. Bu çalışmada annelerin ebeveynlik streslerinin evlilik süresine göre farklılaşmaması ebeveynlik stresi üzerinde evlilik süresi dışında etkili olan faktörlerin olduğunun göstergesi olabilir. Evlilik süresinden bağımsız olarak evlilikteki iletişim becerileri, çift uyumu, ebeveynlik deneyimi, annenin eşinden algıladığı destek, çocuğun gelişimsel ihtiyaçları gibi değişkenlerin annelerin ebeveynlik stresi üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Buna ek olarak, eşler arasındaki duygusal bağın güçlülüğü, ebeveynlerin birlikte problem çözme yetenekleri, annenin bireysel stresle başa çıkma stratejileri, sosyal çevrenin ve geniş ailenin desteği gibi unsurların da annelerin ebeveynlik stresi düzeylerinde belirleyici rol oynayabileceği öngörülmektedir. Dolayısıyla, ebeveynlik stresini anlamak ve yönetmek için, evlilik süresi dışındaki bu çeşitli faktörlerin de dikkate alınması önemli görülmektedir.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Alanyazın incelendiğinde, bu bulguyla uyumlu araştırmaların varlığı gözlemlenmektedir (Delvecchio vd., 2015;

Ediş, 2023; Ergül, 2019; İlhan, 2017; Koçhan, 2019; Peker & Alabay, 2023). Delvecchio ve diğerleri (2015), 1-13 yaş çocuğu olan İtalyan ebeveynler ile yapmış oldukları araştırmada çocukları çocuk cinsiyeti ile ebeveynlik stresi arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığını bulmuştur. İlhan (2017), özel gereksinimi olan 3-6 yaş çocukların ebeveynleri ile yürütmüş olduğu çalışmada ebeveynlik stres düzeylerinin çocuk cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Ergül (2019), 8-13 yaş psikiyatri kliniğine başvuran çocukların anneleri ile yürütmüş olduğu çalışmada çocuk cinsiyetinin ebeveynlik stresine anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir biçimde Koçhan (2019), engelli çocuğa sahip ebeveynlerin stres düzeyleri ile ilgili yapmış olduğu araştırmada çocuk cinsiyetinin ebeveynlik stresine anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Peker ve Alabay (2023), çalışan babaların stres düzeylerine yönelik yapmış oldukları çalışmada çocuk cinsiyetinin ebeveynlik stresine anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ediş (2023), 0-6 yaş çocuğu olan annelerin ebeveynlik stresi kapsamında yapmış olduğu araştırmada çocukların cinsiyetlerinin ebeveyn stresi puanları üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulguların aksine, alanyazında ebeveynlik stresinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği çalışmalar olduğu görülmektedir (Scher & Sharabany, 2005; Shin vd., 2006; Vierhaus vd., 2013). Shin ve diğerleri (2006) bilişsel gecikmesi olan 3-6 yaş arasındaki çocukların anne ve babalarının ebeveynlik stresi odağında yapmış olduğu araştırmada, annenin ebeveynlik stresinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığını; babanın ebeveynlik stresinin ise çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığını bulmuştur. Bu araştırmada kız çocuğu olan annelerin erkek çocuğu olan annelere göre daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Vierhaus ve diğerleri (2013) ise annenin ebeveynlik stresi ile çocukların içe yönelim ve dışa yönelim problemlerini incelemiş oldukları araştırmada erkek çocuk annelerinin kız çocuk annelerine göre daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlardan farklı olarak Scher ve Sharabany (2005), cinsiyetin ebeveynlik kaygısı ve stresinde oynadığı rolü inceledikleri araştırmada 3 aylık çocukların anne-babalarının ebeveynlik stres düzeyleri üzerinde çocuk cinsiyetinin doğrudan bir etkisi olmadığı; ancak ebeveynlik stres düzeyi üzerinde ebeveynin çocuğun cinsiyetiyle etkileşiminin etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma bulgularına göre erkek çocuk anneleri kız çocuk annelerine göre daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresine sahip olduğu ve bunun istatistiksel olarak anlamlı olduğu; kız çocuk babaları erkek

çocuk babalarına göre daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresine sahip olduğu ve bunun istatistiksel olarak anlamsız olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Alanyazın incelendiğinde ebeveynlik stresi düzeylerinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği araştırmalar olduğu gibi anlamlı farklılık gösterdiği araştırmalar da mevcuttur. Anlamlı farklılığın hangi cinsiyete sahip olmaktan kaynaklandığıyla ilgili genel bir bulgu bulunmamaktadır. Bu araştırmada, annelerin ebeveynlik stresi düzeylerinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemesi araştırmaya dahil edilen çocukların yaşlarının küçük olması ve cinsiyet ile ilgili farklılıkların çoğunlukla ergenlik döneminde belirginleşmeye başlamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Cinsiyetin ebeveynlik stresini belirlemesinden ziyade çocukların mizaç özelliklerinin, gelişimsel ihtiyaçlarının neler olduğunun ve ebeveynlerin bu durumlarla nasıl başa çıktığının önemli olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri çocuk sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu sonuca göre bir çocuğu olan anneler, iki ve daha fazla çocuğu olan annelere göre anlamlı düzeyde daha az ebeveynlik stresi yaşamaktadır. Alanyazın incelendiğinde, bu bulguyla uyumlu araştırmaların varlığı gözlemlenmektedir (Hong & Liu, 2021; Lavee vd., 1996; Özyazıcı & Yaray, 2022; Qian vd., 2021; Skreden vd., 2012). Lavee ve diğerleri (1996), evlilik kalitesi ve ebeveynlik stresi odağında yaptıkları çalışmada hem annelerin hem de babaların ebeveynlik stres düzeylerinin çocuk sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiğini bulmuştur. Bu çalışmaya göre anne ve babaların çocuk sayıları arttıkça ebeveynlik stresleri artmaktadır. Skreden ve diğerleri (2012), okul öncesi dönem çocuğu olan anne ve babalarda ebeveynlik stresi ve duygusal iyi olma hali odağında yapmış oldukları çalışmada birden fazla çocuğa sahip olmanın annenin ebeveynlik stresini arttırdığını bulmuştur. Benzer biçimde Hong ve Liu (2021), sosyal destek ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide ebeveyn öz yeterliliğinin etkisini incelemek amacıyla yaptıkları tek çocuklu ve iki çocuklu ailelerin katıldığı araştırmada iki çocuklu ailelerin tek çocuklu ailelere göre daha fazla ebeveynlik stresi yaşadığı, buna karşın daha düşük ebeveyn öz yeterliliğine sahip olduğunu bulmuştur. Qian ve diğerleri (2021), 3-7 yaş çocuğu olan annelerin ebeveynlik streslerini inceledikleri araştırmada iki çocuğu olan annelerin tek çocuğu olan annelere göre daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşadığı sonucuna ulaşmıştır. Özyazıcı ve Yaray'ın (2022) ebeveynlik stresini çeşitli değişkenlere göre incelemiş oldukları çalışmada ebeveyn

stres düzeyinin, çocuk sayısına bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı; bir çocuğu olan ebeveynlerin, iki ve üç çocuğu olan ebeveynlere göre anlamlı düzeyde daha az stres yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgulardan farklı olarak Karaca-Koç (2019) tarafından yapılan araştırmada 0-3 yaş çocuğu olan annelerin ebeveyn stres düzeylerinin çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuşlardır. Bu bulguya ek olarak araştırmada yapılan nitel görüşmelerde anneler çocuk sayısı arttıkça pratik yöntemler geliştirdiklerini ve ortaya çıkan sorunları hızlı bir şekilde çözüme ulaştırma becerisi kazandıklarını bildirmişlerdir. Bu araştırmanın bulgusuyla benzer bir şekilde Batool ve Khalid (2012) de çocuk sayısı arttıkça evlilik uyumunun azaldığını ve algılanan stres düzeyinin arttığını bulmuştur. Sahip olunan çocuk sayısının artması eşlerin birbiri ile geçirdiği zamanın azalmasına, ekonomik zorluklar yaşanmasına, ev ortamının eşler için kısıtlanmasına neden olarak evlilik uyumunu olumsuz etkilemektedir. Evlilik ilişkilerinin ebeveynlik stresi üzerinde etkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Abidin, 1992; Belsky, 1984) çocuk sayısının artması evlilik ilişkilerini etkilemekle birlikte ebeveynlik stresini de etkilemektedir. Ebeveynlik stresinin stresin özel bir alanı olduğu göz önünde bulundurulduğunda sahip olunan çocuk sayısının ebeveynlik stresini de etkileyeceği öngörülmektedir. Östberg ve Hagekull'a (2000) göre evde bulunan çocukların sayısı ve evdeki iş yükü ebeveynlik stresini artırmaktadır. Tüm bu açıklamalara paralel olarak bu araştırmada bir çocuğu olan annelerin iki ve daha fazla çocuğu olan annelere göre anlamlı düzeyde daha az ebeveynlik stresi yaşadığı bulunmuştur. Birden fazla çocuğa sahip olmak çocuklardan gelen taleplerin artması ve ebeveynlerin sorumluluklarının artması anlamına gelmektedir. Buna ek olarak artan çocuk sayısı ebeveynlerin maddi ve manevi kaynaklarının bölünmesine neden olmaktadır. Tüm bu durumlar ebeveynlerin daha fazla ebeveynlik stresi yaşamasına neden olabilir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri çocuğun yaşına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu sonuca göre 25-48 ay çocuğu olan anneler, 24 ay çocuğu olan annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşamaktadır. Alanyazın incelendiğinde ebeveynlik stresini çocuğun yaşına göre inceleyen araştırmalar (Delvecchio vd., 2015; Ediş, 2023; Moreira & Canavarro 2018; Özyazıcı & Yaray, 2022; Rönkä, vd., 2017; Skreden vd., 2012) olduğu görülmektedir. Skreden ve diğerleri (2012) okul öncesi dönem çocuğu

olan anne ve babalarda ebeveynlik stresi ve duygusal iyi olma hali odağında yapmış oldukları çalışmada düşük çocuk yaşının annelerin ebeveynlik stresini arttırdığını bulmuştur. Bu sonuç küçük çocuklardan gelen ebeveyn taleplerinin daha fazla olması ile ilişkilendirilmiştir. Berryhill ve Durtschi (2017) bekâr annelerin ebeveynlik stresleri ile ilgili çalışma sonuçlarına göre bebeklerin yaşamlarının ilk iki yılında gelişimsel becerileri sınırlıdır ve tamamen ebeveynlerine bağımlıdırlar. Bu nedenle ebeveynlerin sorumlulukları büyüktür. Rönkä ve diğerleri (2017) de yaptıkları çalışmada küçük çocuk yaşının yüksek düzeyde ebeveynlik stresi ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Özyazıcı ve Yaray (2022), ebeveynlik stresini çeşitli değişkenlere göre incelemiş oldukları çalışmada ebeveyn stres düzeyinin, çocuk yaşına bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı; 0-2 yaş çocuğu olan ebeveynlerin, 16-18 yaş çocuğu olan ebeveynlere göre anlamlı düzeyde daha az stres yaşadığını bulmuştur. Bu bulguların aksine alanyazında ebeveynlik stresinin çocuk yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği araştırmalar da bulunmaktadır (Delvecchio vd., 2015; Ediş, 2023; Moreira & Canavarro, 2018). Delvecchio ve diğerleri (2015), 1-13 yaş çocuğu olan İtalyan ebeveynler ile yapmış oldukları araştırmada çocukları 1-5 ve 6-13 yaş olarak gruplamış ve iki grubun ebeveynlerinin ebeveynlik stresi düzeylerinin anlamlı olarak farklılaşmadığını bulmuştur. Ediş (2023), 0-6 yaş çocuğu olan annelerin ebeveynlik stresi kapsamında yapmış olduğu araştırmada 0-36 ay çocuğu olan annelerin ebeveynlik stresleri ile 37-72 ay çocuğu olan annelerin ebeveynlik stresleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuştur. Skreden ve diğerlerinin (2012) çalışmasında daha düşük çocuk yaşı, annelerde genel ebeveynlik stresinin ve rol kısıtlamasının önemli ölçüde daha fazla olduğunu göstermiştir. Bu sonuç, küçük çocuklardan gelen ebeveyn taleplerinin daha fazla olması ile ilişkili olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Tüm araştırmalar göz önüne alındığında çocukların yaş gruplarının farklılaştığı görülmektedir. Bu araştırmada yaş grubu olarak 25-48 ay çocuğu olan annelerin 24 ay çocuğu olan annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşadığı bulunmuştur. Bu bulgunun nedenlerinden biri çocuğun kreş, oyun grubu gibi okul öncesi eğitim kurumuna başlama yaşının genellikle 24 ay sonrasında olması olabilir. Berryhill ve Durtschi'ye (2017) göre çocuğun bakımıyla ilgili sorumluluk arttıkça, ebeveynlerin stres düzeyi de artmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarına gönderilen çocukların anneleri, ek sorumluluklarla karşı karşıya kalabilir ve bu durum ebeveynlik stresinin daha yüksek düzeyde yaşanmasına neden olabilir. 25-48 ay arası dönemin özelliklerinin de

araştırma bulgusundaki sonuca etkili olabileceği düşünülebilir. 25-48 ay arasındaki çocuklar, kişisel bağımsızlıklarını keşfetmeye başlar, "hayır" demeyi öğrenir ve kendi tercihlerini belirlemeye çalışır. Bu süreçte, çocuğun istekleri ile ebeveynin beklentileri arasında uyumsuzluklar ortaya çıkabilir ve bu uyumsuzluk, annelerin stres düzeyini etkileyebilir. Bununla birlikte, 25-48 ay arasındaki çocuklar genellikle enerjiktir ve keşfetmeye heveslidirler. Bu dönemdeki çocuklar, daha fazla fiziksel ve zihinsel uyarıcıya ve çevrenin güvenli olmasına ihtiyaç duyarlar. Bu durum, annelerin çocuklarının ihtiyaçlarını çok boyutlu düşünmelerini gerektirebilir, özellikle çalışan anneler için zaman ve enerji yönetimini zorlaştırarak stres düzeylerini artırabilir.

Araştırma sonucuna göre annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri çocuğun okula gitme durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu sonuca göre çocuğu okula (anaokulu, kreş, oyun grubu vb.) giden anneler çocuğu okula (anaokulu, kreş, oyun grubu vb.) gitmeyen annelere göre daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşamaktadır. Bu bulgu araştırmanın 25-48 ay çocuğu olan anneler, 24 ay çocuğu olan annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşamaktadır bulgusuyla tutarlılık göstermektedir. Okula gitme yaşı genel olarak 25. aydan sonra başlamaktadır. Çocuğu okula giden annelerin daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşaması, bu çocukların genellikle 25-48 ay aralığında olmasıyla örtüşmektedir. Bu yaş aralığında çocuklar, hızlı gelişim ve değişim sürecindedir. Okula başlama, çocukların sosyal çevreye uyum sağlama süreci ve yeni deneyimlerle tanışmaları anlamına gelmektedir. Bu durum, anneler için ek bir stres kaynağıdır; çünkü çocuklarının yeni ortama uyum sağlamaları, sosyal beceriler geliştirmeleri ve okulda karşılaşabilecekleri zorluklarla başa çıkmaları konusunda kaygı yaşayabilmektedir. Buna ek olarak, çocuğun okula başlaması, annenin günlük rutininde ve zaman yönetiminde değişikliklere sebep olmaktadır. Bu durum, annelerin ek sorumluluklar üstlenmesini gerektirebilmekte ve zaman zaman çocuklarının okul ihtiyaçları ile iş-aile yaşam alanları arasında denge kurmaya çalışmalarına neden olabilmektedir. Tüm bunların sonucunda annelerin ebeveynlik stres düzeyleri artabilmektedir. Bu araştırma bulgusunun aksine Peker ve Alabay'ın (2023) çalışan babaların stres düzeylerine yönelik yapmış oldukları çalışmada çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna giden babalar, çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna gitmeyen babalara göre anlamlı düzeyde daha az ebeveynlik stresi

yaşamaktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılım çalışmalarının gerçekleştirilmesi, doğru ebeveynlik ile ilgili eğitimlerin düzenlenmesi, aile odaklı yaşanan sorunların yönetimi üzerine seminer uygulamalarının gerçekleşmesi gibi etkenler bu bulgunun gerekçesi olarak sunulmuştur. Işık (2021) 4-6 yaş arası anaokuluna devam eden çocuklar ve öğretmenleri ile yaptığı çalışmada daha öncesinde okul öncesi eğitim kurumuna giden çocukların gitmeyenlerden daha fazla dışsallaştırılmış problem davranışa sahip olduğunu bulmuştur. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmek, çocukların gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir; ancak bu etki kurumun niteliği ve çocuğun deneyimlediği ortamın kalitesine bağlıdır. Kurum personelinin baskıcı bir yaklaşım sergilemesi veya kurumda katı kuralların uygulanması çocukların duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, öğretmenlerin objektif olmayan bir tutum içerisinde olması çocukların özgüvenini zedeleyebilir ve ilişkilerinde güvensizlik oluşturabilir. Rekabetçi bir ortamın oluşturulması, çocukların stres düzeyini artırabilir ve iş birliği ve dayanışma gibi önemli sosyal becerilerin gelişimini engelleyebilir (Işık, 2021). Çocuğun özellikleri, anne-babaların ebeveynlik rollerinde zorluk yaşamasına ve stres düzeylerinin artmasına neden olabilir (Abidin, 1976; Akt., Abidin, 1989). Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda okul öncesi eğitim kurumuna giden çocuklarda gelişebilecek olumsuz davranışlar ebeveynlerinin stres düzeylerinin artmasında etkili olacağı düşünülebilir. Buna ek olarak, bir çocuğun aile ortamından ve ebeveynlerinden ilk kez ayrılığı okul öncesi bir kuruma gitmeye başlamasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu ayrılığın, yeni durumdan korkan çocuklar için travmatik bir dönem olduğu gerçeğinin yanı sıra, çocukların ebeveynleri de bir takım şüphe ve sorularla birlikte stresle karşı karşıya kalmaktadır (Markovic vd., 2019). Bu durumun getirdiği stresin annenin ebeveynlik stresini etkilemesi olağandır. Deater-Deckard ve diğerleri (1994) yaptıkları çalışmada ebeveynlik stresi ile ebeveyn ayrılık kaygısının ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu araştırmada hem annede hem de çocukta yaşanan ayrılma kaygısı, çocuğun başkası tarafından bakılmasına güven duymaya yönelik yaşanan endişenin çocuğu okula (anaokulu, kreş, oyun grubu vb.) giden annelerin çocuğu okula (anaokulu, kreş, oyun grubu vb.) gitmeyen annelere göre daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşamasının gerekçesi olabileceği düşünülmektedir. Buna ek olarak çocuğun okul öncesi eğitimine katılımının aileye getirdiği ekonomik sorumluluklarda annelerin ebeveynlik stresinde etkisi olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada, çocuğu okula (anaokulu, kreş, oyun grubu vb.) giden annelerin çocuğu okula (anaokulu, kreş, oyun grubu vb.) gitmeyen annelere göre; 25-48 ay çocuğu olan annelerin 24 ay çocuğu olan annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşadığı bulunmuştur. Bu iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde, çocuğu okula giden annelerin ve 25-48 ay arası çocuğu olan annelerin neden daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşadığını anlamak mümkündür. Çocuğu okula giden anneler, çocuklarının yeni bir ortama uyum sağlama süreciyle ilgili kaygı ve endişe yaşayabilmektedir. Çocuğun okulda yaşadığı problemlerin annelerin stres seviyesini artırabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, okul süreci, özellikle çalışan annelerin zaman ve organizasyon becerilerini zorlayabilir, bu da çalışan anneler için ek bir stres kaynağı olabilir. 25-48 ay arasındaki çocukların annelerinin daha yüksek stres yaşamasının nedenleri, bu dönemin çocuğun bağımsızlık kazanmaya başladığı, aynı zamanda daha hareketli ve meraklı olduğu bir dönem olması olduğu öngörülmektedir. Bu yaş grubundaki çocukların artan talepleri ve anneye olan bağımlılıklarının devam etmesi, annelerin üzerindeki baskıyı artırabilir. Sonuç olarak, her iki bulgu da çocukların gelişim süreçlerinin ve sosyal çevrelerinin annelerin ebeveynlik stresini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Anneler, çocuklarının bu kritik dönemlerinde hem duygusal hem de fiziksel olarak daha fazla çaba harcamak zorunda kaldıkları için daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşayabilirler.

5.2. Evlilik Uyumu ve Algılanan Sosyal Destek ile Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişkide İş-Aile Çatışmasının Aracılık Rolüne Yönelik Tartışma ve Yorum

Bu bölümde ilk olarak yapısal eşitlik modeli sonucu ortaya konulan direkt yollar (evlilik uyumunun iş-aile çatışmasını yordaması, evlilik uyumunun ebeveynlik stresini yordaması, algılanan sosyal desteğin iş-aile çatışmasını yordaması, algılanan sosyal desteğin ebeveynlik stresini yordaması, iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresini yordaması) tartışılmış ve yorumlanmıştır. Ardından evlilik uyumu ve algılanan sosyal destek ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolüne yönelik tartışma ve yoruma yer verilmiştir.

5.2.1. Evlilik Uyumunun İş-Aile Çatışmasını Yordamasına Yönelik Tartışma ve Yorum

Bu araştırmanın sonucunda evlilik uyumunun iş-aile çatışmasını anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Alanyazında evlilik uyumunun iş-aile çatışmasını yordadığına yönelik araştırma sonuçlarına (Akanbi, 2014; Carroll vd., 2013; Güzel, 2022; Worley & Shelton, 2020) ulaşılmıştır. Carroll ve diğerlerine (2013) göre iş-aile çatışması ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiye eşler arasındaki iletişim aracılık etmektedir. Araştırmaya göre, eşler arasındaki yapıcı iletişim, bireylerin çatışma ile başa çıkma kaynaklarına yeni bir boyut eklerken, yıkıcı iletişim ise tam tersi etki göstermektedir. Eleştiri, aşağılama veya aşırı savunma gibi yıkıcı iletişim biçimlerinin, iş-aile çatışmasının etkilerini artırabileceği düşünülmektedir. Evlilik uyumu, evli bir çiftin evlilik ilişkisine alışma deneyimini ifade etmekle birlikte eşlerin birbirine, karı veya koca olarak yeni rolüne ve evlilik ilişkisinin sorumluluklarına uyum sağlamasıdır (Kendrick & Drentea, 2016). İletişim becerisi, evlilik uyumunda önemli rol oynamaktadır (Kara & Ümmet, 2021). Evlilik ilişkisinde eşlerin duygu, düşünce ve beklentilerini ifade etme konusundaki yeterlilikleri, uyumlu ve dengeli ilişkiler kurmalarını ve sürdürmelerini kolaylaştırırken bu alandaki yetersizlikler ise evlilikte sorunlara yol açmaktadır (Duran & Hamamcı, 2010). Malkoç (2001), evlilik uyumu ile eşlerin iletişim stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada evlilik uyumu yüksek olan katılımcıların yapıcı iletişim yöntemleri kullandığını, evlilik uyumu düşük olan katılımcıların ise yıkıcı iletişim biçimleri kullandığını bulunmuştur. Tutarel-Kışlak ve Göztepe'nin (2012) çalışmasında da evlilik uyumu düşük olan katılımcıların daha fazla olumsuz duygusal tepki gösterdiği, beklentilerinin karşılanmadığı zamanlarda daha fazla hoşgörüsüz davrandığı ve daha depresif olduğu görülmüştür. Bayraktaroğlu ve Çakıcı'nın (2013) çalışmasında evlilik uyumu yüksek olan çiftlerin iletişim, çatışma çözme ve empati puan ortalamalarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapıcı çatışma çözme yaklaşımı, evlilik uyumu ve doyumu ile pozitif yönde, olumsuz çatışma çözme davranışları ise negatif yönde ilişkilidir (Ünal & Akgün, 2022). Yüksek evlilik uyumu, çiftlerin birbirleriyle empati kurabilmelerini, duygularını ve düşüncelerini açıkça ifade edebilmelerini ve karşılıklı anlayış geliştirmelerini sağlamaktadır. Bu durum çatışmaların daha yapıcı bir şekilde ele alınmasına ve çözülmesine yardımcı olabilmektedir. Diğer yandan düşük evlilik

uyumu ise iletişim engellerine ve artan gerilimlere yol açabilmektedir. Bu durum, çatışmaların daha sık ve yoğun yaşanmasına ve çözümsüz kalmasına neden olabilir. Yelsma (1984) yaptığı çalışmada işlevsel çatışma yönetimi ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu bulmuştur. Eriki'nin (2017) çalışmasında evlilik çatışması ile evlilik uyumu arasında negatif yönde orta düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Madden ve Janoff-Bulman (2001) da çatışma esnasında suçlayıcı davranma ile evlilik doyumu arasında negatif ilişki olduğunu ve evlilik doyumu yüksek olan kadınların eşlerini daha az suçladıklarını bulmuştur. Polat'ın (2006) çalışmasında evlilik uyumu ile çatışma eğilimi arasında negatif yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Alanyazın bilgilerinden hareketle evlilik uyumunun, çatışmaların sıklığı, şiddeti ve çözüm yolları üzerinde belirleyici bir etken olduğu söylenebilir. Uyumlu ve destekleyici evlilik ilişkisinin iş-aile çatışmasını azaltmada önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla uyumlu evliliklerin eşler arasındaki iletişim ve etkileşimin yapıcı olmasını ortaya çıkardığı düşünüldüğünde evlilik uyumu ile iş-aile çatışması arasındaki ilişki anlaşılabilir.

Alanyazın incelendiğinde evlilik uyumunun iş-aile çatışmasıyla düşük ve orta düzeyde negatif yönde ilişkisinin olduğu görülmektedir (Batool vd., 2017; Burley, 1995; Carrol vd., 2013; Derakhshan vd., 2019; Parlak & Karaköse 2021). Batool ve diğerleri (2017) iş doyumu, evlilik uyumu ve iş-aile çatışması arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada iş-aile çatışması ve aile-iş çatışması alt boyutları ile evlilik uyumu arasında negatif düzeyde anlamlı ilişki olduğunu bulmuştur. Derakhshan ve diğerlerinin (2019) çalışmasında evlilik uyumu ile iş-aile ve aile-iş çatışması arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Parlak ve Karaköse (2021) evlilik uyumu ve iş-aile çatışması arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Güzel'in (2022) çalışmasında, ilişkileri hakkında olumlu ifadeler kullanan kadınların daha az iş-aile çatışması yaşadığı bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre çift uyumu, çift memnuniyeti ve sevgi gösterimi ile iş-aile çatışması arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Benzer şekilde uyumlu evliliğe sahip bireyler olumlu bir ilişki şemasına sahip olur ve eşleriyle sağlıklı iletişim kurarlar. Birbirlerine karşı olumlu duygular besler ve karşılıklı olarak birbirlerini anlamaya çalışırlar. Ortak ilgi alanlarına zaman ayırarak birlikte keyifli aktiviteler yaparlar ve karşılaştıkları sorunları birlikte çözmek için çaba gösterirler (Halford vd., 1997). Tüm bu bilgilerden hareketle uyumlu bir evliliğin bireylerin çatışmalarla başa çıkmalarını

kolaylaştırdığı söylenebilir. Eşler arasındaki sağlıklı iletişim ve karşılıklı anlayış, iş yükü ve aile sorumlulukları arasında dengeli bir şekilde hareket etmelerini sağlar. Ayrıca, eşlerin keyifli vakit geçirme ve sorunları çözme becerisi, iş-aile çatışmasının etkilerini hafifletmektedir. Dolayısıyla uyumlu bir evlilik bireylerin hem iş hem de aile yaşamlarında daha az stres ve çatışma yaşamasına yardımcı olmaktadır. Tüm bu bilgiler doğrultusunda evlilik uyumu düzeyinin iş-aile çatışması düzeyini negatif yönde yordadığı anlaşılır görünmektedir.

5.2.2. Evlilik Uyumunun Ebeveynlik Stresini Yordamasına Yönelik Tartışma ve Yorum

Bu araştırmanın sonucunda evlilik uyumunun ebeveynlik stresini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Alanyazında evlilik uyumunun ebeveynlik stresini yordadığına yönelik araştırma sonuçlarına (Camisasca vd., 2014; Cimino vd., 2021; Gray vd., 2012; Rollè vd., 2017) ulaşılmıştır. Evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda eşler arasında fikir birliğinin oluştuğu ve eşlerin sorunlarını olumlu bir biçimde çözebildiği evlilik, uyumlu bir evlilik olarak tanımlanmaktadır (Erbek vd., 2005). Evlilik ilişkileri, ebeveyn davranışları ve ebeveynlik stresi üzerinde etkilidir (Abidin, 1992). Süreç modelinde bağlamsal stres ve destek kaynakları arasında bulunan evlilik ilişkilerinin ebeveynlik sürecini destekleyici ya da güçleştirici bir etkisi bulunmaktadır (Belsky, 1984). Evlilik ilişkisinde eşler arasındaki iş birliği ebeveyn davranışlarında rol oynamaktadır (Abidin, 1992). Eşler arasındaki iş birliğinin ebeveyn davranışlarını olumlu yönde etkileyerek çocukların daha sağlıklı, mutlu ve güvenli bir ortamda büyümelerine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ebeveynler iş birliği sayesinde rol dağılımını ve sorumlulukları daha adil bir şekilde paylaşabilir, çatışmaları yapıcı bir şekilde yönetebilir, duygusal destek sağlayarak duygusal sağlıklarını koruyabilir, birbirlerine destek olarak stres seviyelerini azaltabilir. Evlilikte eş desteği, bireyin ilişkisinde değerli hissetmesini sağlayarak evlilik doyumunu olumlu yönde etkilemektedir (Kabasakal & Soylu, 2016). Çiftçi-Arıdağ ve diğerlerinin (2019) yaptığı çalışmada eş desteği alt boyutlarından duygusal desteğin evlilik doyumunu; sosyal ilgi desteğinin evlilik doyumu ve psikolojik iyi oluşu anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Mutlu ve doyum sağlanan evlilikler, çiftlerin refahını sağlamakla birlikte ebeveynlerin iyi oluşlarını etkilemektedir (Çağ, 2011). Tüm bu bilgilerden hareketle, iyi oluş ve ebeveynlik stresi arasındaki negatif ilişki (Alaylı, 2023; Sharda vd., 2019) de göz önünde bulundurularak eşler arasındaki

uyumlu ilişkinin, karşılıklı olarak sağlanan fiziksel ve duygusal destek sayesinde, bireylerin stres seviyelerini azalttığı ve iyi oluşlarını artırdığı söylenebilir. Uyumlu bir evlilik, özellikle ebeveynlik sürecinde eşlerin birbirlerine sunduğu destekle, ebeveynlik stresinin yönetilmesini kolaylaştırır. Ebeveynlik stresinin yönetimi, eş desteğinin varlığı ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla, uyumlu bir evlilik ilişkisinin bireylerin genel iyilik halini desteklediğini ve ebeveynlik stresinin olumsuz etkilerini azalttığını söylemek mümkündür. Alanyazın incelendiğinde evlilik ilişkileri ile ebeveyn davranışları ve ebeveynlik stresi arasında ilişki olduğuna yönelik araştırma sonuçlarına (Duman-Kula, 2018; Kaya & Buğa, 2018) ulaşılmıştır. Kaya ve Buğa (2021) ebeveynlerin evlilik doyumları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada evlilik doyumu ile ebeveyn davranışlarının olumlu alt boyutları olan olumlu ebeveynlik ve çocukla ilgilenme arasında pozitif yönde, olumsuz alt boyutları olan tutarsız disiplin, dayakla cezalandırma ve zayıf ebeveyn takibi arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde Duman-Kula'nın (2018) çalışmasında evlilik doyumu ile ebeveyn yetkinliği arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Araştırmalar evlilik uyum düzeyi yüksek olan ebeveynlerin ebeveynlik stresi düzeylerinin düşük olduğunu kanıtlamaktadır (Benzies vd., 2004; Cimino vd., 2021; Fallahchai & Fallahi, 2022; Mazzeschi vd., 2015; Öztürk, 2022; Rollè, 2017; Salcuni vd., 2015; Zhong & Xu, 2024). Benzies ve diğerleri (2004) evlilik uyumu ile ebeveyn özelliklerinden kaynaklanan stres arasında orta düzeyde negatif ilişki olduğunu bulmuştur. Cimino ve diğerlerinin (2021) yaptıkları çalışmada çift uyumu ve ebeveynlik stresi arasında orta düzeyde negatif ilişki olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak çift uyumunun ebeveynlik stresinin anlamlı yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fallahchai ve Fallahi (2022) otizmli çocukların ebeveynleri ile ebeveyn stresi ve çift uyumu arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada ebeveyn stresi ile çift uyumu arasında orta düzeyde negatif bir ilişki olduğunu bulmuştur. Mazzeschi ve diğerleri (2015) ilk kez anne olan anneler ile bağlanma stili, doğum öncesi bağlanma ve çift uyumunun ebeveynlik stresini yordayıp yordamadığına ilişkin çalışma yapmıştır. Bu çalışmada çift uyumunun, doğum sonrası annenin ebeveynlik stresinin anlamlı bir negatif yordayıcısı olduğu ve annenin ebeveynlik stresindeki varyansın %18,9'unu açıkladığı sonucuna ulaşmıştır. Öztürk (2022) evlilik uyumu ve ebeveynlik stresi arasında düşük düzeyde negatif ilişki olduğu bulunmuştur. Salcuni ve diğerleri (2015) son 36 ay içinde 3-10 yaş arası bir çocuk evlat edinen anne ve babalar ile çift uyumu ve

ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmanın sonucunda annelerin çift uyumu ve ebeveynlik stresi arasında doğrudan ve negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Zhong ve Xu'nun (2024) çalışmasında annelerin evlilik uyumları ile ebeveynlik stresleri arasında orta düzeyde; babaların evlilik uyumları ile ebeveynlik stresleri arasında düşük düzeyde negatif ilişki olduğu görülmüştür (Büyüköztürk, 2020). Tüm bu bilgiler doğrultusunda evlilik uyumu düzeyinin annenin ebeveynlik stresi düzeyini negatif şekilde yordadığı kabul edilebilir.

5.2.3. Algılanan Sosyal Desteğin İş-Aile Çatışmasını Yordamasına Yönelik Tartışma ve Yorum

Bu araştırmanın sonucunda algılanan sosyal desteğin iş-aile çatışmasını anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Alanyazında algılanan sosyal desteğin iş-aile çatışmasını yordadığına yönelik araştırma sonuçlarına (Akçinar-Yayla, 2020; Aycan & Eskin, 2005; Candoğan, 2019; Frone vd., 1997; Hwang & Kim, 2021; Karabacak & Harlak, 2020; Luk & Shaffer, 2005; Polat vd., 2018; Şirin & Yücel, 2020) ulaşılmıştır. Frone ve diğerlerinin (1997) çalışmasında eş desteği ve aile desteğinin iş-aile çatışmasını negatif yönde etkilediği bulunmuştur. Aycan ve Eskin (2005) yapmış oldukları çalışmada bireyin sahip olduğu eş desteğinin iş-aile çatışmasını azalttığı görülmektedir. Luk ve Shaffer (2005) yaptıkları çalışmada aileye bağlılık, aile rolü beklentileri ve aileden gelen talepler ile aile-iş çatışması arasında pozitif; eş desteği ile negatif yönde ilişkisi olduğunu bulmuştur. Akçinar-Yayla (2020) ebeveyn davranışlarında iş-aile çatışmasının rolü kapsamında yaptığı çalışmada çalışmaktan suçluluk duyan ve algıladıkları sosyal destek seviyesi az olan annelerin daha fazla iş-aile çatışması deneyimlediğini bulmuştur. Karabacak ve Harlak (2020) otel çalışanlarının iş-aile yaşam çatışmalarının yordayıcılarını inceledikleri çalışmada otel çalışanlarının doyum ve algılanan sosyal destek düzeylerindeki artış yaşadıkları aile-iş çatışmalarının azalması yönünde etki etmektedir. Polat ve diğerleri (2018) hemşirelerde iş-aile çatışmasına yönelik yaptıkları çalışmada algılanan sosyal destek ile algılanan sosyal desteğin alt boyutlarından olan aile desteği algısının iş-aile çatışmasını negatif yönde etkilediği görülmüştür. Buna ek olarak aile desteği iş-aile çatışması ölçeği toplam puanını az düzeyde yordamaktadır. Candoğan (2019) yaptığı çalışmada sosyal destek ile iş aile yaşam çatışması arasında negatif bir ilişki olduğunu bulmuştur. Aile ve örgütün sağladığı sosyal desteğin düşük düzeyde olduğu durumlarda yaşanan iş aile yaşam çatışmasının daha fazla olduğu

görülmüştür. Şirin ve Yücel'in (2020) Türkiye'de kamu yükseköğretim kurumlarında görevli araştırma görevlileri ile yaptıkları çalışmada meslektaş desteğinin iş-aile çatışması üzerinde negatif düzeyde anlamlı etkisi olduğunu bulmuştur. Hwang ve Kim (2021) kocaların çocuk bakım desteği ve eşlerinin ikinci doğum niyetleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresinin aracılık etkisini incelemek amacıyla beş yaşın altında çocuğu olan, tam zamanlı çalışan çift gelirli annelerin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Babaların çocuk bakım desteğinin iş-aile çatışmasını ve ebeveynlik stresini azalttığı bulunmuştur.

Çalışan kadınlar, iş ve aile yaşamlarında birçok rol ve sorumluluk üstlenmelerinden kaynaklı olarak stres, iş yükü, ev işleri ile kariyer sorumluluklarını uzlaştırma ve rol çatışması sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır (ALZyoud, 2020). Çalışan anneler için işin bıraktığı olumsuz etkilere ek çocuk bakımının yükü ve sorumluluğu bulunmaktadır (Moreira vd., 2019). Aileye ayrılan zaman iş sorumluluklarının yerine getirilmesine engel olmakta ve iş-aile çatışmasına neden olmaktadır. Ertelenmesi zor olan ev işlerinin aile içerisindeki bir kişinin üzerinde yoğunlaşması çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. Bu durum bireyde rol yükü ve strese neden olmakta ve iş-aile çatışmasına yol açmaktadır (Çetinceli & Çarıkçı, 2020). Ev işlerinin dağılımı konusunda kadınların erkeklerden daha fazla sorumluluk üstlendiği göz önünde bulundurulduğunda (Kulik, 2011) çalışan annelerin iş-aile çatışması olağandır. Bu noktada özellikle çalışan anneler için sosyal desteğin oldukça önemli bir işlevi bulunmaktadır. Çalışan anne, sosyal destek sayesinde iş ve aile sorumluluklarını daha etkili bir şekilde dengelemekte, duygusal yükleri paylaşmakta ve stres düzeyini azaltmaktadır. Greenhaus ve Beutell'e (1985) göre sosyal destek iş-aile çatışmasını, rol baskılarını ve rol stresörlerinin etkisini azaltmaktadır. Sosyal destek, iş-aile çatışmasını doğrudan ya da iş-aile çatışmasına yol açan stres faktörlerinin etkisini değiştirerek dolaylı olarak azaltmaktadır (Van Daalen vd., 2006). Bu araştırmada kullanılan Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği aileden (anne, baba, eş, çocuklar, kardeşler), arkadaşlardan ve aile ve arkadaş dışındaki özel insanlardan (flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) gelen desteği kapsamaktadır (Eker vd., 2001). Eşten gelen sosyal destek, annenin iş ve aile sorumluluklarını daha dengeli bir biçimde yönetmesine olanak tanımaktadır. Eş desteği, annenin iş stresini hafifletmekte ve iş kaynaklı gerilimin ev yaşamına yansımasını engellemektedir. Eşin ev işleri ve çocuk bakımı gibi günlük görevlerin paylaşması, çalışan annenin iş

yükünü hafifletmektedir. Eş desteğinin yetersizliği ise iş-aile çatışmasına neden olmaktadır (Greenhaus & Beutell, 1985). Çocukların ev içindeki sorumlulukları paylaşması, annenin günlük görevlerini hafifletmekte ve iş-aile çatışmasının etkilerini azaltmaktadır. Ebeveynlerden gelen çocuk bakımı ve ev işleri konusundaki yardım, annenin iş yükünü hafifletmekte ve iş dışındaki zamanını daha verimli kullanmasına olanak tanımaktadır. Kardeşlerin sağladığı duygusal destek, annenin stres düzeyinin düşmesinde ve psikolojik iyi oluşunun artmasında etkili olmaktadır. Aile üyeleri dışında arkadaşlar da annelere duygusal destek sağlayarak, stresin yönetiminde ve günlük zorlukların üstesinden gelinmesinde yardımcı olurlar. Arkadaşlardan alınan destek, annelerin kendilerini daha güvende ve anlaşılmış hissetmelerini sağlayarak iş-aile dengesini kurmalarına katkıda bulunur. Özellikle, arkadaşlarla geçirilen zaman ve onların sunduğu sosyal faaliyetler, annelerin rahatlamasına ve zihinsel olarak yenilenmesine olanak tanır. Bu tür sosyal destek ağları, annenin hem iş yerinde hem de evde daha iyi performans göstermesini sağlar, dolayısıyla iş-aile çatışmasında korucuyu rol oynar. Tüm bu bilgiler doğrultusunda algılanan sosyal destek düzeyinin annenin iş-aile çatışması düzeyini negatif şekilde yordadığı kabul edilebilir.

5.2.4. Algılanan Sosyal Desteğin Ebeveynlik Stresini Yordamasına Yönelik Tartışma ve Yorum

Bu araştırmanın sonucunda algılanan sosyal desteğin ebeveynlik stresini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Alanyazında algılanan sosyal desteğin ebeveynlik stresini yordadığına yönelik araştırma sonuçlarına (Bonds vd., 2002; Boz-Semerci, 2016; Cihan vd., 2021; Çalışkan, 2020; Deater-Deckard & Scarr, 1996; Emery vd., 2008; Respler-Herman vd., 2012; Smith vd., 2001) ulaşılmıştır. Deater-Deckard ve Scarr'ın (1996) 12 ile 60 aylık çocuğu olan evli ebeveynler ile gerçekleştirdiği çalışmada başta eş olmak üzere sosyal ilişkilerden alınan duygusal destek ebeveynlik stresini azaltan en önemli etkendir. Respler-Herman ve diğerleri (2012) okul öncesi ve ilkokula devam eden çocukların ebeveynleri ile yaptıkları çalışmada ebeveynlik stresi ile sosyal destek ve olumlu ebeveynlik inançları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulguları sosyal destek ve olumlu ebeveynlik inançlarının ebeveynlik stresini azalttığı yönündedir. Boz-Semerci'nin (2016) çalışmasında sosyal desteğin ebeveynlik stresini anlamlı şekilde yordadığını bulmuştur. Araştırma sonucuna göre hem kadın hem de erkekler için sosyal destek ebeveynlik stresini azaltıcı etkiye

sahiptir. Cihan ve diğerleri (2021) ebeveynlik stresi ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişki odağında yapmış olduğu araştırmada algılanan sosyal destek ile ebeveynlik stresi arasında orta düzeyde negatif bir ilişki olduğunu bulmuştur. Bu bulguya ek olarak araştırmada algılanan sosyal desteğin ebeveynlik stresini anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Smith ve diğerleri (2001) çalışmasında sosyal desteğin ebeveynlik stresi üzerinde negatif yönde etkili olduğunu bulmuştur. Bonds ve diğerleri (2002) ebeveynlik desteği ile ideal ebeveynlik arasındaki ilişkide ebeveynlik stresinin aracı rolünü inceledikleri çalışmada genel sosyal desteğin ebeveynlik stresini anlamlı şekilde yordadığını bulmuştur. Suzuki (2010) ilkokul döneminde çocuğu olan 98 anne ile yaptığı araştırmada evlilik desteği, arkadaş desteği ve kayınvalide desteğinin ebeveynlik stresini azalttığını bulmuştur. Jeong ve diğerleri (2013) serebral palsili çocuğu olan annelerin algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada sosyal destek ve ebeveynlik stresi arasında düşük düzeyde negatif yönde ilişki olduğunu bulmuştur. Çalışkan (2020) tarafından tek çocuklu ailelerin ebeveynlik streslerine yönelik yapılan çalışmada ebeveynlik stresi ile eş desteği arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğu ve eş desteğinin ebeveynlik stresini negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Hong ve Liu'nun (2021) yaptığı araştırmada sosyal destek ile ebeveynlik stresi arasında düşük düzeyde negatif ilişki olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin sahip oldukları sosyal ilişki ağı ve buradan sağlanan destek ebeveynliği etkilemektedir (Belsky, 1984). Sosyal destek koruyucu faktör olarak işlev görür ve işlevsel ebeveynliği destekler (Webster-Stratton, 1990). Sosyal desteğin ebeveynliği olumlu yönde etkileme potansiyeli bulunmaktadır (Cihan vd., 2021) ve daha fazla sosyal desteğin ebeveynliği olumlu yönde etkilemesi muhtemeldir (Bonds vd., 2002; Smith vd., 2001). Sosyal destek türleri çeşitli şekillerde ebeveynliğe katkıda bulunmaktadır. Duygusal destek, ebeveynin öz saygısını yükseltmekte ve ebeveyn rolünü yerine getirmesi için gereken güveni sağlamaktadır. Bilgi desteği, ebeveynin sorun çözmesini sağlamaktadır. Maddi destek, ebeveyne başa çıkması için gereken fiziksel kaynakları sağlamaktadır (Andresen & Telleen, 1992). Belsky (1984) ebeveynlik uygulamalarını etkileyen iki farklı sosyal destek türü olduğunu ifade etmektedir. Bunlar genel sosyal destek ve ebeveynliğe yönelik sosyal destektir. Bu iki tür sosyal desteğin ebeveynlik üzerinde farklı doğrudan ve dolaylı etkilere sahip olduğu öne sürmüştür. Genel sosyal destek, ebeveynin psikolojik iyi oluşu

aracılığıyla dolaylı olarak ebeveynlikle ilişkilidir. Ebeveynliğe yönelik sosyal destek ise ebeveynlik ile doğrudan ilişkilidir. Bu araştırmada Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği aracılığıyla ölçülen destek türleri genel sosyal desteği ifade etmektedir. Sosyal destek, temel etki modeli ve tampon etki modeli olarak adlandırılan iki mekanizma aracılığıyla ebeveynlik gibi günlük stresler üzerinde etkili olabilmektedir. Temel etki modeline göre sosyal destek, ebeveynin ebeveynliği stresli olarak değerlendirmesini engellemektedir. Ebeveyn, sosyal destek mevcut olduğunda ebeveyn rolünün getirdiği talepleri karşılama konusunda kendini güvende hissetmektedir. Tampon etki modeli, ebeveynliğin stresli olarak algılanmasından sonra sosyal desteğin stresi azaltmaya nasıl hizmet ettiğini göstermektedir (Andresen & Telleen, 1992). Gage ve Christensen (1991) annelerin algıladığı sosyal desteğin stresi azaltmada anlamlı olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Östberg ve Hagekull (2000), yüksek sosyal desteğe sahip ebeveynlerin düşük düzeyde ebeveynlik stresi yaşama eğiliminde olduklarını, bunun da daha olumlu ve etkili ebeveynliğe yol açtığını bulmuştur. Tüm bu bilgiler doğrultusunda algılanan sosyal destek düzeyinin annenin ebeveynlik stresi düzeyini negatif yönde yordadığı kabul edilebilir. Ebeveynlik stresi için sosyal desteğin önemli bir tampon etki olduğu söylenebilir.

5.2.5. İş-Aile Çatışmasının Ebeveynlik Stresini Yordamasına Yönelik Tartışma ve Yorum

Bu araştırmanın sonucunda iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Alanyazında iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresini yordadığına yönelik araştırma sonuçlarına (Aydın, 2022; Berryhill & Durtschi, 2017; Moreira vd., 2019; Shreffler vd., 2011) ulaşılmıştır. Shreffler ve diğerleri (2011) itfaiyeci babalar ile iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi kapsamında yaptıkları araştırmada iş-aile çatışması, daha yüksek ebeveynlik stresi ve daha düşük ebeveynlik memnuniyeti ile ilişkilendirilmiştir. Kim ve Kwon (2014) çalışan annelerin iş-anne rol çatışması ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide ebeveyn memnuniyetinin aracı rolünü inceledikleri çalışmada iş-anne rol çatışmasının ebeveynlik stresinin yordayıcısı olduğunu bulmuştur. Berryhill ve Durtschi'nin (2017), bekar annelerin ebeveynlik stresleri kapsamında yaptığı çalışmada, daha yüksek düzeydeki iş-aile çatışmasının 1, 3 ve 5 yaşlarında çocuğu olan annelerde daha yüksek düzeydeki ebeveynlik stresi ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Moreira ve

diğerleri (2019) ebeveynlerin iş-aile çatışması bağlamında yaptıkları çalışmada, iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresini anlamlı olarak yordadığını bulmuştur. Daha yüksek düzeyde iş-aile çatışması daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi ile ilişkilidir. Hwang ve Jung (2020) bekar anneler ile yaptıkları çalışmanın bulguları iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresi ile pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir. Benzer biçimde Aydın (2022) çalışmasında iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresi arasında pozitif ilişki olduğunu bulmuştur. Belsky'ye (1984) göre iş, ebeveynlik üzerinde etkili olan değişkenler arasındadır. İş memnuniyeti, iş yoğunluğu, işin bireyin aile ilişkilerini etkileme düzeyi, işsizlik gibi iş ile ilgili faktörler ebeveyn davranışları üzerinde etkilidir. Benzer şekilde Abidin (1992) de işin ebeveyn rollerine etki ettiği; ebeveyn rollerinin de ebeveynlik stresine etki ettiğini belirtmektedir. Dolayısıyla iş-aile çatışmasının ebeveyn rollerine doğrudan, ebeveynlik stresine de dolaylı olarak etki etmesi beklenen bir sonuçtur. Bireyler iş ve aile yaşamlarında çeşitli rollere sahiptir ve sahip oldukları bu rolleri gerçekleştirirken denge sağlamaları gerekmektedir (Özdevecioğlu & Çakmak-Doruk, 2009). Çalışan kadınlar iş ve aile yaşamlarında birçok rol ve sorumluluk üstlenmesinden kaynaklı olarak stres, iş yükü, ev işleri ile kariyer sorumluluklarını uzlaştırma ve rol çatışması sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır (ALZyoud, 2020). Çalışan anneler için işin bıraktığı olumsuz etkilere ek çocuk bakımının yükü ve sorumluluğu bulunmaktadır. Çalışan anneler artan çocuk yetiştirme yükü ve iş ve aile alanları arasındaki rol çatışmaları sebebiyle yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşama eğilimindedir (Moreira vd., 2019). İş-aile çatışması, annelerin çocuklarına ve ailelerine yeterli zaman ve enerji ayırmalarını zorlaştırabilmektedir. Bu durum, annelerin çocuk bakımında yetersiz hissetmelerine ve ebeveynlik stresinin artmasına yol açabilmektedir. Akçinar ve Özbek'in (2021) 2-6 yaşları arasında çocuğu olan evli ve çalışan anneler ile yaptığı çalışmada çalışan annelerin yaşadığı iş-aile çatışmasının depresyon seviyelerini ve olumsuz ebeveynlik davranışlarını artırdığını ve çocukların olumlu sosyal-davranışsal gelişimlerini olumsuz yönde etkilediğini bulmuştur. İş-aile çatışmasının ebeveyn davranışlarını olumsuz etkilemesinin ebeveynlik stresine etki etmesi beklenen bir sonuçtur. Tüm bu bilgiler doğrultusunda iş-aile çatışması düzeyinin annenin ebeveynlik stresi düzeyini pozitif yönde yordadığı kabul edilebilir.

5.2.6. Evlilik Uyumu ve Algılanan Sosyal Destek ile Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişkide İş-Aile Çatışmasının Aracılık Rolüne Yönelik Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada evlilik uyumu ve algılanan sosyal destek ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolü olduğu bulunmuştur. İş-aile çatışması aracı değişken olarak analize dahil edildiğinde evlilik uyumunun ebeveynlik stresini ve algılanan sosyal desteğin ebeveynlik stresini yordama düzeyi düşmüştür. Özetle, evlilik uyumu ve algılanan sosyal destek ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının önemli bir değişken olduğu görülmektedir.

Evlilik uyumunun iş-aile çatışmasını ve ebeveynlik stresini negatif yönde yordamadaki katkısı, algılanan sosyal desteğin iş-aile çatışmasını ve ebeveynlik stresini negatif yönde yordamadaki katkısı ve iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresini pozitif yönde yordamadaki katkısı alanyazındaki bilgiler ve araştırmalar ışığında yukarıda tartışılmış ve yorumlanmıştır. Burada evlilik uyumu ve algılanan sosyal destek ile ebeveynlik stresi arasındaki iş-aile çatışmasının aracı rolü tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmada evlilik uyumunun iş-aile çatışmasını negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Evlilik uyumu, eşlerin birbirine, karı veya koca olarak yeni rolüne ve evlilik ilişkisinin sorumluluklarına uyum sağlaması ve eşlerin birçok alanda birbirleri ile uyum içerisinde hareket etmeleridir (Kendrick & Drentea, 2016; Locke & Wallace, 1959). Bu uyum, ekonomik koşullar, duygusal ifade, sosyal çevre, toplumsal normlar, cinsellik, yaşam felsefesi, eşlerin aile üyeleriyle ilişkisi, boş zaman aktiviteleri, ev içi ve dışı etkinlikler, güven duygusu, evlilikle ilgili genel bakış açısını ve çatışma çözme becerilerini içermektedir (Locke & Wallace, 1959). İletişim ve çatışma çözme becerilerindeki yetersizlik evlilikte sorunlara neden olmaktadır. Evlilikte çiftlerin etkili iletişim ve yapıcı çatışma çözme stillerine sahip olmamaları evlilik uyumunu olumsuz etkilemektedir. Evlilikte çatışma çözme stilleri, çiftlerin karşılaştıkları sorunları ele alış biçimleri olarak tanımlanır. Evlilik ilişkisinin niteliğini inceleyen bazı teorisyenler, evlilikte çatışmanın yokluğu ve çiftin çatışmayla başa çıkma yetilerinin evlilikte uyumun varlığına işaret ettiğini öne sürmektedir (Soylu & Kağnıcı, 2015). Alanyazın incelendiğinde uyumlu evliliğe sahip olan çiftlerin yapıcı çatışma çözme yaklaşımına sahip olduğu görülmektedir (Bayraktaroğlu & Çakıcı, 2013; Ünal & Akgün, 2022). Saba ve diğerleri (2023) iş-

aile çatışması ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiye çatışma çözme stratejilerinden kaçınma ve engellemenin aracılık rolü olduğu görülmüştür. Greenhaus ve Beutell'e (1985) göre evlilikte aile içi çatışmalar ve eş desteğinin yetersizliği iş-aile çatışmasına neden olmaktadır. Evlilikte eş desteğinin varlığı ise evlilik doyumunu olumlu yönde etkilemektedir (Kabasakal & Soylu, 2016). Çiftçi-Arıdağ ve diğerlerinin (2019) çalışmasında eş desteği alt boyutlarından duygusal desteğin ve sosyal ilgi desteğinin evlilik doyumunu anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Bu bilgi ile paralel olarak Burley (1995) evlilik uyumu ile iş-aile çatışması arasındaki ilişkide eşlerin sosyal destek algılarının ve eşler arası iş bölümündeki eşitliğin aracı rolü olduğunu bulmuştur. Uyumlu evliliklerde evlilikte yaşanan çatışmaların daha sınırlı olduğu, çiftin çatışmalar ile daha güçlü bir biçimde başa çıkabildiği ve eşlerin birbirine destek olduğu göz önünde bulundurulduğunda ve alanyazın bilgilerinden yola çıkarak, evlilik uyumunun iş-aile çatışmasını negatif yönde yordadığını söyleyebiliriz.

Araştırmada algılanan sosyal desteğin iş-aile çatışmasını negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Kadınların iş hayatına katılımı ile geleneksel aile yapısında birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Bu durum, çift kariyerli ailelerin sayısında bir artışa neden olmakta ve dolayısıyla bireylerin iş-aile ve aile-iş dengesi konusunda daha fazla zorluk yaşamalarına yol açmaktadır (Gölpek-Karababa, 2021). Yeni sosyo-kültürel süreçte, kadınlar hem kamusal hayata katılımda hem de iş dünyasında geleneksel rollerinden farklı bir konuma gelmiştir. Ancak, iş yaşamında ve diğer alanlardaki bu değişimlere rağmen, toplumun kadından beklediği rol ve davranışlar aynı kalmıştır. Kadınlardan bir yandan çocuk bakımı, ev işleri ve eşe bakma gibi geleneksel aile içi rollerini sürdürmeleri beklenirken diğer yandan iş hayatına katılma olanağı sağlanmıştır. Bunun sonucunda kadınlara ev içerisindeki geleneksel rollere ek olarak iş hayatındaki rol ve sorumluluklar eklenmiştir (Arslan, 2012). Özellikle kariyer odaklı profesyonel pozisyonlarda kadınların artan varlığı, iş-aile çatışmalarını artırmaktadır (Gölpek-Karababa, 2021). Çalışan kadınlar, çoklu sorumlulukları üstlenmelerinden kaynaklı olarak stres, iş yükü, ev işleri ile kariyer sorumluluklarını uzlaştırma ve rol çatışması sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır (ALZyoud, 2020). Bireyler, iş ve aile yaşamlarında çeşitli rollere sahiptir ve yerine getirmek durumunda oldukları rolleri gerçekleştirirken denge sağlamaları gerekmektedir (Özdevecioğlu & Çakmak-Doruk, 2009). Çalışan bireylerin iş ve aile yaşamları arasındaki dengeyi

sağlayabilmesi için aile, arkadaş, akraba gibi yakın çevresindeki bireylerden gelen sosyal destekten yararlanması gerekmektedir (Özmete & Eker, 2012). Sosyal destek, bireylerin, aile, akraba, komşu, arkadaş vb. ilişkileri ile ulaşabilecekleri somut ve psikolojik kaynaklarıdır (Cutrona & Suhr, 1990). Sosyal destek, iş-aile çatışmasını doğrudan ya da rol baskıları ve stresörlerinin etkisini değiştirerek azaltmaktadır (Greenhaus & Beutell, 1985; Van Daalen vd., 2006). Sosyal desteğin, algılanan stres faktörlerinin öncüsü olarak bireylerin durumları stresli olarak algılama olasılığını ve bu bağlamda algılanan stresörler aracılığıyla iş-aile çatışmalarını etkilediği bilinmektedir. Bireyin rol çatışmasını anlayabilmek için, bireyin sahip olduğu sosyal desteğin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bireyin sahip olduğu sosyal destek, bireylerin iş ve aile rolleri arasındaki çatışmayı yönetmelerinde önemli bir kaynak olarak kabul edilmektedir (Polat vd., 2018). Bu araştırmada bireyin algıladığı sosyal destek düzeyi Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile ölçülmüştür. Bu ölçek bireyin, ailesinden (anne, baba, eş, çocuklar, kardeşler), arkadaşlarından ve aile ve arkadaş dışındaki özel insanlardan (flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) algıladığı sosyal desteği kapsamaktadır (Eker vd., 2001). Algılanan sosyal destek, bireyin diğer kişiler ile güvenli bağlar kurarak ihtiyaç duyduğunda destek alabileceğine dair algısıdır (Stokes, 1985). Aile fertlerinin ve eşlerin birbirlerine olan desteği, bireylerin iş ve aile yaşamları arasındaki dengenin sağlanmasında etkili olmakla birlikte iş-aile çatışması düzeyini azaltmaktadır (Greenhaus & Beutell, 1985; Öcal, 2008; Turunç & Erkuş, 2010). Sosyal destek, iş yerinde ve evde sağlanan duygusal, bilgiye dayalı ve maddi destekler aracılığıyla, çalışan annelerin stres düzeylerini düşürerek iş ve aile rollerini dengelemesine yardımcı olmaktadır. Alanyazın incelendiğinde sosyal destek düzeyi yüksek olan olan bireylerin iş-aile çatışması düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir (Candoğan, 2019; Frone vd., 1997; Luk & Shaffer, 2005). Dolayısıyla, algılanan sosyal desteğin yüksek olması, çalışan annelerin hem iş hem de aile rollerini daha başarılı bir şekilde yerine getirmelerini kolaylaştırarak, iş-aile çatışması üzerinde koruyucu bir faktör olduğu söylenebilir. Alanyazın bilgilerinden yola çıkarak, algılanan sosyal desteğin iş-aile çatışmasını negatif yönde yordadığını söyleyebiliriz.

Araştırmada iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresini pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Kadınların çalışma hayatına girmesi ile başlayan rol çatışması durumu kadınlarda erkeklerden daha fazla görülmektedir. Kadınlardan evde geleneksel, işte

ise modern rolleri yerine getirmesinin beklenmesinden kaynaklı olarak kadınlar erkeklerden daha fazla iş-aile çatışması yaşamaktadır (Arslan, 2012). Bu araştırma grubundaki çalışan anneler için işin bıraktığı olumsuz etkilere ek çocuk bakımının yükü ve sorumluluğu bulunmaktadır. Çalışan anneler çocuk yetiştirme yükü ve iş ve aile alanları arasındaki rol çatışmaları sebebiyle yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşama eğilimindedir (Moreira vd., 2019). İş-aile çatışması, annenin işteki ve evdeki sorumluluklarını dengelemekte zorlanmasına yol açarak zaman ve enerji yetersizliği hissi yaratabilmektedir. Bu durum, annelerin çocuklarına yeterli zaman ayıramadığı ve ebeveynlik rollerini tatmin edici bir şekilde yerine getiremediği algısını güçlendirir, dolayısıyla ebeveynlik stresini artırır. Ebeveynlerin iş yaşantıları, ebeveynlik stresi üzerinde etkili olmaktadır. Ebeveynin mesleki kimliğinin yüksek bir statüde olması, kişisel kaynakların ve destek sistemlerinin daha fazla ve etkili olmasını sağlasa da (Belsky, 1984) bu durum iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresine olan etkisini tamamen ortadan kaldırmamaktadır. Yüksek statülü meslekler, genellikle yüksek beklentiler ve yoğun iş yükü ile birlikte geldiğinden, iş-aile çatışması yaşanma olasılığını artırabilir. Bu çatışma, ebeveynin her iki roldeki sorumluluklarını dengede tutamamasına ve dolayısıyla ebeveynlik stresinin artmasına yol açabilmektedir. Çalışan annelerin okul öncesi dönemde ve okul dönemi çocuğuna sahip olmaları, eşlerinden daha yüksek statülü bir mesleğe sahip olmaları ve çalışma saatleri zaman yetersizliğine neden olmaktadır (Voydanoff & Kelly, 1984). Ebeveynlerin yaşadığı zaman yetersizliği ebeveynlik stresinin artmasında etkili olabilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına ayırdıkları zaman azaldıkça ebeveynlerin stres düzeyleri yükselmektedir (Lam vd., 2018). Alanyazın bilgilerinden yola çıkarak iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresini pozitif yönde yordadığını söyleyebiliriz.

Bu araştırmada evlilik uyumu ve algılanan sosyal desteğin iş-aile çatışmasını negatif yönde yordaması sonucunda ebeveynlik stresinin negatif yönde yordandığı görülmektedir. İş-aile çatışmasının evlilik uyumu ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide aracılık rolü bulunmaktadır. Alanyazın incelendiğinde evlilik uyumu ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiye iş-aile çatışması dışında ebeveyn ittifakı (Camisasca vd., 2014), bağlanma kaygısı (Salcuni vd., 2015), ruh sağlığı (Rollè vd., 2017), algılanan sosyal destek (Fallahchai & Fallahi, 2022) ve ikili başa çıkma (Fallahchai & Fallahi, 2022; Zhong & Xu, 2024) değişkenlerinin de aracılık rolü

olduğu görülmektedir. Camisasca ve diğerleri (2014) evlilik uyumu ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide ebeveynlik ittifakının rolünü inceledikleri çalışmada ebeveyn ittifakının evlilik uyumu ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide aracılık rolü olduğunu bulmuştur. Bu çalışmada evlilik uyumunun ebeveynlik stresinin yordayıcısı olduğu görülmektedir. Bu sonuca ek olarak annelerde ebeveynlik ittifakı evlilik uyumunun iki boyutu olan uzlaşım ve görüş birliği ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiye aracılık ederken; babalarda ebeveynlik ittifakı evlilik uyumu doyum boyutu ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Salcuni ve diğerleri (2015) son 36 ay içinde 3-10 yaş arası bir çocuk evlat edinen anne ve babalar ile çift uyumu ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma boyutlarının aracı rolünü inceledikleri çalışmada annelerde daha iyi bir çift uyumunun daha düşük bağlanma kaygısı seviyeleri ile ilişkili olduğu ve daha düşük bağlanma kaygısı seviyelerinin de daha az ebeveynlik stresi ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Babalarda artan çift uyumunun daha düşük bağlanma kaçınması seviyeleri ile ilişkili olduğu ve daha düşük bağlanma kaçınması seviyelerinin de daha az ebeveynlik stresi ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Rollè ve diğerleri (2017) sağlıklı bebekleri olan ebeveynler ile ebeveynlik stresi, ruh sağlığı ve çift uyumu kapsamında yaptıkları çalışmanın sonuçları ruh sağlığının ebeveynlik stresi ve çift uyumu arasında aracılık rolü olduğunu göstermiştir. Fallahchai ve Fallahi (2022) otizmli çocukların ebeveynleri ile ebeveyn stresi ve çift uyumu arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada stres iletişimi, ikili başa çıkma ve algılanan sosyal destek, ebeveyn stresi ile çift uyumu arasındaki ilişkiyi modüle etmiştir. Zhong ve Xu (2024) ebeveynlik stresi ve evlilik uyumu arasındaki ilişkide ikili başa çıkmanın rolünü incelemek amacıyla 0-6 yaş arasında çocuğu olan 604 ebeveynin katıldığı bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda annelerin ve babaların ebeveynlik stresinin kendi evlilik uyumlarını önemli ölçüde etkilediğini ve ikili başa çıkmanın bu ilişkiye kısmi aracılık etkisi olduğu bulunmuştur.

Frone ve diğerlerine (1997) göre evlilik uyumu, aile içerisindeki anlaşmazlık ve gerginlikler, eşlerin birbirine olan desteği iş-aile çatışmasını etkilemektedir. Uyumlu bir evlilik, uyuşmayı, paylaşmayı ve görev ve sorumlulukların olgunlukla kabul edilmesini gerektirmektedir. Ailede birlik ve beraberliğin sağlanabilmesi için eşlerin ekonomik, yönetsel ve psiko-sosyal konularda uyum içinde olması önemlidir. Bu uyum olmadığında, ailede anlaşmazlıklar, duygusal yıkımlar ve çözülmeler meydana

gelebilir (Çakırlar, 2012). Evlilik uyumu yüksek olan bireyler olumlu bir ilişki şemasına sahiptir. Bununla birlikte uyumlu evliliği olan bireyler eşleri ile sağlıklı iletişim kurar, birbirlerine karşı olumlu duygular besler, karşılıklı olarak birbirlerini anlamaya çalışır, ortak ilgi alanlarına zaman ayırarak birlikte keyifli aktiviteler yapar ve karşılaştıkları sorunları birlikte çözmek için çaba gösterir (Halford vd., 1997). Uyumlu evliliklerde, çiftler arasında güçlü bir destek sistemi bulunur. Bu da iş kaynaklı stresin evde etkili bir şekilde yönetilmesine yardımcı olur. Evlilikteki sağlıklı iletişim ve anlayış, iş ve aile sorumluluklarının dengelenmesini kolaylaştırır ve karşılaşılan sorunların birlikte çözülmesini sağlar. Dolayısıyla evlilik uyumunun iş ve aile yaşam alanları arasındaki dengenin sağlanmasını kolaylaştırarak iş-aile çatışmasını negatif yönde yordadığını söylemek mümkündür. Uyumlu evliliklerde eşler birbirine destek olmakta ve evlilikte yaşanan çatışmalar daha sınırlı olmakla birlikte çiftler çatışmalarla daha güçlü bir biçimde başa çıkabilmektedir. Aile içi çatışmalar ve yetersiz eş desteğinin iş-aile çatışmasına neden olduğu göz önünde bulundurularak (Greenhaus & Beutell, 1985) ve alanyazın bilgilerinden yola çıkarak bireylerin evlilik uyumu düzeyi azaldıkça iş-aile çatışması düzeyleri artmaktadır (Batool vd., 2017; Derakhshan vd., 2019; Parlak & Karaköse 2021). Bu araştırma sonucuna göre evli ve çalışan annelerin evlilik uyumu düzeyi azaldıkça iş-aile çatışması artmakta ve iş-aile çatışması düzeyinin artması sonucunda ebeveynlik stresinin arttığı söylenebilir. İş-aile çatışması, iş alanından kaynaklanan rol taleplerinin aile alanından kaynaklanan rol talepleriyle bağdaşmadığı bir roller arası çatışma biçimidir (Greenhaus & Beutell, 1985). İşte ve evde birçok sorumluluk taşıyan çalışan kadınlar, stres, iş yükü, ev işleri ve kariyer sorumluluklarını dengelemekte ve rol çatışmalarıyla başa çıkmakta zorlanmaktadırlar (ALZyoud, 2020). Çalışan anneler için bu durum daha zor bir hale gelmektedir. Çalışan anneler aynı anda birden fazla işi yürütmeye çalışmakta ve bu yüzden zaman yetersizliği yaşamaktadır. Zaman yetersizliği, çalışan annelerin yorgun ve stresli hissetmelerine, dolayısıyla yaşam kalitelerinde ve aile içi ilişkilerinde bozulmalara neden olabilmektedir. Ev içi sorumluluklar ve çocuk bakımıyla ilgili artan beklentiler, annelerin iş hayatına olumsuz yansımakta ve çalışma konusunda suçluluk hissetmelerine neden olabilmektedir (Bayar-Türkoğlu vd., 2022). Çalışan anneler, işin olumsuz etkilerinin yanı sıra çocuk yetiştirme yükü ve iş ile aile arasındaki rol çatışmaları nedeniyle yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşamaktadır (Moreira vd., 2019). İş-aile çatışması, çalışan annelerin çocuklarına ve ailelerine yeterli zaman ve

enerji ayırmalarını zorlaştırabilir. Bu durum, annelerin çocuk bakımında yetersiz hissetmelerine ve ebeveynlik stresinin artmasına yol açabilir. Abidin'e (1989) göre ebeveynin kişilik yapısı ve sağlığı, ebeveynlik rolüne duyulan bağlılık ve yeterlik hissi ebeveynlik stresini etkilemektedir. İş-aile çatışmasının suçluluk duygusu (Bayar-Türkoğlu vd., 2022), stres (Efeoğlu & Özgen, 2007; Kelly vd., 2008), düşük düzeyde iyi oluş (Bayhan-Karapinar, 2020), düşük ebeveynlik memnuniyeti (Shreffler vd., 2011), yüksek düzeyde psikolojik semptomlar (Aydın, 2022) ve düşük ebeveyn yetkinlik algısı (Cinamon vd., 2007) ile ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda iş-aile çatışmasının ebeveynlik stresi üzerindeki etkisi anlaşılabilir. Evlilik uyumu yüksek olan çiftler, birbirlerine duygusal ve pratik destek sağlama konusunda daha başarılıdır. Bu da iş ve aile rollerinin dengelenmesini kolaylaştırmakta ve dolayısıyla iş-aile çatışmasını azaltmaktadır. İş-aile çatışmasının azalması ile ebeveynlerin zaman ve enerji yönetimini iyileşmekte ve bunun sonucunda ebeveynlik rollerinde daha az stres yaşamalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla, evlilik uyumu iş-aile çatışmasının yarattığı baskıları azaltarak, ebeveynlik stresinin azalmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu süreç, ebeveynlerin iş ve aile yaşamında daha dengeli ve tatmin edici bir deneyim yaşamalarına katkıda bulunmakla birlikte, çocukların gelişimi ve aile bütünlüğü açısından olumlu sonuçlar doğurmaktadır.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre iş-aile çatışmasının algılanan sosyal destek ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide aracılık rolü bulunmaktadır. Bu araştırma bulgusu ile benzer olarak Aydın (2022) iş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik sağlık arasında ilişkiyi incelediği çalışmasında eş desteği azaldıkça aileden işe doğru çatışmanın arttığı, aileden işe doğru çatışma arttıkça ebeveynlik stresinin arttığı, ebeveynlik stresi arttıkça psikolojik semptomların arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Eş desteğinin sosyal destek alanlarından biri olduğu göz önünde bulundurulduğunda Aydın'ın (2022) araştırma sonuçlarının bu araştırmanın sonuçlarıyla tutarlı olduğu söylenebilir.

Hobfoll (1989), bireylerin çevresel stres faktörlerine nasıl tepki verdiğini ve bu stresin iyi oluşlarını nasıl etkilediğini açıklamak amacıyla kaynakların korunumu kuramını geliştirmiştir. Kurama göre bireylerin değer verdikleri şeyler ''kaynak'' olarak adlandırılmakta ve bireylerin kaynakları elde etmek, korumak ve geliştirmek için çaba sarf ettiklerini belirtmektedir. Bireyin kaynaklarının tehdit edilmesi,

kaybolması ve kaynak yatırımının beklenen kaynak kazancı ile sonuçlanmaması durumunda stres ortaya çıkmaktadır (Seiger & Wiese, 2009). Örneğin, destekleyici bir eşe sahip olmayan çalışanlar, kaynak kaybına karşı daha hassas oldukları için iş-aile çatışması yaşamaya daha yatkın olabilmektedir. İş-aile çatışmasının daha fazla deneyimlenmesi, çalışanları stres faktörlerine karşı daha açık hale getirebilmektedir. Bu durum çalışanların daha yüksek düzeyde ebeveynlik stresi yaşamalarına neden olabilmektedir (Aydın, 2022).

Sosyal destek, önemli bir sosyal kaynağı temsil etmekte ve bireylerin aile, akraba, komşu, arkadaş vb. ilişkileri ile ulaşabilecekleri somut ve psikolojik kaynaklarını ifade etmektedir. Bireylerin artan talepler ve stresle başa çıkmak için bu kaynaklara ihtiyacı vardır. Sosyal destek, mevcut kaynakların korunması ve yenilerinin elde edilmesinde etkilidir (Cutrona & Suhr, 1990; Seiger & Wiese, 2009). Çocuklara barınma, yiyecek, giyecek, sağlık, oyuncak ve okul malzemeleri gibi maddi destek sağlamak ebeveynlerin büyük bir sorumluluğudur. Çoğu ebeveyn, ebeveynliğin maddi taleplerini karşılamak için istihdam veya ücret karşılığı çalışmak zorundadır. Sosyal destek kaynakları, ebeveynlerin çocuk yetiştirmenin günlük stresiyle başa çıkmalarına yardımcı olan memnuniyet ve saygınlık gibi psikolojik kaynaklar sağlar. Bununla birlikte, ücretli işin çok talepkâr veya elverişsiz hale gelmesi, uzun çalışma saatleri gibi faktörler, ebeveynlerin çocuklarına bakma sorumluluğunu yerine getirmelerini zorlaştıran bir stres kaynağı olabilir (Nomaguchi & Johnson, 2014). Aileden ya da diğer insanlardan sosyal destek almadan ve sıklıkla rekabetçi, stresli ve güvensiz çalışma koşullarında iş ve aile ile ilgili sorumlulukları uzlaştırmak çalışan birçok ebeveynin karşılaştığı bir zorluktur (Moreira vd., 2019). Sosyal destek, iş-aile çatışmasının azalmasıyla ilişkili olan önemli bir sosyal kaynaktır (Seiger & Wiese, 2009). Sosyal destek azaldıkça iş-aile çatışması artmakta, bu da ebeveynlik stresini artırmaktadır. Yeterli sosyal destek, bireylerin iş ve aile yaşamlarını dengelemelerine yardımcı olurken bu destekten yoksun olmak iş-aile çatışmasının ve dolayısıyla ebeveynlik stresinin artmasına yol açabilmektedir (Aydın, 2022; Frone vd., 1997; Hwang & Kim, 2021; Karabacak & Harlak, 2020; Luk & Shaffer, 2005; Polat vd., 2018). İş-aile çatışması, ebeveynlik davranışlarının önemli bir sosyal belirleyicisidir ve ebeveynlik stresi üzerinde etkili olmaktadır (Moreira vd., 2019). İş-aile çatışmasının yükselmesi, ebeveynlerin çocuklarına yeterli zaman ve enerji ayırmalarını zorlaştırarak, ebeveynlik rollerinde daha fazla stres yaşamalarına neden

olabilmektedir (Aydın, 2022; Berryhill & Durtschi, 2017; Moreira vd., 2019; Shreffler vd., 2011). Alanyazın bilgilerinden yola çıkarak sosyal destek azaldıkça iş-aile çatışmasının arttığı, bu çatışmanın ebeveynlik stresini de artırdığını söylemek mümkündür. Bu durum, bireylerin sosyal destekten yoksun kaldıklarında, iş-aile dengesi kurmakta daha fazla zorlandıklarını ve bunun sonucunda ebeveynlik rollerinde daha yüksek stres yaşadıklarını ortaya koymaktadır.

Bu araştırma kapsamında evlilik uyumu ve algılanan sosyal destek araştırmanın bağımsız değişkeni ve ebeveynlik stresi araştırmanın bağımlı değişkenidir. Bu bağlamda annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolü incelenmiştir. Araştırmanın sonucu çalışan annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolü olduğunu göstermektedir.

Alanyazındaki bilgiler, araştırmalar ve bu araştırmanın sonucunda ebeveynlik stresi için evlilik uyumunun, algılanan sosyal desteğin ve iş-aile çatışmasının önemli değişkenler olduğu görülmektedir. Bu araştırma, çalışan annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolünü ortaya koyan ilk araştırma niteliğindedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu araştırmada ilk olarak 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresleri, annenin yaşı, annenin eğitim düzeyi, annenin haftalık çalışma süresi, eşin yaşı, eşin eğitim düzeyi, eşin haftalık çalışma süresi, evlilik süresi, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun okula gitme durumu değişkenlerine göre anlamlı derecede farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolü incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları aşağıda sıralanmıştır:

1. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri annenin yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
2. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri eşin yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
3. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri annenin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
4. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri eşin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
5. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri annenin haftalık çalışma süresine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
6. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri eşin haftalık çalışma süresine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
7. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri evlilik süresine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
8. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri çocuk sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

9. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
10. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri çocuğun yaşına göre anlamlı farklılık göstermektedir.
11. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri çocuğun okula gitme durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.
12. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin evlilik uyumları iş-aile çatışmasını yordamaktadır.
13. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin evlilik uyumları ebeveynlik stresini yordamaktadır.
14. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin algıladıkları sosyal destek iş-aile çatışmasını yordamaktadır.
15. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin algıladıkları sosyal destek ebeveynlik stresini yordamaktadır.
16. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin iş-aile çatışmaları ebeveynlik stresini yordamaktadır.
17. 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolü olduğu bulunmuştur.

6.2. Öneriler

Bu araştırmada, 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin ebeveynlik streslerinin annenin yaşı, annenin eğitim düzeyi, annenin haftalık çalışma süresi, eşin yaşı, eşin eğitim düzeyi, evlilik süresi ve çocuğun cinsiyeti değişkenlerine göre farklılık göstermediği; eşin haftalık çalışma süresi, çocuk sayısı, çocuğun yaşı ve çocuğun okula gitme durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Araştırmanın bir diğer sonucunda çalışan annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolü olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar dâhilinde aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

6.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırmanın bulgusuna göre 25-48 ay çocuğu olan annelerin ebeveynlik stresleri, 24 ay çocuğu olan annelerden; çocuğu okula giden annelerin ebeveynlik stresleri, çocuğu okula gitmeyen annelerden daha yüksektir. Çocukların kreş, oyun grubu ya da anaokuluna gitme yaşı genellikle 24 ay sonrasındadır. Bu kapsamdan hareketle bu iki bulgu birlikte değerlendirilebilir. Bu noktada okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan psikolojik danışmanların, ebeveynlere rehberlik etmesi oldukça önemlidir. Ebeveynlik becerilerinin ve ebeveyn rolünün getirmiş olduğu stresle baş etme becerilerinin geliştirilmesi için psikolojik kaynaklarını güçlendirecek psiko-eğitim müdahaleleri okul öncesi kurumlarında uygulanabilir ve bu gibi eğitimlere ulaşılabilirlik arttırılabilir.
- Bu araştırmanın bulgusuna göre iki ve daha fazla çocuğu olan çalışan annelerin ebeveynlik stresleri tek çocuğu olan annelerden daha yüksektir. Aynı zamanda diğer bir bulguya göre eşi 51 saat ve üzerinde çalışan annelerin ebeveynlik stresleri eşleri 40 saatten az ve 41-50 saat çalışan annelerden daha yüksektir. Çalışma hayatında olan ve aynı zamanda birden fazla çocuğu büyütmeye çalışan anneler, ulaşabilecekleri sosyal destek kaynakları hakkında bilgilendirilebilir. Ebeveynlik stresini azaltmaya yönelik müdahalelere ulaşması sağlanabilir.
- Bu araştırmada evlilik uyumu ve algılanan sosyal destek iş-aile çatışması aracılığıyla ebeveynlik stresini yordamaktadır. Bu araştırma sonucunda ebeveynlik stresinin azaltılmasına yönelik geliştirilen müdahale programlarının içeriğinde evlilik ilişkisini geliştirme, çift uyumunu arttırma, sosyal destek kaynaklarına ulaşma, aile-iş dengesini sağlama, çatışma çözme gibi becerileri geliştirmenin önemli olduğu görülmektedir.

6.2.2. Gelecekte Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma 2-6 yaş arasında çocuğu olan evli ve çalışan annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolünü teorik yaklaşımla açıklayan ve aralarındaki ilişkinin dikkate değer olduğunu vurgulayan ilk araştırma niteliğindedir. Bu araştırmada dâhil edilen değişkenlerin ilişkisi ilkokul,

ortaokul, lise gibi farklı yaş gruplarında çocuğu olan ebeveynlerle planlanabilir.

- Ebeveynliğin belirleyicisi olarak süreç modeli ve ebeveyn stres modeli ile açıklanan bu araştırma sonucuyla bağlantılı olarak yeni araştırmalarla ebeveynlik stresinin ilişkili olabileceği düşünülen diğer değişkenler (ebeveynin gelişimsel geçmişi, kişilik özellikleri, depresyon düzeyi, duygusal yetkinliği, mesleki statüsü, yaşam olayları, çocuğun özellikleri ve evlilik ilişkileri gibi) ile de ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiler incelenebilir.
- Bu araştırma kesitsel bir sonuç sunmuştur. Evlilik uyumu, algılanan sosyal destek, iş-aile çatışması ve ebeveynlik stresinin birbirleri üzerindeki neden sonuç ilişkisini anlayabilmek için boylamsal çalışmalar planlanabilir.
- Evlilik uyumu, algılanan sosyal destek ve iş-aile çatışması müdahalelerini içeren programlar geliştirilebilir ve bu programların ebeveynlik stresi düzeyine etkisi deneysel modellerle araştırılabilir.
- Bu araştırma kapsamında eşin haftalık çalışma süresi, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti ve çocuğun okula gitme durumu değişkenlerinde anlamlı farklılık görülürken annenin yaşı, annenin eğitim düzeyi, annenin haftalık çalışma süresi, eşin yaşı, eşin eğitim düzeyi, evlilik süresi ve çocuğun cinsiyeti değişkenlerinde anlamlı farklılık görülmemiştir. Ebeveynlik stresiyle ilişkili olabileceği düşünülen diğer değişkenler (ilk anne olma yaşı, çocuğun gelişimsel özellikleri, ihtiyaçları ve kişilik özellikleri, sosyo-ekonomik düzey, çocuk bakımında eş desteği, ebeveynin kendine ayırdığı zaman, ebeveynin evliliğine yönelik değerlendirmeleri gibi) araştırılabilir.
- Bu araştırmada, 25-48 ay çocuğu olan annelerin ebeveynlik stresi düzeylerinin 24 ay çocuğu olan annelerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, çocuğu okula giden annelerin ebeveynlik stresi düzeyleri, çocuğu okula gitmeyen annelere göre daha yüksektir. Bu bağlamda, annelerin ebeveynlik streslerindeki bu farklılıkta çocuğun gelişimsel ihtiyaçları, okula gitme durumu, sosyal etkileşim gereksinimleri ya da bağımsızlık kazanma süreçlerinin etkisi incelenebilir.
- Bu araştırmada, annelerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iş-aile çatışmasının aracılık rolü

olduğu bulunmuştur. Bu ilişkide farklı değişkenlerin rolü olabilir. Gelecekte yapılacak araştırmalar evlilik uyumu, sosyal destek ve ebeveynlik stresleri arasındaki ilişkide iyi oluş, psikolojik sağlamlık, evlilik kalitesi, evlilik çatışması, ilişkisel yılmazlık, ebeveyn-çocuk ilişkisi gibi değişkenlerin aracılık rolünü inceleyebilir.

KAYNAKÇA

Abidin, R. R. (1989). The determinants of parenting: What variables do we need to look at?. *Annual Meeting of the American Psychological Association,* 1-29. https://eric.ed.gov/?id=ED314190

Abidin, R. R. (1990). Introduction to the special issue: The stresses of parenting. *Journal of Clinical Child Psychology, 19*(4), 298-301. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1904_1

Abidin, R. R. (1992). The determinants of parenting behavior. *Journal of Clinical Child Psychology, 21(*4), 407-412. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2104_12

Adkins, C. L., & Premeaux, S. F. (2012). Spending time: The impact of hours worked on work-family conflict. *Journal of Vocational Behavior, 80*(2), 380-389. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2011.09.003

Agbangba, C. E., Aide, E. S., Honfo, H., & Kakai, R. G. (2024). On the use of post-hoc tests in environmental and biological sciences: A critical review. *Heliyon, 10*, 1-12. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e25131

Ahmad, S., & Jahangir, M. (2020). Resilience as predictor of marital adjustment among couples. *Pakistan Journal of Clinical Psychology, 19*(2), 33-44. https://pjcpku.com/index.php/pjcp/article/view/10

Ahmadi, L., Panaghi, L., Sadeghi, M. S., & Zamani Zarchi, M. S. (2020). The mediating role of personality factors in the relationship between family of origin health status and marital adjustment. *Journal of Research & Health, 10*(4), 239-248. http://dx.doi.org/10.32598/jrh.10.4.1526.1

Akanbi, S. (2014). Influence of work-family conflict and perceived social support on marital satisfaction of ındividuals with dual-career family in Oyo, Nigeria. *British Journal of Education, Society & Behavioural Science, 4*(10), 1400-1411. https://doi.org/10.9734/bjesbs/2014/9114

Akgün, R., & Çifci, E. G. (2010). Engelli çocuğa sahip ailelerde güçlendirme yaklaşımı ve sosyal destek sistemi. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, (1), 23-36. https://dergipark.org.tr/en/pub/uobild/issue/47081/592082

Akçinar, B., & Özbek, E. (2021). İş-aile çatışmasının depresyon, ebeveynlik davranışları ve çocukların sosyal-davranışsal gelişimi ile ilişkisi. *Nesne Dergisi, 9*(22), 838-862. https://doi.org/10.7816/nesne-09-22-06

Akçinar-Yayla, B. (2020). Ebeveynlik davranışları ve çocukların sosyal-davranışsal gelişiminde iş-aile çatışmasının rolü. *Tübitak,* 1-122. https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/621545

Akın, A., Tunca, M., & Bayrakdar, İ. (2017). İş-Aile Çatışması Ölçeği (İAÇÖ) Türkçe formu: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *II. Uluslararası Sosyal*

Bilimler Sempozyumu, 39-44. https://toad.halileksi.net/olcek/is-aile-catismasi-olcegi/

Aksel, B. (2018). *0-6 yaş arası çocuğu olan annelerin psikolojik iyi oluşlarının öznel iyi oluş, öğrenilmiş güçlülük ve algılanan sosyal destek açısından yordanması* (Yayın No. 527075) [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Alaylı, P. (2023). *4-10 yaş aralığında çocuğu olan babaların baba katılım düzeylerini açıklamada babalık rolü algısı, ebeveynlik stresi ve psikolojik iyi oluşun rolü* (Yayın No. 802473) [Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Allen, T. D., & Armstrong, J. (2006). Further examination of the link between work-family conflict and physical health. *American Behavioral Scientist, 49*(9), 1204-1221. https://doi.org/10.1177/0002764206286386

Altıntaş, E. (2014). Stres Yönetimi. Anı Yayıncılık.

ALZyoud, N. F. (2020). Psychological stress and its relationship to marital adjustment among working mothers in jordanian society and its ımpact on raising children. *International Journal of Psychological Studies, 12*(1), 1-10. https://doi.org/10.5539/ijps.v12n1p10

Andresen, P. A., & Telleen, S. L. (1992). *The relationship between social support and maternal behaviors and attitudes: A meta-analytic review. American Journal of Community Psychology, 20*(6), 753-774. https://doi.org/10.1007/bf01312606

Apaydın, Ç. (2011). *Öğretim üyelerinin işe bağımlılık düzeyi ile iş-yaşam dengesi ve iş-aile yaşam dengesi arasındaki ilişki* (Yayın No. 302868) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Arabacı, N., Özyürek, A., & Gözün-Kahraman, Ö. (2022). Okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ve baba-çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 12(*2), 656-675. https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1023795

Ardahan, M. (2006). Sosyal destek ve hemşirelik. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 9*(2), 68-75. https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunihem/issue/2633/33879

Arslan, E. (2017). Erken çocuklukta bilişsel gelişim. M. E. Deniz (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim* içinde (s. 2-25). Pegem Akademi.

Arslan, M. (2012). İş-aile ve aile-iş çatışmalarının kadın çalışanların iş doyumları üzerindeki etkisi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(1), 99-114. https://dergipark.org.tr/en/pub/birtop/issue/3528/47967

Arslantaş, H., Dereboy, İ. F., Aştı, N., & Pektekin, Ç. (2011). Factors influencing adults psychological help-seeking attitudes. *Meandros Medical And Dental Journal, 12*(1), 17-23. https://dergipark.org.tr/en/pub/meandrosmdj/issue/44185/545213

Asbari, M., Bernarto, I., Pramono, R., Purwanto, A., Hidayat, D., Sopa, A., Alamsyah, V. U., Senjaya, P., Fayzhall, M., & Mustofa, M. (2020). The effect of work-family conflict on job satisfaction and performance: A Study of

Indonesian female employees. *International Journal of Advanced Science and Technology, 29*(3), 6724-6748.

Avcı, Ş., Fener, M. T., & Mutlu, A. (2021). Serebral palsili çocukların fonksiyonel seviyeleri ve ekstremite dağılımlarının ebeveynlik stres düzeyine etkileri. *Aydın Sağlık Dergisi, 7*(2) 123-140. https://dergipark.org.tr/en/pub/asder/issue/62676/864999

Aycan, Z., & Eskin, M. (2005). Relative contributions of childcare, spousal support, and organizational support in reducing work–family conflict for men and women: The case of Turkey. *Sex Roles, 53*(7-8), 453-471. https://doi.org/10.1007/s11199-005-7134-8

Aycan, Z. (2008). Cross-cultural approaches to work-family conflict. K. Korabik, D.S. Lero, & D.L. Whitehead (Ed.), In *handbook of work-family ıntegration* (s. 353-370). Academic Press. https://doi.org/10.1016/b978-012372574-5.50022-3

Aydın, A. (2016). *Eğitim psikolojisi.* Pegem Akademi.

Aydın, A., Kahraman, N., & Hiçdurmaz, D. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi olma düzeylerinin belirlenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 8*(1), 40-47. https://doi.org/10.14744/phd.2017.95967

Aydın, M. (2022). *İş-aile çatışması, ebeveynlik stresi ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin kaynakların korunumu kuramı çerçevesinde incelenmesi* (Yayın No. 757367) [Yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Aydoğan, D. (2014). *Çiftlerde ilişkisel yılmazlığın ebeveynlik stresi, ilişkisel başa çıkma, ilişkisel profesyonel yardım arama ile ilişkisi* (Yayın No. 381501) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Aydoğan, D., & Özbay, Y. (2017). Ebeveynlik stres ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, *2*(2), 24-38. http://ijeces.hku.edu.tr/tr/pub/issue/31378/316758

Ayta, F., & Şen, M. (2023). Türkiye'de kadın istihdamının genel görünümü: İstihdamın artırılması kapsamında seçilmiş ülke örnekleri. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, *9*(2), 421-454. https://doi.org/10.20979/ueyd.1327737

Bacanlı, H. (2021). *Eğitim psikolojisi.* Pegem Akademi.

Bağcı-Çetin, B. (2023). Annelerin algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlik stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*(1), 1-14. https://doi.org/10.52826/mcbuefd.1167056

Bajaba, S., Azim, M. T., & Uddin, M. A. (2022). Social support and employee turnover intention: The mediating role of work-family conflict. *Revista Brasileira de Gestão de Negócios, 24*(1), 48-65. https://doi.org/10.7819/rbgn.v24i1.4153

Bandalos, D. L. (2008). Is parceling really necessary? A comparison of results from ıtem parceling and categorical variable methodology. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal, 15*(2), 211-240. https://doi.org/10.1080/10705510801922340

Batool, I., Hussain, S., & Bajwa, R. S. (2017). Job satisfaction and marital adjustment among paramedical: Mediating role of work family conflict. *Journal of Business and Social Review in Emerging Economies*, *3*(1), 61-74. https://doi.org/10.26710/jbsee.v3i1.37

Batool, S. S., & Khalid, R. (2012). Emotional intelligence: A predictor of marital quality in Pakistani couples. *Pakistan Journal of Psychological Research*, *27*(1), 65-88.

Batt, R., & Valcour, P. M. (2003). Human resources practices as predictors of work-family outcomes and employee turnover. *Industrial Relations: A Journal of Economy & Society*, *42*(2), 189-220. https://doi.org/10.1111/1468-232X.00287

Bayar, M. E. (2023). Erken çocukluk dönemi fen eğitimi ve çocukların bilişsel gelişimi. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 53-66. https://doi.org/10.46236/jovosst.1228326

Bayar-Türkoğlu, H. T., Yüceer-Kardeş, T., Özdemir, S., & Sever, M. (2022). Toplumsal cinsiyet algısı, anne istihdam suçluluğu ve işten ayrılma niyeti ilişkisi: İş-aile çatışmasının rolü. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *33*(4), 1103-1120. https://dergipark.org.tr/en/pub/tsh/issue/73277/1056784

Bayhan Karapinar, P., Metin Camgoz, S., & Tayfur Ekmekci, O. (2019). Employee wellbeing, workaholism, work–family conflict and ınstrumental spousal support: A moderated mediation model. *Journal of Happiness Studies, 21*, 2451-2471. https://doi.org/10.1007/s10902-019-00191-x

Bayraktaroğlu, H., & Çakıcı, E. (2013). Factors related with marital adjustment. *Eurasian Journal of Educational Research*, *53*, 297-312.

Bayraktaroğlu, H. T., & Çakıcı, E. T. (2017). Psychometric properties of revised form dyadic adjustment scale in a sample from North Cyprus. *International Journal of Educational Science*, *19*(2-3), 113-119. https://doi.org/10.1080/09751122.2017.1393954

Beach, S. R. H., & Gupta, M. (2006). Dırectıve and nondırectıve spousal support: dıfferentıal effects?. *Journal of Marital and Family Therapy*, *32*(4), 465-477. https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2006.tb01621.x

Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, *55*(1), 83-96. https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1984.tb00275.x

Belsky, J., & Jaffee, S. R. (2015). The multiple determinants of parenting. D. Cicchetti, & D. J. Cohen (Ed.), In *developmental psychopathology: Volume three: Risk, disorder, and adaptation* (s. 38-85). John Wiley & Sons. https://doi.org/10.1002/9780470939406.ch2

Benzies, K. M., Harrison, M. J., & Magill-Evans, J. (2004). Parenting stress, marital quality, and child behavior problems at age 7 years. *Public Health Nursing, 21(*2), 111-121. https://doi.org/10.1111/j.0737-1209.2004.021204.x

Berryhill, M. B., & Durtschi, J. A. (2017). Understanding single mothers' parenting stress trajectories. *Marriage and Family Review*, *53*(3), 227-245. https://doi.org/10.1080/01494929.2016.1204406

Bloomfield, L., & Kendall, S. (2012). Parenting self-efficacy, parenting stress and child behaviour before and after a parenting programme. *Primary Health Care*

Research & Development, 13(4), 364-372. https://doi.org/10.1017/S1463423612000060

Bonds, D. D., Gondoli, D. M., Sturge-Apple, M. L., & Salem, L. N. (2002). Parenting stress as a mediator of the relation between parenting support and optimal parenting. *Parenting, 2*(4), 409-435. https://doi.org/10.1207/s15327922par0204_04

Boyar, S. L., Maertz, C. P., & Pearson, A. W. (2005). The effects of work-family conflict and family-work conflict on nonattendance behaviors. *Journal of Business Research, 58*(7), 919-925. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2003.11.005

Boz-Semerci, A. (2016). *Sosyal destek ve cinsiyete yönelik kalıp yargıların stres ve iş aile arasındaki çatışmalara etkisi: Kadın ve erkek arasındaki farklılıklar* (Yayın No. 423600) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Bramlett, M. D., & Mosher, W. D. (2002). Cohabitation, marriage, divorce, and remarriage in the United States. *Vital and Health Statistics, 23*(22), 1-94.

Brandão, T., Brites, R., Hipólito, J., Pires, M., & Nunes, O. (2020). Dyadic coping, marital adjustment and quality of life in couples during pregnancy: An actor–partner approach. *Journal of Reproductive and Infant Psychology, 38(*1), 49-59. https://doi.org/10.1080/02646838.2019.1578950

Brandmaier, A. M., von Oertzen, T., McArdle, J. J., & Lindenberger, U. (2013). Structural equation model trees. *Psychological Methods, 18*(1), 71-86. https://doi.org/10.1037/a0030001

Brauchli, V., Sticca, F., Edelsbrunner, P., von Wyl, A., & Lannen, P. (2024). Are screen media the new pacifiers? The role of parenting stress and parental attitudes for children's screen time in early childhood. *Computers in Human Behavior, 152*, 1-14. https://doi.org/10.1016/j.chb.2023.108057

Britner, P., Morog, C. M., Pianta, C. R. & Marvin, R. S. (2003). Stress and coping: A comparison of self-report measures of functioning in families of young children with cerebral palsy or no medical diagnosis. *Journal of Child and Family Studies, 12*(3), 335–348. https://doi.org/10.1023/a:1023943928358

Bulut-Ateş, F., & Kurt, İ. E. (2019). Ebeveynlik stresini yordamada annelik algısı ve eş desteği. *The Journal of Academic Social Science Studies, 7*(71), 1-12. https://doi.org/10.9761/jasss7751

Burger, J. M. (2016). *Kişilik.* Kaknüs Yayıncılık.

Burley, K. A. (1995). Family variables as mediators of the relationship between work family conflict and marital adjustment among dual career men and women. *The Journal of Social Psychology, 135*(4), 483-497. https://doi.org/10.1080/00224545.1995.9712217

Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı.* Pegem Akademi.

Byron, K. (2005). A meta-analytic review of work-family conflict and ıts antecedents, *Journal of Vocational Behavior, 67*(2), 169-198. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2004.08.009

Camisasca, E., Miragoli, S., & Di Blasio, P. (2014). Is the relationship between marital adjustment and parenting stress mediated or moderated by parenting alliance?. *Europe's Journal of Psychology, 10*(2), 235-254. https://doi.org/10.5964/ejop.v10i2.724

Can, A. (2020). *Spss ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi.* Pegem Akademi.

Candoğan, B. (2019). *Toplumsal cinsiyet rollerinin iş aile yaşam dengesi tartışmaları ile yeniden üretimi* (Yayın No. 588591) [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Canel, A. N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması* (Yayın No. 21092) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Canel, A. N. (2012). *Evlilik ve aile hayatı.* Nakış Ofset.

Carroll, S. J., Hill, E. J., Yorgason, J. B., Larson, J. H., & Sandberg, J. G. (2013). Couple communication as a mediator between work–family conflict and marital satisfaction. *Contemporary Family Therapy, 35(*3), 530-545. https://doi.org/10.1007/s10591-013-9237-7

Chen, Z., Tanaka, N., Uji, M., Hiramura, H., Shikai, N., Fujihara, S., & Kitamura, T. (2007). The role of personalıtıes ın the marıtal adjustment of Japanese couples. *Social Behavior and Personality: An International Journal, 35*(4), 561-572. https://doi.org/10.2224/sbp.2007.35.4.561

Chester, C. E., & Blandon, A. Y. (2016). Dual trajectories of maternal parenting stress andmarital intimacy during toddlerhood. *Personal Relationships, 23*(2), 265-279. https://doi.org/10.1111/pere.12122

Chung, G. S. K., Chan, X. W., Lanier, P., & Wong, P. Y. J. (2023). Associations between work–family balance, parenting stress, and marital conflicts during COVID-19 pandemic in Singapore. *Journal of Child and Family Studies, 32*(1), 132-144. https://doi.org/10.1007/s10826-022-02490-z

Cihan, H., Karagöz, H. K., & Var, E. Ç. (2021). Boşanmış annelerin ebeveynlik stresleri ile kişilik özellikleri, algıladıkları sosyal destek ve ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algıları arasındaki ilişki. *Turkish Studies-Educational Sciences, 16*(5), 2191-2212. http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.52182

Cimino, S., Marzilli, E., & Tambelli, R. (2021). Psychological distress due to COVID-19 in parents and children's emotional and conduct problems: The mediation role of couple adjustment and parenting stress. *Psychology Hub, 38*(2), 15-22. http://dx.doi.org/10.13133/2724-2943/17526

Cinamon, R. G., & Rich, Y. (2002). Gender differences in the importance of work and family roles: Implications for work–family conflict [Özet]. *Sex roles, 47*, 531-541. https://doi.org/10.1023/A:1022021804846

Cinamon, R. G., Weisel, A., & Tzuk, K. (2007). Work-family conflict within the family: Crossover effects, perceived parent-child interaction quality, parental self-efficacy, and life role attributions. *Journal of Career Development, 34*(1), 79-100. https://doi.org/10.1177/0894845307304066

Cingöz, A., & Kaya, A. (2018). İş-aile çatışmasının iç girişimcilik üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik turizm sektörü çalışanları üzerinde bir araştırma. *Çukurova*

Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(2), 127-153. https://dergipark.org.tr/en/pub/cuiibfd/issue/42702/451225

Cohen, O., & Finzi-Dottan, R. (2012) Reasons for divorce and mental health following the breakup. *Journal of Divorce & Remarriage, 53*(8), 581-601. http://dx.doi.org/10.1080/10502556.2012.719413

Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin, 98*(2), 310-357. https://doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.310

Cooklin, A. R., Giallo, R., & Rose, N. (2011). Parental fatigue and parenting practices during early childhood: An Australian community survey. *Child: Care, Health, and Development, 38*(5), 654-664. https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2011.01333.x

Coşkun, Y., & Akkaş, G. (2009). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(1), 213-227. https://dergipark.org.tr/en/pub/kefad/issue/59520/855982

Coventry, W. L., Gillespie, N. A., Heath, A. C., & Martin, N. G. (2004). Perceived social support in a large community sample: Age and sex differences. *Social psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 39*, 625-636. https://doi.org/10.1007/s00127-004-0795-8

Cutrona, C. E., & Troutman, B. R. (1986). Social support, ınfant temperament, and parenting self-efficacy: A mediational model of postpartum depression. *Child Development, 57*(6), 1507. https://doi.org/10.2307/1130428

Çağ, P. (2011). *Evli bireylerde eş desteği ve evlilik doyumu* (Yayın No. 308412) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çakırlar, A. (2012). *Polislerde evlilik uyumunu etkileyen bazı değişkenlerin incelenmesi* (Yayın No. 328096) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çalışkan, M. N. (2020). *Tek çocuklu ailelerde ebeveynlik stresinin psikolojik esneklik ve eş desteği ile ilişkisi* (Yayın No. 631953) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çarıkçı, İ. H., & Çelikkol, Ö. (2009). İş-aile çatışmasının örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyetine etkisi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9*(9), 153-170. https://dergipark.org.tr/en/pub/sbe/issue/23196/247777

Çavuşoğlu, Z. Ş. (2011). *Bağlanma stilleri evlilik uyumu ve aldatma eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 296637) [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çekiç, A., Akbaş, T., & Hamamcı, Z. (2015). Adaptation of Parenting Stress Index into Turkish: The validity and the reliability study. *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 14*(3), 647-667. https://doi.org/10.21547/jss.256755

Çetinceli, K., & Çarıkçı, İ. H. (2020). İş-aile çatışması neden ve sonuçları: Kuramsal bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (37), 174-192. https://dergipark.org.tr/en/pub/sbe/issue/56041/747686

Çiftçi-Arıdağ, N., Erus, S. M., & Ünsal-Seydooğlulları, S. (2019). Eş desteğinin evlilik doyumu ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 18*(71), 1014-1024. https://dergipark.org.tr/en/pub/esosder/issue/46916/424421

Çolak, B., & Kahriman, İ. (2022). Yüksek riskli çocuk grubu: Sokakta yaşayan çocuklar karşılaştıkları sorunlar ve hemşirelik yaklaşımları. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi, 4*(1), 81-91. https://dergipark.org.tr/en/pub/jgehes/issue/69515/996903

Çulcuoğlu, C., & Çınar, P. (2019). Kamu spotlarının 2-6 yaş grubu çocuklar için görelik bakımından değerlendirilmesi. *Bilge Kagan 2nd International Science Congress,* 74-80. https://www.researchgate.net/publication/358825066_tam_metın_kıtapcıgı

Dabrowska, A., & Pisula, E. (2010). Parenting stress and coping styles in mothers and fathers of pre-school children with autism and Down syndrome. *Journal of Intellectual Disability Research, 54,* 266-280. https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2010.01258.x

Day, R. W., & Quinn, G. P. (1989). Comparisons of treatments after an analysis of variance in ecology. *Ecological Monographs, 59*(4), 433-463. https://doi.org/10.2307/1943075

Deater-Deckard, K., Scarr, S., McCartney, K., & Eisenberg, M. (1994). Paternal separation anxiety: Relationships with parenting stress, child-rearing attitudes, and maternal anxieties. *Psychological Science, 5,* 341-346. https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1994.tb00283.x

Deater-Deckard, K., & Scarr, S. (1996). Parenting stress among dual-earner mothers and fathers: Are there gender differences?. *Journal of Family Psychology, 10*(1), 45-59. https://doi.org/10.1037/0893-3200.10.1.45

Deater-Deckard, K. (1998). Parenting Stress and child adjustment: Some old hypotheses and new questions. *Clinical Psychology: Science and Practice, 5*(3), 314-332. https://doi.org/10.1111/j.1468-2850.1998.tb00152.x

Delvecchio, E., Sciandra, A., Finos, L., Mazzeschi, C., & Riso, D. D. (2015). The role of co-parenting alliance as a mediator between trait anxiety, family system maladjustment, and parenting stress in a sample of non-clinical Italian parents. *Frontiers in Psychology, 6,* 1-8. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01177

Derakhshan, S., Rahimi Pordanjani, T., & Amani, M. (2019). The relationships between work-family conflict and marital adjustment in married female nurses: The moderating role of social support. *The Horizon of Medical Sciences, 25*(1), 50-56. https://imtj.gmu.ac.ir/article-1-3052-en.html

Doğan-Bulut, N., & Asan, A. (2020). Evli bireylerin aile yaşam döngüsü basamaklarında algıladıkları stres ve aile stresörleri ile başa çıkma yöntemlerinin incelenmesi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi, 3*(1), 61-78. https://dergipark.org.tr/en/pub/apjec/issue/54248/723861

Donat-Bacıoğlu, S. (2018). 0-6 yaş bebeklik ve erken çocukluk dönemi uyum ve davranış problemleri. F. Savi-Çakar (Ed.), *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* içinde (s. 117-162). Pegem Akademi.

Douglass, F. M., & Douglass, R. (1995). The marital problems questionnaire (MPQ): A short screening ınstrument for marital therapy. *Family Relations, 44*(3), 238-244. https://doi.org/10.2307/585521

Duman-Kula, M. (2018). *Genç yetişkinlerin ebeveyn yetkinliklerinin evlilik doyumu ve algıladıkları anne-baba davranışları açısından incelenmesi* (Yayın No. 530785) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Dunning, M., J., & Giallo, R. (2012). Fatigue, parenting stress, selfefficacy and satisfaction in mothers of infants and young children, *Journal of Reproductive and Infant Psychology, 30*(2), 145-159. https://doi.org/10.1080/02646838.2012.693910

Duran, Ş., & Hamamcı, Z. (2010). Evlilik öncesi ilişki geliştirme programının romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzları üzerine etkisinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 23*(23), 87-100. https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/issue/21111/227374

Durmuş, E., & Baba, E. (2014). Evli çiftlerin duygusal zeka düzeyleri ile evlilik uyumlarının karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi, 23*(1), 352-369. https://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/issue/32277/358305

Durmuşoğlu-Saltalı, N. (2013). Okul öncesi dönemde duygusal becerilerin geliştirilmesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(6), 107-120. https://dergipark.org.tr/en/pub/yalovasosbil/issue/79788/1381662

Drogomyretska, K., Fox, R., & Colbert, D. (2020). Brief report: Stress and perceived social support in parents of children with ASD. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 50,* 4176-4182. https://doi.org/10.1007/s10803-020-04455-x

Ediş, B. (2023). *Ebeveyn zihinselleştirmesinin ebeveyn stresi üzerindeki etkisi: ortak ebeveynliğin düzenleyici rolü* (Yayın No. 784479) [Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Efeoğlu, İ. E., & Özgen, H. (2007). İş-aile yaşam çatışmasının iş stresi, iş doyumu ve örgütsel bağlılık üzerindeki etkileri: İlaç sektöründe bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16*(2), 237-254. https://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/issue/4377/59983

Eker, D., & Arkar, H. (1995). Perceived social support: Psychometric properties of the MSPSS in normal and pathological groups in a developing country. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 30*(3), 121-126. https://doi.org/10.1007/bf00802040

Eker, D., Arkar, H., & Yaldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi, 12*(1), 17-25. https://toad.halileksi.net/olcek/cok-boyutlu-algilanan-sosyal-destek-olcegi-2/

Ekşi, H., Özdemir-Kemahlı, P., & Abdullayev, K. (2017). Aile Stresörleri ile Başa Çıkma Yöntemleri Ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *1. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Sempozyumu (ISCER),* 324-336. https://www.researchgate.net/publication/337155229

Elmas, C. (2017). *Evli bireylerin algıladıkları sosyal destek ve kullandıkları savunma mekanizmalarının evlilik uyumu ile ilişkisi* (Yayın No. 470541) [Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Emery, J., Paquette, D., & Bigras, M. (2008). Factors predicting attachment patterns in infants of adolescent mothers. *Journal of Family Studies, 14*(1), 65-90. https://doi.org/10.5172/jfs.327.14.1.65

Epstein, T., Saltzman-Benaiah, J., O'hare, A., Goll, J. C., & Tuck, S. (2008). Associated features of asperger syndrome and their relationship to parenting stress. *Child: Care, Health and Development, 34*(4), 503-511. https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2008.00834.x

Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N., & Alpkan, R. L. (2005). Evlilik uyumu. *Düşünen Adam, 18*(1), 39-47.

ERG, & AÇEV. (2017). *Türkiye'de erken çocukluk bakımı ve okul öncesi eğitime katılım bilgi notu.* https://www.acev.org/wp-content/uploads/2017/11/OkulOncesiEgitimRapor.31.10.17.web.pdf

Ergül, N. (2019). *Psikiyatri kliniğine başvuran 8-13 yaş grubundaki çocuklarda mizaç özellikleri, duygu düzenleme ve annenin ebeveynlik stresi ile içe yönelim sorunları arasındaki ilişki* (Yayın No. 554815) [Yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Eriki, Z. B. (2017). *Alkol kullanımının evlilikte çatışma, çatışma çözüm stilleri ve uyum üzerindeki etkisi* (Yayın No. 472143) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Erikson, E. H. (1984). Reflections on the last stage-and the first. *The Psychoanalytic Study of the Child, 39*(1), 155-165. https://doi.org/10.1080/00797308.1984.1182342

Erus, S. M. (2019). *Evlilikte bilinçli farkındalık ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide duygusal zeka ve evlilik uyumunun aracılık rolü* (Yayın No. 554025) [Doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Eynde, A. v. d., Claessens, E., & Mortelmans, D. (2020). The consequences of work-family conflict in families on the behavior of the child. *Journal of Family Research, 32*(1), 123-144. https://doi.org/10.20377/jfr-355

Fallahchai, R., & Fallahi, M. (2022). Parental stress and dyadic adjustment among parents of children with ASD: Moderating effects of dyadic coping and perceived social support. *Research in Developmental Disabilities, 123*, 1-10. https://doi.org/10.1016/j.ridd.2022.104192

Fincham, F. D., & Beach, S. R. (2010). Of memes and marriage: Toward a positive relationship science. *Journal of Family Theory & Review, 2*(1), 4-24. https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00033.x

Frone, M. R., & Rice, R. W. (1987). Work-family conflict: the effect of job and family involvement. *Journal of Organizational Behavior, 8*(1), 45-53. https://doi.org/10.1002/job.4030080106

Frone, M. R., Russell, M., & Cooper, M. L. (1992). Antecedents and outcomes of work-family conflict: Testing a model of the work-family interface. *Journal of Applied Psychology, 77*(1), 65-78. https://doi.org/10.1037/0021-9010.77.1.65

Frone, M. R., Yardley, J. K., & Markel, K. S. (1997). Developing and testing an integrative model of the work–family interface. *Journal of vocational behavior*, *50*(2), 145-167. https://doi.org/10.1006/jvbe.1996.1577

Gage, M. G., & Christensen, D. H. (1991). Parental role socialization and the transition to parenthood. *Family Relations*, *40*(3), 332. https://doi.org/10.2307/585020

George, D., & Mallery, M. (2016). *IBM SPSS statistics 23 step by step a simple guide and reference.* Routledge.

Giovagnoli, G., Postorino, V., Fatta, L. M., Sanges, V., De Peppo, L., Vassena, L., De Rose, P., Vicari, S., & Mazzone, L. (2015). Behavioral and emotional profile and parental stress in preschool children with autism spectrum disorder. *Research in Developmental Disabilities*, *45-46*, 411-421. https://doi.org/10.1016/j.ridd.2015.08.006

Gladding, S. T. (2012). *Aile terapisi: tarihi, kuram ve uygulamaları.* (Çev. Ed. İ. Keklik & İ. Yıldırım). Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.

Gölpek-Karababa, A. (2021). *Kadın çalışanların algıladıkları sosyal desteğin, iş ve yaşam doyumları üzerinde iş-aile yaşam ile aile-iş yaşam çatışmasının düzenleyici rolü* (Yayın No. 668077) [Yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Grandey, A. A., & Cropanzano, R. (1999). The conservation of resources model applied to work–family conflict and strain. *Journal of vocational behavior*, *54*(2), 350-370. https://doi.org/10.1006/jvbe.1998.1666

Gray, P. H., Edwards, D. M., O'Callaghan, M. J., & Cuskelly, M. (2012). Parenting stress in mothers of preterm infants during early infancy. *Early human development*, *88*(1), 45-49. https://doi.org/10.1016/j.earlhumdev.2011.06.014

Greenhaus, J. H., & Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, *10*(1), 76-88. https://doi.org/10.5465/amr.1985.4277352

Guille, C., Frank, E., Zhao, Z., Kalmbach, D. A., Nietert, P. J., Mata, D. A., & Sen, S. (2017). Work-family conflict and the sex difference in depression among training physicians. *JAMA İnternal Medicine, 177*(12), 1766-1772. https://doi.org/10.1001/jamainternmed.2017.5138.

Guo, N., Bindt, C., Te Bonle, M., Appiah-Poku, J., Tomori, C., Hinz, R., Barthel, D., Schoppen, S., Feldt, T., Barkmann, C., Koffi, M., Loag, W., Nguah, S. B., Eberhardt., K. A., Tagbor, H., Bass, J. K., N'Goran, E., Ehrhardt, S., & The International CDS Study Group. (2014). Mental health related determinants of parenting stress among urban mothers of young children–results from a birth-cohort study in Ghana and Côte d'Ivoire. *BMC Psychiatry 14*(1),1-12. https://doi.org/10.1186/1471-244X-14-156

Gülaldı, D. (2010). *Erken çocuklukta serebral palsili ve otistik çocuk annelerinin ebeveyn stres düzeylerinin yaşam doyumları ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayın No. 278757) [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Güler, K. (2021). Evli kadınlarda ayrılık anksiyetesi, evlilik uyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkisinin incelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, 3*(4), 272-278. https://doi.org/10.35365/ctjpp.21.4.28

Gültekin-Akduman, G., Günindi, Y., & Türkoğlu, D. (2015). Okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of International Social Research, 8*(37), 673-683. https://www.researchgate.net/publication/275274934

Gümüşdaş, M., & Ejder-Apay, S. (2016). Gebelikte evlilik uyumu ve sosyal destek arasındaki ilişki. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi, 3*(1), 1-8. https://doi.org/10.17681/hsp.16572

Gündoğdu, A. (2007). *Relationships between self-constructs and marital quality* (Yayın No. 218059) [Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Gürses, İ., & Kılavuz, M. Â. (2011). Erikson'un psiko-sosyal gelişim dönemleri teorisi açısından kuşaklararası din eğitimi ve iletişiminin önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 20*(2), 153-166. https://dergipark.org.tr/en/pub/uluifd/issue/13477/162785

Güzel, S. (2022). *Eşten algılanan sosyal destek, çift uyumu ve iş aile çatışmasının kadınların depresyonunu yordayıcı etkisi: Nicel ve nitel inceleme* (Yayın No. 750853) [Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Halford, W. K., Markman, H. J., Kling, G. H., & Stanley, S. M. (2003). Best practice in couple relationship education. *Journal of Marital and Family Therapy, 29*(3), 385-406. https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2003.tb01214.x

Haslam, D., Filus, A., Marowska, A., Sanders, M. R., & Fletcher, R. (2015). Development and initial validation of a self-report measure of work family conflict for use with parents. *Child Psychiatry & Human Development, 46*(3), 346-357. https://doi.org/10.1007/s10578-014-0476-0

Hayes, A. F. (2022). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression based approach.* The Guilford Press.

Herring, S., Gray, K., Taffe, J., Tonge, B., Sweeney, D., & Einfeld, S. (2006). Behaviour and emotional problems in toddlers with pervasive developmental disorders and developmental delay: Associations with parental mental health and family functioning. *Journal of Intellectual Disability Research, 50*, 874-882. https://doi.org/10. 1111/j.1365-2788.2006.00904.x

Herrmann, M. M., Cleve, L. V., & Levisen, L. (1998). Parenting competence, social support, and self-esteem in teen mothers case managed by public health nurses. *Public Health Nursing, 15*(6), 432-439. https://doi.org/10.1111/j.1525-1446.1998.tb00370.x

Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist, 44*(3), 513-524. https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.3.513

Hong, X., & Liu, Q. (2021). Parenting stress, social support and parenting self-efficacy in Chinese families: Does the number of children matter?. *Early Child Development and Care, 191*(14), 1-12. https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1702036

Horwitz, A. V., McLaughlin, J., & White, H. R. (1998). How the negative and positive aspects of partner relationships affect the mental health of young married people. *Journal of Health and Social Behavior*, *39*(2), 124-136. https://doi.org/10.2307/2676395

Huchting, K., Lac, A., & LaBrie, J. W. (2008). An application of the theory of planned behavior to sorority alcohol consumption. *Addictive behaviors*, *33*(4), 538-551. https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2007.11.002

Hwang, W., & Jung, E. (2020). Unpartnered Mothers' work-family conflict and parenting stress: The moderating effects of nonstandard work schedules. *Journal of Family and Economic Issues. 41*(1), 158-171. https://10.1007/s10834-019-09647-x

Hwang, W., & Kim, S. (2021). Husbands' childcare time and wives' second-birth ıntentions among dual-ıncome couples: The mediating effects of work-family conflict and parenting stress. *Journal of Social Service Research*, *47*(6), 850-859. https://doi.org/10.1080/01488376.2021.1936746

Işık, E. (2021). Erken çocuklukta görülen davranış problemlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22*(40), 183-226. https://10.21550/sosbilder.854768

Işık, Ş. (2022). *Psikolojiye giriş.* Pegem Akademi.

İldeniz, B. S., & Karadeniz, G. (2021). Koronavirüs pandemisinde annelerin ebeveynlik stresleri, aile dayanıklılıkları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiler. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 14*(26), 279-296. https://doi.org/10.38155/ksbd.1055194

İlhan, T. (2017). Özel gereksinimli 3-6 yaş çocuklarının ebeveynlerinin stres düzeyleri ile rolleri arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, *18*(3), 383-400. https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.286786

İmren, S. G., Arman, A. R., & Ulusan, S. (2013). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocukların ebeveynleri ve kardeşlerinde psikopatoloji. *Düşünen Adam: Journal of Psychiatry & Neurological Sciences*, *26*(1), 89-95. https://doi.org/10.5350/dajpn2013260110

İnce-Keser, E. (2022). *2-12 yaşındaki çocukların uyum düzeyleri ile çocuk evlerinde bakım elemanı olarak çalışan ebeveynlerinin yeterlik, psikolojik iyi oluş ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 759969) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Jeong, Y. G., Jeong, Y. J., & Bang, J. A. (2013). Effect of social support on parenting stress of Korean mothers of children with cerebral palsy. *Journal of Physical Therapy Science*, *25*(10), 1339-1342. https://doi.org/10.1589/jpts.25.1339

Judge, T. A., Ilies, R., & Scott, B. A. (2006). Work–family conflict and emotions: Effects at work and at home. *Personnel psychology*, *59*(4), 779-814. https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2006.00054.x

Kabasakal, Z., & Soylu, Y. (2016). Evli bireylerin evlilik doyumunun cinsiyet ve eş desteğine göre incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, *5*(4), 208-214.

Kalkan, M. (2002). *Evlilik ilişkisini geliştirme programının, evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi* (Yayın No. 122596) [Doktora tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kalkan, M., & Hamamcı, Z. (2023). *Evlilik öncesi psikolojik danışma*. Anı Yayıncılık.

Kapucu, Ö., & Beydağ, K. D. (2022). Pandemi sürecinde sağlık çalışanı ebeveynlerin stres düzeyleri ile umut düzeyleri ilişkisinin belirlenmesi. *Güncel Hemşirelik Araştırmaları Dergisi, 2*(2), 48-57. https://dergipark.org.tr/en/pub/jcnr/issue/72268/1106673

Kara, A., & Ümmet, D. (2021). Evli kadınlarda evlilik uyumu ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi, 4*(2), 233-244. https://dergipark.org.tr/tr/pub/apjec/issue/67656/1029728

Karabacak, G., & Harlak, H. (2020). Otel çalışanlarının iş-aile yaşam çatışmalarının yordayıcıları olarak, iş-yaşam doyumu, iş stresi ve algılanan sosyal destek. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4*(3), 1923-1940. https://doi.org/10.26677/tr1010.2020.458

Karaca, A., & Dede, N. P. (2017). Kamu kurumlarındaki kadın çalışanların iş-aile çatışma düzeyleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişki: Tunceli örneği. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(2), 150-158.

Karaca-Koç, G. (2019). *Çevrimiçi annelerin stres düzeylerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi* (Yayın No. 597638) [Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Karaca-Koç, G., Paslı, F. (2019). Dijital topluluklara üye olan annelerin stres düzeylerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi,* (2), 100-118. https://dergipark.org.tr/en/pub/kiad/issue/61061/906587

Karaca, N. H., Gündüz, A., & Aral, N. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science, 4*(2), 65-76. https://dergipark.org.tr/en/pub/akukeg/issue/29343/314004

Karaçay, R., & Güloğlu, B. (2022). Çocukluk çağı travmaları ve sağlıklı aile-ebeveynlik risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 9*(2), 327-351. https://doi.org/10.51725/etad.1159638

Karoğlu, H., & Ünüvar, P. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* (43), 231-254. https://doi.org/10.21764/efd.12383

Kaya, A. G., & Buğa, A. (2021). Anne babaların ebeveyn davranışlarının ve evlilik doyumlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21*(51), 371-410. https://doi.org/10.21560/spcd.vi.645465

Kaymak-Özmen, S., & Özmen, A. (2012). Anne baba stres ölçeğinin geliştirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 42(*196), 20-35. https://dergipark.org.tr/en/pub/milliegitim/issue/36171/406671

Kayrak, M. E., & Çelikay-Söyler, H. (2024). Çocukluk döneminde annesi çalışan ve çalışmayan yetişkin bireylerin duygusal zekâ, stresle başa çıkma tarzları ve

özgüvenlerinin karşılaştırılması. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, *7(*3), 205-223. https://doi.org/10.26677/TR1010.2024.1372

Kazak, A. E., & Marvin, R. E. (1984). Differences, difficulties and adaptation stress and social networks in families with handicapped child. *Family Relation, 33*, 67-77. https://doi.org/10.2307/584591

Kelly, E. L., Kossek, E. E., Hammer, L. B., Durham, M., Bray, J., Chermack, K., Murphy, L. A., Kaskubar, D. (2008). 7 Getting there from here: Research on the effects of work–family ınitiatives on work–family conflict and business outcomes. *Academy of Management Annals, 2*(1), 305-349. https://doi.org/10.5465/19416520802211610

Kenan, H., & Çamur, G. (2021). Sağlık sektöründe çalışan kadınlarda olası kariyer sonlandırma nedenleri. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, *6*(3), 671-689. https://doi.org/10.47115/jshs.1024122

Kendrick, H. M., & Drentea, P. (2016). Marital adjustment. *Encyclopedia of Family Studies*, 1-2. https://doi.org/10.1002/9781119085621.wbefs071

Kim, A. N., & Kwon, Y. S. (2014). Effect of employed mother's work-mother role conflict on parenting stress: Mediation effect of parental satisfaction. *Journal of Digital Convergence, 12*(10), 375-384. https://doi.org/10.14400/JDC.2014.12.10.375

Kinnunen, U., Feldt, T., Geurts, S., & Pulkkinen, L. (2006). Types of work-family interface: Well-being correlates of negative and positive spillover between work and family. *Scandinavian Journal of Psychology, 47(*2), 149-162. https://doi.org/10.1111/j.1467- 9450.2006.00502.x

Kissman, K. (1988). Factors associated with competence, well-being and parenting attitude among teen mothers. *International Journal of Adolescence and Youth, 1*(3), 247-255. https://doi.org/10.1080/02673843.1988.9747641

Koçhan, A. (2019). *Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin stres düzeyi, stresle başa çıkma tarzları, hastalık yükü algıları ve bilgece farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 541098) [Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kublay, D., & Oktan, V. (2015). Evlilik uyumu: Değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, *5*(44), 25-35. https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/42746/515941

Kulik, L. (2011). Developments in spousal power relations: Are we moving toward equality?. *Marriage & Family Review, 47*(7), 419-435. https://doi.org/10.1080/01494929.2011.619297

Kurt, İ. E. (2018). *Ebeveynlik stresi ve evlilik kalitesi arasındaki ilişkide stresle çift olarak baş etmenin aracı rolünün incelenmesi* (Yayın No. 497964) [Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Küçükçelik, Z. M. (2015). *İlişkiye dair inançlar ve bilişsel çarpıtmaların evlilik uyumuna etkisi* (Yayın No. 414639) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kwok, S., & Wong, D. (2000). Mental health of parents with young children in Hong Kong: The roles of parenting stress and parenting self-efficacy. *Child Family Social Work, 5*(1), 57–65. https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.2000.00138.x

Lakey, B., & Orehek, E. (2011). Relational regulation theory: A new approach to explain the link between perceived social support and mental health. *Psychological Review, 118*(3), 482–495. https://doi.org/10.1037/a0023477

Lam, J., O'Flaherty, M., & Baxter, J. (2018). Dynamics of parental work hours, job security, and child behavioural problems in Australian dual-earner families. *Child Indicators Research, 11*(5), 1477-1493. https://doi.org/10.1007/s12187-017- 9473-8

Lavee, Y., Sharlin, S., & Katz, R. (1996). The effect of parenting stress on marital quality: An integrated mother-father model. *Journal of family issues, 17*(1), 114-135. https://doi.org/10.1177/019251396017001007

Leah-Kenyon, G. (2019). *Breastfeeding duration and its association with parental physical and mental health and parenting stress* (Publication No. 13426218) [Doctoral dissertation, Fielding Graduate University]. ProQuest Dissertations & Theses Global.

Lederberg, A. R., & Golbach, T. (2002). Parenting stress and social support in hearing mothers of deaf and hearing children: A longitudinal study. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 7*(4), 330-345. https://doi.org/10.1093/deafed/7.4.330

Lehr, M., Wecksell, B., Nahum, L., Neuhaus, D., Teel, K. S., Linares, L. O., & Diaz, A. (2015). Parenting stress, child characteristics, and developmental delay from birth to age five in teen mother-child dyads. *Journal of Child and Family Studies, 25*(3), 1035-1043. https://doi.org/10.1007/s10826-015-0282-8

Locke, H. J., & Wallace, K. M. (1959). Short marital-adjustment and prediction tests: Their reliability and validity. *Marriage and Family Living, 21*(3), 251-255. https://doi.org/10.2307/348022

Luk, D. M., & Shaffer, M. A. (2005). Work and family domain stressors and support: Within- and cross-domain influences on work-family conflict. *Journal of Occupational and Organizational Psychology, 78*(4), 489-508. https://doi.org/10.1348/096317905X26741

Macias, M. M., Saylor, C. F., Rowe, B. P., & Bell, N. L. (2003). Age-related parenting stress differences in mothers of children with spina bifida. *Psychological Reports, 93*(3_suppl), 1223-1232. https://doi.org/10.2466/pr0.2003.93.3f.1223

Madden, M. E., & Janoff-Bulman, R. (1981). Blame, control, and marital satisfaction: Wives' attributions for conflict in marriage. *Journal of Marriage and the Family, 43*(3), 663-674. https://doi.org/10.2307/351767

Malkoç, B. (2001). *The relationship between communication patterns and marital adjustment. araştırma* (Yayın No. 105132) [Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Markovic, M. R., Mamutovic, A. S., & Stanisavljevic Petrovic, Z. C. (2019). Parents´ attitudes towards children´s adjustment to a pre-school institution.

Journal for Educators, Teachers and Trainers, 10(2), 137-151. https://jett.labosfor.com/index.php/jett/article/view/47

Martella, R. C., Nelson, R.C., Morgan, R. L., & Marchand Martella, N. E. (2013). *Understanding and interpreting educational research.* Guilford Press.

Mazzeschi, C., Pazzagli, C., Radi, G., Raspa, V., & Buratta, L. (2015). Antecedents of maternal parenting stress: the role of attachment style, prenatal attachment, and dyadic adjustment in first-time mothers. *Frontiers in Psychology, 6,* 1-9. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01443

McDaniel, B. T., & Radesky, J. S. (2018). Technoference: Longitudinal associations between parent technology use, parenting stress, and child behavior problems. *Pediatric Research, 84,* 210-218. https://doi.org/10.1038/s41390-018-0052-6

McDougall, M. A., Walsh, M., Wattier, K., Knigge, R., Miller, L., Stevermer, M., & Fogas, B. S. (2016). The effect of social networking sites on the relationship between perceived social support and depression. *Psychiatry Research, 246,* 223-229. https://doi.org/10.1016/j.psychres.2016.09.018

Michel, J. S., Kotrba, L. M., Mitchelson, J. K., Clark, M. A., & Baltes, B. B. (2011). Antecedents of work-family conflict: A meta-analytic review. *Journal of Organizational Behavior, 32*(5), 689-725. https://doi.org/10.1002/job.695

Midyat, L., Aksit, S., Gokce, S., Yagci, R. V. (2011). Nutritional status of preschool (2-6 years of age) children. *Journal of Pediatric Sciences, 3*(3), 1-14. https://doi.org/10.17334/jps.05585

Milgram, N. A., & Atzil, M. (1988). Parenting stress in raising autistic children. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 18*(3), 415-424. https://doi.org/10.1007/bf02212196

Miller, B. C., & Sollie, D. L. (1980). Normal stresses during the transition to parenthood. *Family Relations, 29*(4), 459-465. https://doi.org/10.2307/584459

Moore, D. S., McCabe, G. P., & Craig, B. A. (2009). *Introduction to the practice of statistics.* W.H. Freeman and Company.

Moore, K. A., Jekielek, S. M., Bronte-Tinkew, J., Guzman, L., Ryan, S., & Redd, Z. (2004). What is healthy marriage? Defining the concept. *Child trends research brief, 16,* 1-8.

Moreira, H., & Canavarro, M. C. (2018). The association between self-critical rumination and parenting stress: The mediating role of mindful parenting. *Journal of Child and Family Studies, 27*(7), 2265-2275. https://doi.org/10.1007/s10826-018-1072-x

Moreira, H., Fonseca, A., Caiado, B., & Canavarro, M. C. (2019). Work-family conflict and mindful parenting: The mediating role of parental psychopathology symptoms and parenting stress in a sample of Portuguese employed parents. *Frontiers in Psychology, 10,* 1-17. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00635

Nazlı, S. (2020). *Evlilik ve aile danışmanlığı.* Anı Yayıncılık.

Nazlı, S. (2021). *Aile danışmanlığı*. Anı Yayıncılık.

Netemeyer, R. G., Boles, J. S., & McMurrian, R. (1996). Development and validation of work–family conflict and family–work conflict scales. *Journal of*

Applied Psychology, 81(4), 400-410. https://doi.org/10.1037/0021-9010.81.4.400

Nomaguchi, K. M., & Bianchi, S. M. (2004). Exercise time: Gender differences in the effects of marriage, parenthood, and employment. *Journal of Marriage and Family, 66(*2), 413-430. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2004.00029.x

Nomaguchi, K., & Johnson, W. (2013). Employment, work-family conflict, and parenting stress among economically disadvantaged fathers. *Fragile Families Working Paper*, 1-40. https://ideas.repec.org/p/pri/crcwel/wp13-04-ff.pdf.html

Nunes, C., Martins, C., Ayala-Nunes, L., Matos, F., Costa, E., & Gonçalves, A. (2021). Parents' perceived social support and children's psychological adjustment. *Journal of Social Work, 21*(3), 497-512. https://doi.org/10.1177/1468017320911614

Nyarks, A., & Hope, M. M. (2022). Impact of effective communication in a marriage. *International Journal of Research in Education, Sciences and Technology*, *4*(2), 33-40.

Obrenovic, B., Jianguo, D., Khudaykulov, A., & Khan, M. A. S. (2020). Work-family conflict impact on psychological safety and psychological well-being: A job performance model. *Frontiers in psychology, 11*, 1-18. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00475

Oronoz, B., Alonso Arbiol, I., & Balluerka, N. (2007). A Spanish adaptation of the parental stress scale. *Psicothema, 19*(4), 687-692. https://redined.educacion.gob.es/xmlui/handle/11162/4447

Öcal, Ö. (2008). *İş-aile çatışması, iş tatmini ve yaşam tatmini ilişkisini belirlemeye yönelik tekstil işletmesi çalışanlarında bir araştırma* (Yayın No. 229290) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Östberg, M., & Hagekull, B. (2000). *A* structural modeling approach to the understanding of parenting stress. *Journal of Clinical Child Psychology, 29*(4), 615-625. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2904_13

Özabacı, N. (2019). *Evlilik ve yakın ilişkiler.* Pegem Akademi

Özbey, S. (2012). Ebeveynlerin evlilik uyumu ve algıladıkları sosyal destek ile altı yaş çocuklarının problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 20*(1), 43-62. https://dergipark.org.tr/en/pub/kefdergi/issue/48696/619506

Özden, M. S. (2013). *Önceden edinilmiş ve sonradan kazanılmış gelişim özelliklerinin evlilikte çift uyumu ile ilişkisi* (Yayın No. 345630) [Doktora tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Özdevecioğlu, M., & Çakmak-Doruk, N. (2009). Organizasyonlarda iş-aile ve aile iş çatışmalarının çalışanların iş ve yaşam tatminleri üzerindeki etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* (33), 69-99. https://dergipark.org.tr/en/pub/erciyesiibd/issue/5890/77915

Özgüven, İ. E. (2020). *Evlilik ve aile terapisi.* Nobel Akademi Yayıncılık.

Özmete, E., & Eker, I. (2012). İş-aile yaşamı çatışması ve roller: Kamu sektörü örneğinde bir değerlendirme. *Çalışma İlişkileri Dergisi, 3*(2), 1-23. https://dergipark.org.tr/en/pub/cider/issue/29526/316936

Öztürk, A. (2022). *Ebeveynlerin iyi oluşlarında bilinçli farkındalık, öz-anlayış ve ebeveynlik stresinin rolü: Bursa ili örneği* (Yayın No. 738328) [Doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Öztürk, H. İ. (2018). *Kadın öğretmenlerin evlilik doyumunu yordamada iş aile çatışması ve tükenmişliğin rolü* (Yayın No. 516366) [Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Özyazıcı, K., & Yaray, Y. (2022). Ebeveynlik stresinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1*(2), 50-59. https://dergipark.org.tr/en/pub/cebed/issue/73073/1087391

Pakpahan, F. H., & Saragih, M. (2022). Theory of cognitive development by jean Piaget. *Journal of Applied Linguistics, 2*(1), 55-60. https://doi.org/10.52622/joal.v2i2.79

Parlak, Ü., & Karaköse, S. (2021). COVİD-19 sürecinde evden çalışan annelerde depresyonu yordayan faktörler: İş-aile çatışması, evlilik uyumu ve ebeveyn tükenmişliği. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, 7*(2), 149-189. https://dergipark.org.tr/en/pub/kademkad/issue/68271/1064320

Peker, E. S., & Alabay, E. (2023). Çalışan babaların stres düzeyleri ile baba-çocuk ilişkisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi, 10*(4), 661-676. https://doi.org/10.52880/sagakaderg.1376213

Pietromonaco, P. R., Overall, N. C., & Powers, S. I. (2022). Depressive symptoms, external stress, and marital adjustment: The buffering effect of partner's responsive behavior. *Social psychological and personality science, 13*(1), 220-232. https://doi.org/10.1177/19485506211001687

Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J. Y., & Podsakoff, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: A critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of Applied Psychology, 88*(5), 879-903. https://doi.org/10.1037/0021-9010.88.5.879

Polat, D. (2006). *Evli bireylerin evlilik uyumları, aldatma eğilimleri ve çatışma eğilimleri arasındaki ilişkilerin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayın No. 186979) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Polat, Ş., Kutlu, L., Ay, F., Erkan, H. A., & Doğrusöz, L. A. (2018). Bir üniversite hastanesindeki hemşirelerde iş-aile çatışması ile örgütsel sessizlik ve sosyal destek algısı arasındaki ilişkiler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 9*(3), 195-204. https://doi.org/10.14744/phd.2018.38278

Ponnet, K., Mortelmans, D., Wouters, E., Van Leeuwen, K., Bastaits, K., & Pasteels, I. (2013). Parenting stress and marital relationship as determinants of mothers' and fathers' parenting. *Personal Relationships, 20*(2), 259-276. https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2012.01404.x

Qian, G., Mei, J., Tian, L., & Dou, G. (2021). Assessing mothers' parenting stress: Differences between one-and two-child families in China. *Frontiers in Psychology, 11*, 1-6. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.609715

Ramos, M. C., Guerin, D. W., Gottfried, A. W., Bathurst, K., & Oliver, P. H. (2005). Family conflict and children's behavior problems: The moderating role of child

temperament. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal, 12*(2), 278-298. https://doi.org/10.1207/s15328007sem1202_6

Respler-Herman, M., Mowder, B. A., Yasik, A. E., & Shamah, R. (2012). Parenting beliefs, parental stress, and social support relationships. *Journal of Child and Family Studies, 21*(2), 190-198. https://doi.org/10.1007/s10826-011-9462-3

Rodgers, A. Y. (1998). Multiple sources of stress and parenting behavior. *Children and Youth Services Review, 20*(6), 525-546. https://doi.org/10.1016/s0190-7409(98)00022-x

Rollè, L., Prino, L. E., Sechi, C., Vismara, L., Neri, E., Polizzi, C., Trovato, A., Volpi, B., Molgora, S., Fenaroli, V., Ierardi, E., Ferro, V., Lucarelli, L., Agostini, F., Tambelli, R., Saita, E., Riva-Crugnola, C., & Brustia, P. (2017). Parenting stress, mental health, dyadic adjustment: A structural equation model. *Frontiers in Psychology, 8*, 1-10. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00839

Rönkä, A., Malinen, K., Sevon, E., Metsäpelto, R. L., & May, V. (2017). Positive parenting and parenting stress among working mothers in Finland, the UK and the Netherlands: Do working time patterns matter?. *Journal of Comparative Family Studies, 48*(2), 175-196. https://doi.org/10.3138/jcfs.48.2.175

Saba, N., Khaliq, A. A., & Bashir, S. (2023). Impact of work-family conflict on marital satisfaction with mediating role of conflict resolution strategies. *Human Nature Journal of Social Sciences, 4*(2), 635-645. https://hnpublisher.com/ojs/index.php/HNJSS/article/view/108

Sağlam, E. (2016). *Evlilik uyumunu etkileyen faktörler: Bağlanma stilleri ve aleksitimik özellikler* (Yayın No. 443164) [Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Sağlam, L. (2023). Yetişkinlerin çocukluk çağı deneyimlerinin ebeveynlik süreçlerine etkisi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi, 6*(2), 319-346. https://doi.org/10.55150/apjec.1366680

Sağlık, G. N. (2021). Psikanalitik kuram ve sosyal hizmet. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 435-455. https://dergipark.org.tr/en/pub/flsf/issue/62323/882407

Salcuni, S., Miconi, D., Altoè, G., & Moscardino, U. (2015). Dyadic adjustment and parenting stress in internationally adoptive mothers and fathers: The mediating role of adult attachment dimensions. *Frontiers in Psychology, 6*, 1-10. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01279

Sass, D. A., & Smith, P. L. (2006). The effects of parceling unidimensional scales on structural parameter estimates in structural equation modeling. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal, 13*(4), 566-586. https://doi.org/10.1207/s15328007sem1304_4

Schaefer, C., Coyne, J. C., & Lazarus, R. S. (1981). The health-related functions of social support. *Journal of Behavioral Medicine, 4*(4), 381-406. https://doi.org/10.1007/bf00846149

Scher, A., & Sharabany, R. (2005). Parenting anxiety and stress: Does gender play a part at 3 months of age?. *The Journal of Genetic Psychology, 166*(2), 203-214. https://doi.org/10.3200/gntp.166.2.203-214

Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of significance and descriptive goodnessof-fit measures. *Methods of Psychological Research, 8*(2), 23-74. https://psycnet.apa.org/record/2003-08119-003

Schieve, L. A., Blumberg, S. J., Rice, C., Visser, S. N., & Boyle, C. (2007). The relationship between autism and parenting stress. *Pediatrics, 119*(Supplement_1), 114-121. https://doi.org/10.1542/peds.2006-2089Q

Seiger, C. P., & Wiese, B. S. (2009). Social support from work and family domains as an antecedent or moderator of work–family conflicts?. *Journal of Vocational Behavior, 75*(1), 26-37. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.03.001

Sharda, E. A., Sutherby, C. G., Cavanaugh, D. L., Hughes, A. K., & Woodward, A. T. (2019). Parenting stress, well-being, and social support among kinship caregivers. *Children and Youth Services Review, 99*, 74-80. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.01.025

Shin, J., Nhan, N. V., Crittenden, K. S., Hong, H. T. D., Flory, M., & Ladinsky, J. (2006). Parenting stress of mothers and fathers of young children with cognitive delays in Vietnam. *Journal of Intellectual Disability Research, 50*(10), 748-760. https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2006.00840.x

Shreffler, K. M., Meadows, M. P., & Davis, K. D. (2011). Firefighting and fathering: Work-family conflict, parenting stress, and satisfaction with parenting and child behavior. *Fathering: A Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers, 9*(2), 169-188. https://doi.org/10.3149/fth.0902.169

Skreden, M., Skari, H., Malt, U. F., Pripp, A. H., Björk, M. D., Faugli, A., & Emblem, R. (2012). Parenting stress and emotional wellbeing in mothers and fathers of preschool children. *Scandinavian Journal of Public Health, 40*(7), 596-604. https://doi.org/10.1177/1403494812460347

Smith, T. B., Oliver, M. N. I., & Innocenti, M. S. (2001). Parenting stress in families of children with disabilities. *American Journal of Orthopsychiatry, 71*(2), 257-261. https://doi.org/10.1037/0002-9432.71.2.257

Soulsby, L. K., & Bennett, K. M. (2015). Marriage and psychological wellbeing: The role of social support. *Psychology, 6*(11), 1349-1359. https://doi.org/10.4236/psych.2015.611132

Soylu, Y., & Kağnıcı, D. Y. (2015). Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal, 5*(43), 44-54. https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/21463/230061

Söğüt, R., & Çekiç, A. (2020). Üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne babaların ebeveynliğe ilişkin yeterlilik algıları ile stres düzeylerinin karşılaştırılması. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi, 1*(1), 1-15. https://dergipark.org.tr/en/pub/gpd/issue/50139/703466

Sönmez, T., Ejder-Apay, S., & Gür, E. Y. (2018). Gebelerin evlilik doyumlarının değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 5*(3), 209-219. https://doi.org/10.31125/hunhemsire.500790

Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family, 38(*1), 15-28. https://doi.org/10.2307/350547

Steiner, A. Z., & Paulson, R. J. (2007). Motherhood after age 50: An evaluation of parenting stress and physical functioning. *Fertility and Sterility, 87*(6), 1327-1332. https://doi.org/10.1016/j.fertnstert.2006.11.074

Stokes, J. P. (1985). The relation of social network and individual difference variables to loneliness. *Journal of Personality and Social Psychology, 48*(4), 981-990. https://doi.org/10.1037/0022-3514.48.4.981

Storaasli, R. D., & Markman, H. J. (1990). Relationship problems in the early stages of marriage: A longitudinal investigation. *Journal of Family Psychology, 4*(1), 80-98. https://doi.org/10.1037/0893-3200.4.1.80

Strazdins, L., Clements, M. S., Korda, R. J., Broom, D. H., & D'Souza, R. M. (2006). Unsociable work? Nonstandard work schedules, family relationships, and children's well-being. *Journal of Marriage and Family, 68*(2), 394-410. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00260.x

Sungur-Bozdoğan, İ. B. (2011). *Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek ve yalnızlık puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 288266) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Suzuki, S. (2010). The effects of marital support, social network support, and parenting stress on parenting: Self-efficacy among mothers of young children in Japan. *Journal of Early Childhood Research, 8*(1), 40-66. https://doi.org/10.1177/1476718X09345506

Şafak-Öztürk, Ş. (2014). *Cinsel işlev bozukluğu olan çiftlerde mizaç ve karakter boyutları, evlilik uyumu ve cinsel doyum arasındaki ilişkiler* (Yayın No. 370667) [Doktora tezi, Ege Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Şeker, İ. T. (2023). *Üniversite mezunu çalışan evli kadınların iş-aile çatışmasının evlilik doyumu üzerindeki etkisi* (Yayın No. 814455) [Yüksek lisans tezi, KTO Karatay Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Şener, A., & Terzioğlu, G. (2008). Bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. *Aile ve Toplum Dergisi, 13*(4), 7-20. https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/issue/21113/227411

Şener, A., & Terzioğlu, R. S. (2002). *Ailede eşler arasında uyuma etki eden faktörlerin araştırılması.* T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Şirin, S., & Yücel, İ. (2020). Meslektaş desteği ile ağır iş yükü ilişkisinde iş-aile çatışmasının aracılık rolü. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 34*(1), 241-256. https://doi.org/10.16951/atauniiibd.652901

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı* (Çev., M. Baloğlu). Nobel Yayın Dağıtım.

Tabakcı, Z. (2019). *Farklı etnik kökenden gelen bireylerin evlilik uyumlarının çeşitli demografik özelliklere göre incelenmesi* (Yayın No. 544562) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Tehee, E., Honan, R., & Hevey, D. (2009). Factors contributing to stress in parents of individuals with autistic spectrum disorders. *Journal of applied research in intellectual disabilities*, *22*(1), 34-42. https://doi.org/10.1111/j.1468-3148.2008.00437.x

Terzi, Ş. (2008). Üniversite ögrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, *3*(29), 1-11. https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/21449/229847

Thoits, P. A. (1995). Stress, coping, and social support processes: Where are we? What next? *Journal of Health and Social Behavior*, *35*, 53-79. https://doi.org/10.2307/2626957

Turdimurodov, D. Y. (2021). Preschool period: pedagogical aspect of education of will in a child. *Current Research Journal of Pedagogics*, *2*(9), 47-51. https://doi.org/10.37547/pedagogics-crjp-02-09-11

Turgut, Ö., & Eraslan-Çapan, B. (2017). Ergen psikolojik sağlamlık düzeyinin yordayıcıları: Algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44), 162-183. https://doi.org/10.21764/maeuefd.309934

Turgut, T. (2011). Çalışmaya tutkunluk: İş yükü, esnek çalışma saatleri, yönetici desteği ve iş-aile çatışması ile ilişkileri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, *25*(3-4), 155-179. https://dergipark.org.tr/en/pub/atauniiibd/issue/2703/35540

Turunç, Ö., & Erkuş, A. (2010). İş-aile yaşam çatışmasının iş tatmini ve örgütsel bağlılık üzerine etkileri: İş stresinin aracılık rolü. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 10*(19), 415-440. https://dergipark.org.tr/en/pub/susead/issue/28416/302522

Tutar, H. (2021). *Kriz ve stres yönetimi*. Seçkin Yayıncılık.

Tutarel-Kışlak, Ş., & Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *9*(9), 61-68. https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/issue/21102/227265

Tutarel-Kışlak, Ş., & Göztepe, I. (2012). Duygu dışavurumu, empati, depresyon ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler. *Ankyra: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *3*(2), 27-46. https://doi.org/10.1501/sbeder_0000000044

Tuzcu, A. (2017). *Evli bireylerde kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ve evlilik doyumu üzerine etkisi* (Yayın No. 458488) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Türk Dil Kurumu (t.y.). *Güncel Türkçe sözlük.* https://sozluk.gov.tr/

Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). *Türkiye aile yapısı araştırması.* https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813

Türkiye İstatistik Kurumu. (2024, 10 Mayıs). *İşgücü istatistikleri.* https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Mart-2024-53510

Uyanık, Ö., & Kandır, A. (2010). Okul öncesi dönemde erken akademik beceriler. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 3*(2), 118-134. https://dergipark.org.tr/tr/pub/akukeg/issue/29341/313983

Ünal, Ö., & Akgün, S. (2022). Evlilikte çatışma çözme stillerinin evlilik uyumu ve doyumu ile ilişkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 14*(3), 322-330. https://doi.org/10.18863/pgy.1016806

Van Daalen, G., Willemsen, T. M., & Sanders, K. (2006). Reducing work–family conflict through different sources of social support. *Journal of Vocational Behavior, 69*(3), 462-476. http://dx.doi.org/10.1016/j.jvb.2006.07.005

Vierhaus, M., Lohaus, A., Schmitz, A. K., & Schoppmeier, M. (2013). Relationships between maternal parenting stress and reports on children's internalizing and externalizing problems: A cross-lagged structural equation model. *Journal of Educational and Developmental Psychology, 3*(1), 39-50. http://dx.doi.org/10.5539/jedp.v3n1p39

Voydanoff, P., & Kelly, R. F. (1984). Determinants of work-related family problems among employed parents. *Journal of Marriage and the Family, 46*(4), 881-892. https://doi.org/10.2307/352536

Wang, Y., Wan, Q., Huang, Z., Huang, L., & Kong, F. (2017). Psychometric properties of multi-dimensional scale of perceived social support in chinese parents of children with cerebral palsy. *Frontiers in Psychology, 8*, 1-6. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02020

Ward, K. P., & Lee, S. J. (2020). Mothers' and fathers' parenting stress, responsiveness, and child wellbeing among low-income families. *Children and Youth Services Review, 116*, 1-9. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105218

Webster-Stratton, C. (1990). Stress: A potential disruptor of parent perceptions and family ınteractions. *Journal of Clinical Child Psychology, 19*(4), 302-312. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1904_2

Whitbeck, L. B., Simons, R. L., Conger, R. D., Wickrama, K. A. S., Ackley, K. A., & Ejder Jr., G. H. (1997). The effects of parents' working conditions and family economic hardship on parenting behaviors and children's self-efficacy. *Social Psychology Quarterly, 60*(4), 291-303. https://doi.org/10.2307/2787091

World Bank. (2015). *Supply and demand for child care services in Turkey: A mixed methods study: Türkiye'de çocuk bakım hizmetlerinde arz ve talep durumu: Bir karma yöntem çalışması (Turkish)*. World Bank Group. http://documents.worldbank.org/curated/en/690781468000932565/Türkiye-de-çocuk-bakım-hizmetlerinde-arz-ve-talep-durumu

Worley, T. R., & Shelton, M. R. (2020). Work-family conflict, relational turbulence mechanisms, conflict tactics and marital satisfaction. *Journal of Applied Communication Research, 48*(2), 248-269. https://doi.org/10.1080/00909882.2020.1735647

Yalçın, B. M., & Karahan, T. F. (2007). Effects of a couple communication program on marital adjustment. *The Journal of the American Board of Family Medicine, 20*(1), 36-44. https://doi.org/10.3122/jabfm.2007.01.060053

Yalçın, H. (2014). Evlilik uyumu ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3*(1), 250-261.

Yalçın, İ. (2015). İyi oluş ve sosyal destek arasındaki ilişkiler: Türkiye'de yapılmış çalışmaların meta analizi. *Türk Psikiyatri Dergisi, 26*(1), 21-32.

Yazar, T., & Keskin, İ. (2020). Nitel araştırmada örneklem. B. Oral, & A. Çoban (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (s. 229-247). Pegem Akademi.

Yelsma, P. (1984). Functional conflict management in effective marital adjustment. *Communication Quarterly, 32*(1), 56-61. https://doi.org/10.1080/01463378409369532

Yıldırım, B. (2017). Okul müdürlerinin liderlik uygulamaları ile öğretmenlerin iş-yaşam dengesi arasındaki ilişki. *International Online Journal of Educational Sciences*, *9*(3), 755-767.

Yıldırım, İ. (1992). *Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler* (Yayın No. 21153) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*, 81-87.

Yılmaz, E., Yılmaz, E., & Karaca, F. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Genel Tıp Dergisi*, *18*(2), 71-79.

Yiğit, S. (2018). *Kadın çalışanlarda yaşanan iş-aile çatışması ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki: Burdur/Bucak örneği* (Yayın No. 515688) [Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Zedeck, S., & Mosier, K. L. (1990). Work in the family and employing organization. *American Psychologist, 45*(2), 240-251. https://doi.org/10.1037/0003-066X.45.2.240

Zengin, B. (2013). *Özel eğitime muhtaç çocuğa sahip ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek, psikolojik dayanıklılık ve umut düzeyleri* (Yayın No. 349043) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Zhang, M., Griffeth, R. W., & Fried, D. D. (2012). Work-family conflict and individual consequences. *Journal of Managerial Psychology*, *27*(7), 696-713. https://doi.org/10.1108/02683941211259520

Zhong, Q., & Xu, Y. J. (2024). Dyadic coping mediates between parenting stress and marital adjustment among parents of 0–6 years old children [Özet]. *Journal of Child and Family Studies*, 1-11. https://doi.org/10.1007/s10826-023-02774-y

Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of personality assessment*, *52*(1), 30-41. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5201_2

EKLER

Ek 1. Gönüllü Katılım Formu

..../..../20..

KATILIMCILARIN GÖNÜLLÜLÜĞÜ VE AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma, Yıldız Teknik Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Müge Nur Ateşoğlu tarafından, yüksek lisans tezi kapsamında Doç. Dr. Seher Merve Erus danışmanlığında yürütülmektedir. Bu anket, araştırmacı tarafından okul öncesi dönemde çocuğu bulunan çalışan annelerin ebeveynlik stresleri hakkında bilimsel çalışma yapmak için düzenlenmiştir. Ölçeklerden elde edilen veriler toplu olarak değerlendirilecek olup yalnızca yüksek lisans tezi kapsamında kullanılacaktır. Soruları yanıtlarken kimlik bilgileriniz istenmemektedir. Çalışmaya katılımda tamamen gönüllülük esastır. Araştırma hakkındaki sorularınızı, görüş ve önerilerinizi aşağıda yer alan e-posta adresine iletebilirsiniz. İstediğiniz zaman araştırmaya katılmaktan vazgeçme hakkınız bulunmaktadır.

Aşağıda bir dizi ifade ve sorular yer almaktadır. Soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Her soruyu dikkatli şekilde okuyup dürüstçe cevaplamanızı rica ederim. Katkılarınız için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Müge Nur Ateşoğlu, Yıldız Teknik Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Doç. Dr. Seher Merve Erus, Yıldız Teknik Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

Araştırmaya katılmayı ve sonuçlarının bilimsel çalışmalarda kullanılmasını,

- ☐ Kabul ediyorum.
- ☐ Kabul etmiyorum.

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Yaşınız:…….

2. Mezun olduğunuz en son eğitim kademesi:

a. Lisans öncesi ( ) b. Lisans ( ) c. Lisansüstü ( )

3. Cumartesi de dahil bir haftayı düşündüğünüzde işe ayırdığınız toplam süre (saat):……

4. **Eşinizin Yaşı:**……...

5. Eşinizin mezun olduğu en son eğitim kademesi:

a. Lisans öncesi ( ) b. Lisans ( ) c. Lisansüstü ( )

6. Cumartesi de dahil bir haftayı düşündüğünüzde eşinizin işe ayırdığı toplam süre (saat):…...

7. Evlilik süreniz:……

8. Çocuk sayınız :

a. Tek çocuk ( ) b. 1 veya daha fazla ( )

9. Çocuğunuzun yaşı:……

10. Çocuğunuzun cinsiyeti:

a. Kız ( ) b. Erkek ( )

11. Çocuğunuz okula (kreş, oyun grubu, anaokulu vb.) gidiyor mu?

a. Gidiyor ( ) b. Gitmiyor ( )

Ek 3. Anne Baba Stres Ölçeği Maddeler

ANNE BABA STRES ÖLÇEĞİ

	Sevgili Anne Babalar Aşağıda sizlerin anne babalığa ilişkin duygu ve düşünceleriniz ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Lütfen aşağıdaki her ifadeyi okuyunuz ve size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz. **Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız.** Teşekkürler.	Her zaman	Sık sık	Bazen	Hiçbir zaman
1	Çocuğumu mutlu etmek benim için zor.				
5	Çocuk sahibi olduğumdan beri kendime zaman ayıramıyorum.				
9	Anne/Babalığa ilişkin sorumluluklarım beni psikolojik açıdan zorluyor.				
12	Çocuğumun istekleri karşısında tutarsız davranabiliyorum.				
16	Başarısız bir anne/baba olduğumu düşünüyorum.				

Ek 4. Yenilenmiş Çift Uyumu Ölçeği Maddeler

YENİLENMİŞ ÇİFT UYUMU ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki konularda eşinizle anlaşıp anlaşamadığınızı ilgili kutucuğa (X) işareti koyarak belirtiniz.		Hiçbir zaman anlaşamayız	Nadiren anlaşırız	Bazen anlaşırız	Oldukça sık anlaşırız	Çoğu zaman anlaşırız
1	Dini konular					
3	Temel kararların alınması					
6	Mesleki kararlar					

Aşağıda eşinizle ve evliliğinizle ilgili bazı ifadeler yer almaktadır. Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyup size ne derece uygun olduğunu ilgili kutucuğa (X) işareti koyarak belirtiniz.		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Oldukça sık	Çoğu zaman
7	İlişkinizi bitirmeyi ne sıklıkta tartışırsınız?					
10	Ne sıklıkla birbirinizin sinirlenmesine neden olursunuz?					
14	Ne sıklıkla bir şeyi sakince tartışırsınız?					

Ek 5. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) Maddeleri

ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ (ÇBASDÖ)

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemek için 1'den 7 'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlenin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz. Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.
2. İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım. Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
6. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var. Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
9. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var. Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet
12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim. Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 Kesinlikle evet

Ek 6. İş-Aile Çatışması Ölçeği Maddeler

İŞ-AİLE ÇATIŞMASI ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) koyunuz. Seçenekler 1'den (Kesinlikle katılmıyorum) 7'ye (Kesinlikle katılıyorum) doğru sıralanmaktadır.								
1	İşim, ailemle yeterli düzeyde kaliteli zaman geçirmemi engelliyor.	1	2	3	4	5	6	7
5	İşim sıklıkla beni evde gergin ve çabuk öfkelenen biri yapıyor.	1	2	3	4	5	6	7
6	Kişisel ve ailevi sorumluluklarım sıklıkla beni işimden uzaklaştırıyor.	1	2	3	4	5	6	7
10	Ailevi sorumluluklarım beni tükettiği için işime odaklanmakta zorluk yaşıyorum.	1	2	3	4	5	6	7